

EDITH
NESBIT

IZ MRTVIH

Edith Nesbit

Iz mrtvih

From Death 2008.

SADRŽAJ:

1. Ženidba Johna Charringtona
2. Tri lijeka
3. Romansa ujaka Abrahama
4. Pismo pisano smeđom tintom
5. Paviljon
6. Okvir od ebanovine
7. Mramorni oblici prirodne veličine
8. Moć tame
9. Misterij dvojnog objekta
10. Ljubičasti automobil
11. Kuća tišine
12. Iz tame
13. Iz mrtvih
14. Detektiv
15. Broj 17

ŽENIDBA JOHNA CHARRINGTONA

Nitko nikada nije mislio da će se May Forster ikada udati za Johna Charringtona; ali on je mislio drugačije, a stvari koje je John Charrington namjeravao, na koje se on nije ostvarivao. Zaprosio ju je prije nego se otišao školovati na Oxford. Ona se nasmijala i odbila ga. Zaprosio ju je ponovno sljedeći put kad se vratio kući. Ponovno se nasmijala, bacila svoju tanko utnu plavu glavicu i ponovno ga odbila. I treći put ju je zaprosio; on mu reče da to postaje neka loša navika i nasmijala mu se više nego ikada ranije.

John nije bio jedini muškarac koji ju je želio oženiti: bila je naša selska ljepotica i svi smo u nju bili manje ili više zaljubljeni; bila je to vrsta mode, poput heliotropskih kravata ili kapa s Invemessa. Stoga nam je svima išlo više na živce nego što smo bili iznenađeni kada je John Charrington ušao u naš mali lokalni klub - nalazio se na tavanu iznad sedlara, sjedeći sam sebi - i pozvao nas na svoju svadbu.

"Tvoju svadbu?"

"Ne misliš valjda?"

"Tko je sretnica? Tko bi to bio?"

John Charrington napuni lulu i zapali je prije nego je odgovorio. Tada reče: "Žao mi je što vam, momci, uskratiti vašu jedinu šalu - ali gospođica Forster i ja ženimo se u rujnu."

"Ne misliš to?"

"Ponovno je odbijen i izgubio je razum."

"Ne." rekao listaju mi, "vidim da je istina. Neka mi netko posudi revolver - ili plati kartu prvog razreda za drugi kraj Nigdjezemske. Charrington je zahtijevao jedinu lijepu djevojku u okolici od trideset kilometara. Da li si se poslužio hipnozom ili ljubavnim napitkom, John?"

"Nijednim, gospodine, već darom koji ti nikada nisi posjedovao - upornošću u najboljom smislu koju muškarac ima na ovom svijetu."

Bilo je nevažna stvar u njegovu glasu što me ušutkalo, a sve trice kojima su ga ostali momci obasipali samo su ga tjerale još dalje.

Čudna stvar u svezi s tim bila je da, kad smo joj pristupili, je gospođica Forster porumenjela, nasmiješila se i pokazala rupice na obrazima, pokazala cijelom svijetu kao da je zaljubljena u njega i kao da je bila zaljubljena u njega cijelo to vrijeme. Čudna riječ, mislim da je bila. Žene su čudna stvorenja.

Svi smo bili pozvani u svatove u Baxham. Svatko tko je poznaje i svatko tko nešto zna o njima. Moje sestre su iskreno vjerujem, bile više zainteresirane za vjenčanicu nego sama mladenka, a ja sam bio kum. Nadolazeći vjenčanje pretresalo se za vrijeme pijenja vina i u našem malom klubu nad sedlarom, a jedno se pitanje uvijek postavljalo: "Da li je i njoj stalo do njega?"

I ja sam si postavljao to pitanje u ranijim danima njihovih zaruka, ali nakon jedne večeri u kolovozu više ga nisam postavljao. Išao sam kući iz kluba preko crkvenog dvorišta. Naša crkva je na brijevu obrasla timijanom i travnjak pred njim je debeo i mekan tako da su koraci neujni. Nisam davao glasa od sebe dok sam skakao preko niskog zida i nastavljao svojim putem me u nadgrobni spomenik. Upravo u tom trenutku zatuli glas Johna Charringtona i ugledam nju. Uvijek je sjedio na niskom plosnatom nadgrobni spomeniku, njegovo lice bilo je okrenuto prema njemu obasjano zalaskom sunca na zapadu. Njen izraz izbriše jednom zauvijek svaku dvojbu oko ljubavi prema njemu; bilo je preobraženo takvom ljepotom za koju ne bih vjerovao da je moguće, čak i tako lijepom licu.

John je bio pod njenim stopalima i njegov glas naruši mir zlatne večeri kolovoza.

"Moja draga, moja draga, vjerujem da bih se vratio iz mrtvih kad bi to tražila od mene!"

Odmah se nakašljem da ukažem na svoju prisutnost i izađem iz sjena posve prosvijetljen.

Vjenčanje je bilo rano u rujnu. Dva dana prije morao sam otići u grad u svezi posla. Vlak je kasnio, naravno, jer mi smo na jugoistoku i dok sam stajao sa satom u ruci gunjajući, koga sam vidio nego Johna Charringtona i May Forster. Hodali su gore-dolje na platformi na

kojoj nije bilo gužve, ruku pod ruku, uneseni jedno drugome u oči, zanemaruju i suosje ajnu zainteresiranost nosa a.

Naravno, znao sam da mi je bolje ne zastati na trenutak prije nego sam požurio do šaltera za karte i sve dok se vlak nije zaustavio na platformi prije nego sam nametljivo zaobišao par sa svojim Gladstoneom i zauzeo kut u prvom razredu puša kog kupea. Uinio sam to s nadom da u vidjeti kad do u. Ponosio sam se svojom diskrecijom, ali ako John putuje sam, želio sam biti u njegovom društvu. Tako je i bilo.

"Bok, stari moj." za ujem njegov radostan glas dok je zabacivao torbu u moj kupe, "koje li sre e; o ekivao sam dosadno putovanje!"

"Kuda si krenuo?", upitam, diskrecija me je i dale tjerala da odvratim pogled.

"U Branbridge," odgovori, zatvaraju i vrata i nagingu i se da uputi posljednje rije i svojoj dragani.

"Oh, voljela bih da ne ideš. John," re e ona tihim, ozbiljnim glasom. "Osje am da e se nešto dogoditi."

"Zar misliš da bih dozvolio da mi nešto bude kad je prekosutra naše vjen anje?"

"Ne idi," odgovori ona. tako izrazito mole ivo što bi mene skupa s mojim Gladstoneom izbacilo natrag na platformu. Ali ona nije govorila meni. John Charrington je bio druga iji: on je rijeko kada mijenjao svoje mišljenje, nikada svoje odluke.

On samo pomiluje malene ruke bez rukavica koje su ležale na sjedalu kupea.

"Moram, May. Stari momak je bio tako dobar prema meni i sada umire i ja moram i i i vidjeti ga, ali do i u na vrijeme doma do..." Ostatak oproštaja bio je izgubljen u šiktanju i klepetanju trzaja vlaka koji je upravo kretao.

"Sigurno eš do i?", govorila je dok je vlak ubrzavao.

"Ništa me ne e sprije ili," odgovori on i mi odjurimo. Nakon što mu je mala figura na platformi izmakla iz vida on se zavalu u svoj kut i bio je tih nekoliko minuta.

Kada je progovorio objasnio mi je kako njegov kum, iji je nasljednik bio, leži na samrtnoj postaji u ku i Peasmarsh, osamdeset kilometara udaljenoj i poslao je po Johna pa je John bio obvezan po i.

"Zasigurno u se vratiti sutra," re e, "ili, ako ne, dan kasnije, ako ne bude vremena. Hvala nebesima, ovjek se u današnje vrijeme ne mora ustajati usred no i da bi se oženio!"

"A što ako gospodin Branbridge umre?"

"Živ ili mrtav, ja se namjeravam oženiti u etvrtak!", odgovori John, pale i cigaru razmataju i limes.

Na Peasmarsh stanici rekosmo si "do vi enja" i on iza e. Vidio sam ga kako se odvezao; ja odem u London gdje sam preno io.

Kad se vratih doma sljede e poslijepodne, vrlo vlažno, uzgred re eno, moja me sestra pozdravi s: "Gdje je gospodin Charrington?"

"Sam Bog zna," odgovorih ispitiva ki. Svaki ovjek, od Kaina, mrzi ovakvu vrstu pitanja.

"Mislila sam da si se možda uo s njim," nastavi, "jer si se ju er s njim rastao."

"Nije se vratio?", upitam, jer bio sam siguran da bih ga ve mogao prona i kod ku e.

"Ne, Geoffrey," moja sestra Fanny uvijek je brzala sa zaklju cima, osobito zaklju cima koji su skloni njenim prijateljicama, "nije se vratio i štoviše, možeš biti siguran da i ne e. Upamti moje rije i, sutra ne e biti svatova."

Moja sestra Fanny ima mo iživcirati me više nego i jedno drugo bi e.

"Upamti moje rije i," odvratim osorno, "bolje se okani toga da od sebe iniš takvog idiota. Bit e svatova sutra i ti eš sudjelovati u njima." Proro anstvo koje je, uzgred re eno, postalo istinito.

Ali, mada sam se samouvjerenog mogao rugati svojoj sestri nisam se tako ugodno osje ao te no i, kad, stoje i na pragu Johnove ku e, za uh da se nije vratio. Turoban se vratim ku i kroz kišu. Sljede e jutro donijelo je jasno plavo nebo, zlatno sunce i takvu meko u zraka i ljepotu oblaka da je to bio savršeni dan. Probudim se s nejasnim osje ajem da sam u krevet otišao živ an i poprili no nesklon suo iti se s tom nervozom sasvim budan.

Ali, s mojom vodom za brijanje donijeli su mi poruku od Johna koja mi olakša um i potjera me Forsterima jalnog srca.

May je bila u vrtu. Ugledam njenu plavu haljinu kroz vrtni sljez dok su se vrata zatvarala za mnom. I tako nisam otišao u kuću, nego krenem u stranu travnatim putem.

"I tebi je tako nerisao," izusti ona, bez uvodnih pozdrava kad sam se primaknuo.

"Da, da ga dočekam na stanici u tri i dođem ravno u crkvu."

Lice joj je bilo blijedo, ali oni su joj blistale, a lagana zakrivljenost usana govorila je o ponovnoj sreći.

"Gospodin Branbridge molio ga je da ostane još jednu noć i nije imao srca odbiti ga," nastavi ona. "Tako je ljubazan, ali voljela bih da nije ostao."

Bio sam na stanici u pola tri. John mi je poprili noć i išao na živce. Bilo je to omalovažavanje krasne djevojke koja ga je voljela. Do i tako bez daha i zaprašen s puta i uzeti njezinu ruku za koju bi mnogi od nas dali najbolje godine svog života.

Ali kada vlak u tri ukliže i ponovno ode bez da je neki od putnika sišao na našu malu stanicu, bio sam više nego živčan. Nije bilo drugog vlaka sljede ih trideset pet minuta; izraunao sam, uz veliku žurbu mogao bi do i do crkve na vrijeme za ceremoniju, ali, oh, kakva je budala bio da propusti prvi vlak! Koji bi uvijek to učinio?

Tih trideset i pet minuta činili su se kao godina, dok sam lutao po stanici čitajući i oglase i redove vožnje, u društvu činovnika, postaju i sve više i više bijesan na Johna Charringtona. To povjerenje u njegovu moć da će dobiti sve što želi istoga trena kad zaželi odvelo ga je predaleko. Mrzim čekati. Svatko mrzi, ali vjerujem da ja mrzim više nego itko. Vlak u tri i trideset pet je kasnio, naravno.

"Vozite do crkve!", reko, dok je netko zatvarao vrata. "Gospodin Charrington nije došao ovim vlakom"

Zagrize me u zubima, nestrpljivo sam tapkao u mjestu promatrajući znakove. Klik. Signal se spusti. Pet minuta kasnije bacim se u koloniju koju sam doveo za Johna.

Zabrinutost je zamijenila bijes. Što se dogodilo tom uvijek? Zar se mogao naglo razboljeti? Nisam se mogao sjetiti da je ikad u svom životu bio bolestan. A i ako je mogao je poslati telegraf. Sigurno mu se dogodila neka strašna nezgoda. Ideja da ju je izigrao... Ne, ni na trenutak... Nije mi bila na pameti. Da, nešto mu se strašno dogodilo i na meni je ležao zadatak da saopćim njegovoj mladenki. Gotovo sam želio da se kolonija prevrne i razbije mi glavu tako da joj netko drugi kaže, a ne ja, koji... Ali to nema nikakve veze s ovom pričom.

Bilo je pet minuta do četiri kad se dovezoh do crkvenih vrata. Dvostruki red nestrpljivih promatrača stajao je na putu do trijema. Iskorim iz kolonije i prođem između njih. Naš vrtlar je stajao u blizini vrata. Stanem.

"Svi i dalje čekaju. Byles?", upitah, jednostavno da dobijem na vremenu, jer naravno da sam po pažljivom držanju gomile znao da čekaju.

"Čekaju, gospodine? Ne, ne, gospodine; pa, sigurno je već pri kraju."

"Kraju? Dakle, gospodin Charrington je došao?"

"U minutu, gospodine; sigurno ste se nekako niimoišli, kažem vam, gospodine." On spusti glas, "još nikada nisam vidio gospodina Johna takvog, po mom mišljenju prilično je popio. Njegova je odjeća prašna i lice mu je blijedo kao plahta. Kažem vam, nimalo mi se nije svidjelo kako izgleda i ljudi unutra govorkaju kojekakve stvari. Vidjet ćete, nešto je pošlo po zlu s gospodinom Johnom i on je našao utjehu u alkoholu. Izgleda poput duha, a kad je dolazio, gledao je samo ravno pred sebe, nije pogledao ni prozborio riječi s kim od nas; on, koji je uvijek bio takav gospodin!"

Nikad nisam čuo Bylesa da tako puno priča. Gomila u crkvenom dvorištu došaptavala se i spremala rižu i papuče da ih pobaca po mladoj i mladoženji. Zvonari su bili spremni za potezanje vesele zvonjave s rukama na užadi dok mlada i mladoženja izlaze.

Žamorenje iz crkve ih najavi; oni izadoše. Byles je bio u pravu. John Charrington nije izgledao sav svoj. Bilo je prašine na njegovom kaputu, kosa mu je bila rašupana. Kao da je bio u nekom rovu jer je iznad obrve imao crni trag. Bio je smrtno blijed. Ali njegova

blijedo a nije bila ništa prema mladenkinjoj koja kao da je bila isklesana iz bjelokosti - haljina, veo, naran in cvijet, lice, sve...

Kako su prolazili zvonari se zaustave - bila su šestorica - i onda, dok su uši o ekivale radosnu svadbenu zvonjavu, po nu zvoniti za pokojnika.

Užas zbog te budalaštine od strane zvonara pro e kroz sve nas. Ali sami zvonari ispustiše užad i pobjegoše kao ze evi u sun evu svjetlost. Mladenka zadrhti i siva joj sjena padne preko usana, ali mladoženja je povede niz put gdje su ljudi stajali s punim šakama riže: no te pune šake ne isprazniše i svadbena zvono se ne oglasi. Uzalud su poticali zvonare da poprave svoju grešku; oni su protestirali šaptom da se ne kane približiti.

Zasjenjeni kao u sjenama dvorane smrti, svadbeni par ude u svoju ko iju i vrata se zalupe iza njih.

Jezići se razvezoše. Mrmljanje bijesa, u enja, naga anja gostiju i promatra a.

"Da sam vidio u kojem je stanju, gospodine." re e mi stari Forster dok smo se vra ali, "prije bih ga bacio na pod crkve, gospodine, nebasa mi ako ne bih, prije nego bih mu dozvolio da se oženi mojom k eri!"

Onda gurne glavu kroz prozor.

"Vozi k'o sam vrag," povi e ko ijašu, "ne šteti konje."

On poslušao. Prestignemo mladinu ko iju. Odbijao sam pogledati u nju, a stari Forster okrene glavu i prokune. Došli smo ku i prije njih.

Stajali smo na pragu, na sjajnom poslijepodnevnom suncu i za otprilike pola minute za ujemo kota e kako mrve šljunak. Kad se ko ija zaustav ila ispred stuba, stari Forster i ja pojurismo dolje.

"Dobri Bože, ko ija je prazna! A ipak..."

I ja otvorim vrata u trenu i ono što sam vidio...

Nije bilo ni traga Johnn Charrngtonu; a May, njegova žena, bila je samo gomila bijelog satena leže i napola na podu ko ije, napola na sjedalu.

"Dovezao sam ravno, gospodine", re e ko ijaš, dok je otac iznosio mladu, "i kunem se da nitko nije izašao iz ko ije."

Odneseo je u ku u u njoj vjen anici i skinemo joj veo. Ja ugledam njeno lice. Da li u ga ikad zaboraviti? Bijelo, bijelo, otegnuto od straha i užasa, nose i tako užasnut izraz kojega nikad nisam vidio osim u snovima. A njena kosa, njena sjajna plava kosa, kažem vam, postala je bijela poput snijega.

Dok smo stajali njen otac i ja, napola izludeni od užasa i misterije, dje ak pri e s ulice - nose i telegram. Donesoše mi naran astu omotnicu. Ja je otvorim.

Gospodin Charrington bio je zba en s ko ije na putu prema željezni koj stanici u pola dva. Mrtav na mjestu!

A oženio se s May Forster u našoj župnoj crkvi u pola etiri, u prisutnosti pola župe.

"Oženit u te, mrtav ili živ!"

Što se to vozilo u ko iji na putu do ku e? Nitko ne zna - nitko nikada ne e znati. Oh, May! Oh, draga moja!

Prije nego je tjedan došao kraju položiše ju uz njenog muža na našem malom crkvenom groblju na brdu prekrivenom timijanom - u crkvenom dvorištu gdje su se zavjetovali na ljubav.

Time je završila ženidba Johna Charringtona.

TRI LIJEKA

1.

Roger Wroxham pogleda po svom studiju prije nego je ugasio svije u i zapita se da li ga, možda, gleda posljednji put. Bio je velik i prazan.

Pa ipak njegova ga nevolja napuni i pritiš u i ga u taj zatvor izme u etiri zida, natjera ga van u svijet gdje bi mu svjetla, glasovi i prisutnost drugih ljudi trebali dati mjesta za uzmak, uspostaviti prostor izme u toga i njega samoga, da bi odlu io može li se suo iti s tim ponovno - on i to sami, zajedno.

Priroda njegove nevolje nema veze s ovom pri om. U njoj je žena, naravno i novac i prijatelj i žaljenja i neugodnosti - ali sve to plelo se i isprepletalo sve dok nije napravilo zagonetku od problema radi kojega su mu sada i srce i um klonuli. Kao da njegov život ovisi o odgonctavatiju udnih znakova koje je iscrtao neki pauk koji je, nakon što je pao u tintu, vukao zaljepljene noge u crnim cik-cak linijama preko njegove mape svijeta.

Ugasi svije u i tiho po e dolje. Bilo je devet nave er, meka svibanjska no u Parizu. Kamo da po e? Sjeti se Seine i krene omnibusom. Drve e kestena na Bulevaru ešalo se o strane onog u koji se ukrcao u prvoj osvjetljenoj ulici. Nije znao kamo omnibus ide. Nije bilo bitno. Kad se naposljetku zaustavio, si e i tako mu je udno bilo mjesto gdje je došao da mu je izgledalo kao da je ostavio nevolje za sobom. Nije to osje ao dok je polako išao kroz tri ili etiri ulice. Ali na otvorenom prostoru, u svjetlu i gdje je bilo živo, nakon što prepozna Tavern de Paris i shvati da je na Montmartreu. Nevolje ponovno zagrizoš u njegovo srce i on pobježe od lampi i žamora da se bori s tim u tamnim ulicama iza.

ovjek koji bije takvu bitku malo razmišlja o detaljima svog okoliša. Sljede e što je Wroxham shvatio u vanjskom svijetu bila je injenica da ve neko vrijeme nije sam na ulici. Netko je bio na drugoj strani ceste, slijede i ga - da, zasigurno ga slijede i jer kad bi on usporio svoja, stopala onog drugog na plo niku tako er bi se usporila. Ali sad su tu bila etiri stopala, ne dva. Od kud se taj drugi ovjek pojavio? Nije bio ondje trenutak ranije. A sad, iz nadsvo enog prolaza ispred njega, pojavio se tre i ovjek.

Wroxham se zaustavi. Tri muškarca su mu se približavala i onda, kao nekom iznenadnom magijom - kao slika koja skriva svjetlo, do oše mu sve pri e koje je uo ili pro itao o Montmartreu - tamni prolazi, noževi, razbojnici i ljudi koji su odlazili od ku a gdje su bili voljeni i koji se nikada nisu vratili. On, tako er - pa, ako se nikada ne bude vratio, bit e to brže nego u Seini i sigurnije što se ti e svjetovnih mogu nosti.

Stajao je mirno i smijao se u lice ovjeku koji mu se prvi približio.

"Dakle, prijatelju moj?", re e, a onda se i druga dvojica približe.

"Monsieur še e kasno," re e prvi, pomalo zbunjen, inilo se, onim smijehom.

"I hodat e još kasnije ako tako bude htio," re e Roger. "Laka vam no , prijatelji moji!"

"Ah!", re e drugi, "prijatelji se ne opraštaju tako brzo. Monsieur e nam re i koliko je sati."

"Nemam sat," Roger e sasvim istinito.

"Pomo i u vam da ga potražite," re e tre i ovjek i položi ruku na njegovo rame.

Roger je zbacil. To je bilo instinktivno. ovjek bi mogao ostaviti bodež me u rebrima, ali ne da mu netko stavi ruku na rame. Osoba zatetura unazad.

"Nož sigurnije pretražuje," re e drugi.

"Ne, ne," re e tre i hitro, "pretežak je. Ja ga ne u nositi kasnije."

Okružiše ga, naguravaju i ga me u sobom. Njihova blijeda, degeneri na lica vrtjela su se i njihala oko njega u borbi. Jer, bila je to borba. Nije se namjeravao boriti. Netko e uti - netko e do i.

Ali ako je tko uo, nije došao. Ulice ostadoše puste u tišini, ku e, zamaskirane roletama, ostale su rezervirane. etvorka se borila, svi se tijesno naguravaju i u gomili, teško dišu i kroz stisnute zube, njihova stopala su se malo klizala, malo nisu, na okrugloj kaldrmi.

Kontakt s tim stvorenjima, njihov miris, toplina, masni dodir njihova mesa u borbi, njegovo lice ili vrat naslonjeni na njihove vratove ili lica - Roger osjeti hladan bijes kako ga

obuzima. Odbaci dvije vlažne ruke i nešto zbac - nešto što zatetura lupetaju i, padne u kanal i ostane ležati tamo.

Upravo tada Roger osjeti nož. Njegov vrh odbi se od kutije za cigarete u džepu na njegovim grudima i zasje e oštro unutrašnju stranu njegove ruke.

Pri tom ubodu Roger shvati da ne želi umrijeti. Othrva se slabosti, popusti zahvat, zanižiše se u stranu i onda iznenada dohvati preostalu dvojicu u novi stisak, lupi im glavama zajedno, odgurne ih i potr i. Samo na trenutak su njegova stopala bila jedina koja su odjekivala. Shvatio je da ga proganjaju.

Bilo je kao u jednoj od onih no nih mora kad ovjek tr i zauvijek, olovnih nogu, kroz grad mrtvac. Roger naglo skrene u desno. Zvuk njihovih koraka re e mu da su i progonitelji skrenuli za taj ugao. Ovdje je bila nova ulica - strmi uspon. Tr ao je još brže - tr ao je da spasi svoj život - život kog je smatrao tako jeftinim samo tri minute ranije. A sve ulice bile su prazne - prazne kao ulice iz sna, sa svim zatamnjenim prozorima i ne daju i pomo , s vratima vrsto zatvorenim pred njegovom nevoljom.

Daleko niz ulicu i preko strmih krovova ležao je Pariz, ispružen poput jezera svjetlosti u magli doline. Ali Roger je tr ao pognute glave - nije vidio ništa osim okruglih glava kamenja kaldrme. Samo tu i tamo bacio bi pogled na desno ili lijevo, ako bi slu ajno koji prozor bio osvjetljen da svjedo i njegovom pozivu u pomo , neka vrata otvorena da mu dadu dobrodošlicu bar za centimetar.

Naposljetku je spazio takva vrata. Nije ih vidio dok ih gotovo nije protr ao. Onda ga nešto naglo zaustavi - trenutak neodlu nosti bio je vje an. Ima li vremena? Mora biti. Gurne prste kroz centimetarski procijep, lagano dodirnuvši usko i unutra, povu e vrata za sobom, lu a ki pipaju i za zasunom ili bravom, na e klju i naslanjaju i se svom težinom pokuša zaglaviti vrata. Klju se okrene. Njegova lijeva ruka, koju je držao na dovratniku na e kvaku i povu e. Vrata i dovratnik se sretoše - brava klikne - inilo se s odskokom. Okrene klju , nasloni se na vrata prejakim udarcem za bolno disanje koje ga je treslo i daš u a tijela koja pritisnušć trenutak kasnije. Neko prokune bez daha izvana; zvuk stopala koja se udaljavaju.

Roger je bio sam u udnoj tami u nadsvo enom prolazu, kroz koji se na kraju vidjela slabija tama dvorišta, s crnim oblicima malih ba vastih stabala naran i.

Nije bilo nikakvih zvukova osim zvuka njegova vlastitog o ajni kog disanja i dok je stajao, polako, topla krv pote e mu sa zapeš a stvaraju i malo jezerce u njegovom ovješrenom, napola stisnutom dlanu. Iznenada mu je postalo mu no.

Ova ku a, o kojoj ništa nije znao nije mu bila strašna. Za njega su u tom trenutku postojala trojica ubojica na svijetu, a oni nisu bili ondje gdje je sigurnost. Ali beskrajna tišina koja je isprva umirivala, sada po ne hvatati u kandže, titraju i ve prenapregnutim živicima. Poluoslušivati, oslušivati, a ništa se nije ulo osim tišine i jednom, prije nego se sjetio vezati rup i oko nje, zvuk kapi krvi pale s njegove ruke.

Kako god, znao je da nije sam u ovoj ku i, izdaleka su dopirali slabi zvukovi stopala i sasvim blizu njihov slabašni eho. A na prozoru, visoko na drugom kraju dvorišta, pokaza se svjetlo. Svjetlo i zvuk i eho se poja aše, svjetlo je prolazilo od jednog prozora do drugog, sve dok ne dode do dvorišta i malo drve e baci drhtavu sjenu dok je dolazilo prema njemu - lampa u ruci ovjeka.

Bio je to nizak, elav ovjek sa špi astom bradom i svijetlih, prijateljskih o iju. Držao je lampu visoko dok se približavao i on zamijeti Rogera, zadrži dah s namjerom da progovori od iznena enja, simpatije i sažaljenja.

"Stani! Stani!", re e rijetko ugodnoga glasa, "dogodila se nesre a. Ranjeni ste gospodine?"

"Razbojnici," re e Roger i iznenadi ga slabost vlastitoga glasa.

"Vaš dlan!"

"Moja ruka," re e Roger.

"Sre om," re e ovaj, "ja sam kirurg. Dozvolite mi."

Postavi svjetiljku na prag zatvorenih vrata, skine Rogerov kaput i brzo zaveže svoj vlastiti rup i oko ranjene ruke.

"Sad" re e, "budite hrabri! Sam sam u ku i. Nitko ne dolazi ovamo osim mene. Možete li do i do moje sobe, uskratit ete nam obojici mnogo nevolja. Ako ne možete, sjedite ovdje a ja u vam donijeti nešto za popiti. Ali savjetujem vam da pokušate hodati. Taj porte cochere je, na nesre u, jako slab, brava je obina, a vaši prijatelji bi se mogli vratiti sa svojim prijateljima; dok su vrata preko puta dvorišta teška i zasuni su novi."

Roger krene prema teškim vratima s novim zasunima. Stube su se inile kao da im nema kraja. Doktor mu je pomagao, ali zavojita balustrada i njene živahne sjene ljuljale su se pred Rogerovim o ima. Tako er, kao da su mu cipele bile od olova, a u nogama kao da su mu se kosti užarile. Tu su stube završavale, bilo je svjetla i on prestade vu i svoja otežala stopala. Bio je na kau u i o i su mu se sklapale. Nije bilo više potrebe kretati se, niti gledati, niti slušati.

Ležao je napokon, vrsti zavoji su mu grlili ruku, a u ustima mu je bio živi okus ne ega toplog.

Lije nik je sjedio u naslonja u pored stola, gledaju i ga kroz svoje nao ale zlatnih okvira.

"Bolje?", upita. "Ne, ležite još, uskoro ete biti kao novi."

"Žao mi je," re e Roger. " što sam vam priredio ovakvu ceremoniju."

"Nije to ništa," odgovori lije nik. "Živimo da bi iscjeljivali, a ovo je gadna posjekotina na vašoj ruci. Budite pametni i sada mirujte. Bit u po aš en ako ete biti moj gost no as."

Roger ponovno promrmlja nešto o neprilici.

"U ovako velikoj ku i." re e lije nik, inilo se pomalo tužnim glasom, "ima mnogo praznih soba i nekih soba koje nisu prazne. Krevet vam je na raspolaganju, monsieur, a ja vam savjetujem da ne odga ate iskoristiti ga. Možete li hodati?"

Wroxham ustane. "Pa, da," re e protežu i se. "Osje am se, kako ste rekli, kao nov."

Tijesni krevet i stolci od rogoza inili su se poput namještaja u ku ici za lutke u velikoj, visokoj, pustoj sobi u koju ga je lije nik uveo.

"Previše ste umorni da se razodjenete," re e lije nik, "odmarajte se - samo se odmarajte." i pokrije ga prekriva em, grubo ga ušuškavši te ga zatim ostavi.

"Ostavit u vrata otvorena," re e. "za slu aj da dobijete groznicu. Laku no . Ne brinite. Sve e biti dobro."

Odneo je lampu i Wroxham je ležao na le ima i gledao sjene sa okvira prozora koje je stvarao mjesec dižu i se. Njegove o i, navikavaju i se na tamu, primijete rezbarije na bijelim drvenim zidovima i okviru kamina. Na sobi su bila još jedna vrata, za razliku od onih koje je lije nik ostavio otvorenim. Rogeru se nisu svi ala otvorena vrata. Druga vrata, me utim, bila su zatvorena. Pitao se kuda vode i da li su zaklju ana. Naposljetku ustane provjeriti. Bila su zaklju ana. Ponovno legne.

Ruka ga nije boljela i kao da no na avantura nije uznemirila njegov spokoj. Osje ao je upravo suprotno, mir, sigurnost, nevjerojatnu lako u i vladanje nad sobom. Nevolja - kako se to samo moglo initi važnim? Ovaj mir - nalikovao je smirenosti koja prethodi snu. Ipak, san je bio daleko od stvarnosti. Što je to što odga a san? Krevet je bio udoban - jastuk mekan. Što je to? Naposljetkumu postade jasno da mu miris odvla i pažnju brinu i ga sje anjima koje nije mogao definirati. Slab miris - ega? Parfema? Da - i kamfora - i još ne eg - ne eg nejasno uznemiruju eg. Nije to primijetio ranije kad je ustao i probao kvaku drugih vrata. Ali sada - prekrije lice plahtom, ali i kroz plahtu ga je mogao namirisati. Ustane i otvori jedan od visokih francuskih prozora. Otvorio ga je uz škripu i štropot i pogledao je preko tamnog ponora dvorišta. Nagne se, udišu i hladni, isti zrak svibanjske no i, ali kad uvu e glavu miris je i dalje bio tu. Kamfor - parfem, još nešto. Na što ga je podsje alo? Bio je koljenom na rubu kreveta kad ga pogodi odgovor na pitanje. Bio je to miris koji ga je zaplahnuo iz tamne sobe kada je, kao dijete, drže i za ruku nekog odraslog, bio doveden do kreveta gdje je, me u cvije em, nešto bijelo ležalo pod plahtom - njegova majka, rekoše mu. Bio je to miris smrti, prikriiven lijekovima i parfemima.

On ustane i krene pažljivo prema otvorenim vratima. Želio je svjetlo i ljudski glas. Lije nik je u gornjoj sobi; on ...-

Sretne se s lije nikom licem u lice u predvorju ni metar dalje, hodaju i prema njemu bosonog tiho.

"Ne mogu spavati," re e Wroxham, pomalo divlje, "tako je mra no -"

"Do ite gore," re e lije nik i Wroxham krene.

Bilo je udobno u velikoj, osvijetljenoj sobi s policama i policama punih dobro ukori enih knjiga, stolova prepunih papira i pamfleta - ozra ja prirodnog svakodnevnog posla. Crveni zastori na prozorima davali su toplinu. Na prozorskoj dasci cvijet u lon anici, s listovima poput crvenih deformiranih srdaca. Lampa zelenog sjenila stajala je na stolu. Miran, ugodan interijer.

"Što je iza onih vrata." pita Wroxham naglo - "onih dolje?"

"Uzorci," odgovori lije nik, "uzorci na uvanju. Bavim se fiziološkim istraživanjima. Shva ate?"

Dakle, to je bilo.

"Osje am se dobro, znate," re e Wroxham, marljivo objašnjavaju i, "u dobroj formi kao bilo tko – samo, ne mogu spavati."

"Vidim," re e lije nik.

"Zbog mirisa vaših uzoraka, mislim," Wroxham nastavi, "ima ne eg u tom mirisu -"

"Da." re e lije nik.

"Vrlo je udan." Wroxham je stavio lakat na koljeno i bradu na dlan. "Osje am se tako strašno dobro - a ipak - tu je udan osje aj -"

"Da." re e lije nik. "Da, recite mi kako se to no osje ate."

"Osje am se," re e Wroxham polako, "poput ovjeka na krijesti vala." Lije nik ustane.

"Osje ate se dobro, sretno, puni života i energije - kao da možete oti i na kraj svijeta, a ipak -"

"A ipak," re e Roger, "kao da e mi sljede i korak biti posljednji - kao da bih mogao zakora iti u svoj grob."

Strese se.

"Da li," upita lije nik nestrpljivo - "da li osje ate uzbu enje užitka - nešto poput prvog vala kloroforma - uzbu enje koje vas obuzima od glave do pete?"

"Osje ao sam sve to," re e Roger polako, "prije nego sam otvorio prozor."

Lije nik pogleda na sat, namršti se i naglo ustane. "Malo je vremena," re e.

Iznenada Roger osjeti neobjašnjivu zapreku koja mu ko i um.

Lije nik ode do duga ke laboratorijske klupe s policama krcatim punih bo ica iznad nje i na njemu lonci za to enje i retorte, epruvete, laboratorijske ašice - sav kemijski pribor - posegne za bocom s police i izmjeri nekoliko kapi u dozirnu ašu, doda vo u, i promiješa staklenim pruti em.

"Popijte to," re e on.

"Ne," re e Roger i dok je govorio uzbu enje poput prvog osje aja kloroforma pro e kroz njega. Ne zadovoljstva, ve boli. "Ne," re e i "Ah!", jer bol je bila oštra.

"Ako ne ete piti," re e lije nik pažljivo, "vi ste mrtav ovjek."

"Možda mi dajete otrov," Roger udahne s rukom na srcu.

"Možda," re e lije nik. "Što mislite kako se od otrova osje ate? Kako se sada osje ate?"

"Osje am," re e Roger, "kao da umirem."

Svaki živac, svaki miši uzbudio je bol, ne tako jaku da ne bi potisnula groznu mu ninu.

"Onda pijte," povi e lije nik, tona sr ane molbe, tako o ito nervozan da je Wroxham napola pružio ruku za ašom. "Pijte! Vjerujte mi, ovo je vaša jedina šansa."

Ponovno bol pro e kroz njega poput elektri nog udara. Grašci znoja pojave mu se na elu.

"Ta rana," lije nik je molio, stoje i nad njim s pruženom ašom. "Za ime Božje, pijte! Zar ne razumijete, ovje e? Vi jeste otrovani. Vaša rana -"

"Nož?" Wroxham promrmlja i njegove o i kao da su nabubile u glavi, a sama glava kao da je enormno narasla. "Znate li otrov - i njegov protuotrov?"

"Znam sve." Lije nik ga je tješio. "Pijte, dakle, moj prijatelju."

Kako ga je bol ponovno zgrabila, još ja e nego ljubavnica, on zgrabi ašu i ispije. Lijek dostigne bol i nadvlada ju. Roger, u zanosu nestajanja bola, ugleda kako svijet blijedi i nestaje u živopisnoj ljubivosti sumaglici.

2.

Slabe koprane umora, pune zadovoljstva, omatale su se oko njega. Ležao je pasivan, kao što uvijek leži dok se oporavlja nakon duge borbe sa smrću. Preklopi i preklopi bijelog mira ležali su svuda oko njega.

"Sad mi je bolje," reče, glasom koji je bio šapat - pokuša dići ruku koja je ležala negdje bespomoćno u njegovom vidokrugu, ne uspije, i nastavi ležati zureći u nju ugodno položenu - "Mnogo bolje."

"Da," reče liječnik, a njegov ugodan, meki glas postao je još mekši, ugodniji. "Sad ste u drugoj fazi. Taj me uprstor je nužan prije nego prećete na treći. Oživjet ćete u tu pauzu razgovorom. Da li ima nešto što biste željeli znati?"

"Ništa," reče Roger. "Sasvim sam zadovoljan."

"To je vrlo zanimljivo," reče liječnik. "Recite mi to kako se osjećate."

Roger mu slabašno i usporeno ispriča.

"Ah!", na to reče liječnik, "to ranije nisam čuo. Vi ste prvi od njih koji je ikada prošao prvu fazu. Drugi -"

"Drugi?", upita Roger, ali nije mu bilo odviše stalo za druge.

"Drugi," reče liječnik mršteći se, "su nepouzdaní. Dekadentni studenti, degenerici, razbojnici. Vi ste dobro odgojeni - u odličnoj fizičkoj kondiciji. A vaš mozak! Bog je bio dobar prema razbojnicima koji su ga samo malo uzbudili do stupnja aktivnosti koji treba za moje namjene."

"Drugi?", inzistirao je Wroxham.

"Drugi? Oni su u sobi zaključanih vrata. Pogledajte - mogli bi ih vidjeti. Drugi lijek je vašu svijest izložio meni, poput arka praznog papira na koji mogu napisati što god poželim. Ako odlučim da vidite moje uzorke - Allans done. Više nemam tajni pred vama. Pogledajte - pogledajte - napregnite oči. U teoriji, znam sve što možete učiniti i osjetiti i vidjeti u ovoj drugoj fazi. Ali praktično - rasvijetlite me - pogledajte - zatvorite oči i gledajte!"

Roger zatvori oči i pogleda. On ugleda tanko, tapecirano stubište, otvorena vrata velikih soba, proće do zaključanih vrata i ona se otvore na njegov dodir. Soba je bila poput drugih, velika i obložena drvetom. Osvijetljena lampa s plavim sjenilom visjela je sa stropa, a ispod nje širila se bjelina. Roger pogleda. Tamo je bilo stvari za vidjeti.

Zadrhtavši otvorio oči u liječnikovoj krasnoj sobi, prema liječnikovu napetom licu.

"Što ste vidjeli?", upita liječnik. "Recite mi!"

"Zar ste ih ubili?", Roger reče upitom na upit.

"Umrli su - zbog svojih vlastitih nasljednih slabosti." liječnik reče. "I vidjeli ste ih?"

"Vidio," reče Roger, "tihe ljude kako leže po podu u njihovim samrtnim opravama - ljude koji su došli na vaša vrata i upali u zamku - zbog pljačke ili znatiželje ili zaštite i nikada više nisu izašli."

"To no," reče liječnik. "To no. Moja teorija se dokazala u svakoj točki. Možete vidjeti ono što ja odredim da vidite. Da, dekadentni su svi. Nekada sam bio specijalist za balzamiranje, prije nego što sam se počeo baviti drugim istraživanjima."

"Što," Roger šapne. "Zašto sve ovo?"

"Da bih stvorio super-ovjeka," reče liječnik. "Ispricat ćete u vam."

Ispricao je. Bila je to duga priča - priča o ovjekovu životu, njegovom djelu, snovima, nadama, ambicijama.

"Tajna života," liječnik završi. "To je ono za čime su svi alkemičari tragali. Tragali su gdje bi sudbi bilo drago. Ja sam tragao tamo gdje sam našao - u smrti."

Roger pomisli na sobu zaključanih vrata.

"A tajna je?", upita.

"Rekao sam vam," re e lije nik nestrpljivo, "u tre em lijeku je život - veli anstven, nadljudski život - koji sam pronašao. Probao sam na životinjama. Uvijek su postajale savršene, sve što bi životinja trebala biti. I više, tako er - mnogo više. Bile su presavršene, previše ljudske. Gledale su me ljudskim o ima. Nisam mogao dozvoliti da žive. Takve životinje nije nužno balzamirati. Imao sam laboratorij u to vrijeme - i asistente. Zvali su me Princem vivisekcije."

ovjek na sofi se strese.

"Ja sam po prirodi," lije nik nastavi, " ovjek nježna srca. Vidite to na mom licu; moj glas to otkriva. Zamislite kako sam patio zbog patnji tih sirotih zvijeri koje mi ništa nisu napravile. Moj Bože! Svjedo ite tome da nisam pokopao svoj talent. Bio sam vjeran. Napustio sam sve - ljubav i radost i milosr e i sve lijepe male stvari u životu - sve, sve na oltar znanosti i gledao kao nestaju. Ja zaslužujem raj kao i svaki drugi ovjek. A sada, tako mi svih svetaca na nebu, sasvim sam blizu njega!"

"Što je tre i lijek?" Roger upita, leže i mlitavo i ispruženo na njegovom kau u.

"To je eliksir života," re e lije nik. "Ja ga ne otkrivam, stari alkemi ari su ga dobro poznavali, ali nisu uspjeli jer su eliksir pokušali dati na uobi ajen na in - odnosno, bolesnom i nesavršenom - tijelu. Ja sam znao bolje. Pojedinač mora posjedovati abnormalno zdravo tijelo, abnormalno snažno. Tada se, ne eliksir, ve druga dva lijeka pripremaju. Prvi ubrzava prirodni konflikt izme u na ela života i smrti i tada, baš u trenutku kad smrt treba odnijeti pobjedu, drugi lijek poja ava život tako da pobjedi - poja ava, a ipak obuzdava. Tada itav život subjekta, dignut do ekstaze, pada u sasvim dobrovoljnu pokornost nad dolaze im super-životom. Pokoravanje - pokoravanje! Garnizon se mora pokoriti da veli anstveni pobjednik može u i i stvoriti vlastiti grad. Razumijete? Da li se pokoravate?"

"Pokoravani se," re e Roger jer doista jeste. "Ali - uskoro - ne u se pokoravati."

Bio je preslab za biti lukavim ili bi te rije i ostale neizgovorene. Lije nik sko i na noge.

"Prebrzo djeluje!", povi e. "Sve prebrzo djeluje na vama. Vaše stanje je savršeno. Sada u vas vezati."

Iz ladice ispod klupe gdje su se caklile bo ice, lije nik izvu e pregršt zavoja - ljubi astih, poput maglice koja je padala, pod djelovanjem drugog lijeka, na Rogerovu svijest. On se pomakne, slabo se opiru i, na kau u na kojem je ležao. Lije nikove ruke, posve nježne, neodoljive, kontrolirale su njegov pokret. "Ležite mirno," re e nježni, šarmantni glas. "Ležite mirno; sve je u redu." Brze, nježne ruke odmatale su zavoje - omatale ih oko ruku i vrata - ispod i preko mekog uskog ležaja. "Ne mogu riskirati vaš život, moj jadni dje a e. Vaši posljednji pokreti mogli bi sve uništiti. Tre i lijek, poput prvog, mora se unijeti direktno u krv koja ga apsorbira. Prvi lijek unio sam kao melem na vašu ranu od noža."

Brze ruke, meki zavoji, prolazili su naprijed i natrag, gore i dolje - bljeskovi ljubi astog prolazili su tu i tamo kroz zrak, poput unka tkalca kroz osnovu. Kad mu se zavoji omotaše oko koljena, Roger se pomakne.

"Za ljubav Božju, ne!", povi e lije nik, "vrijeme je blizu. Ako se odbijete pokoriti to je smrt."

S nevjerojatnom, ubrzanom žurbom on omota zavoje okolo koljena i gležnjeva, duboko udahne zrak - stane uspravno.

"Moram zarezati," re e. "U glavu ovaj put. Ne e boljeti. Vidite! Posprejat u s Constantia Nepenthe; to sam tako er ja otkrio. Moj dje a e, u trenu znate sve stvari - bit ete poput Boga. Za Boga miloga, budite strpljivi. Ostanite pokorni."

A Roger, sa životom i voljom koja se ponovno budila u njegovom srcu, umiri se.

Nije osjetio nož kako križno zarezuje njegovu sljepoo icu, ve osjeti topli mlaz krvi koji je slijedio rez: osjeti hladan udarac flastera premazanog ne im slatkim, melem istog mirisa koji sreće krv i zaustavi ju. Bio je trenutak - ili su bili sati - ni ega. Onda se u ini kao da, iz reza na njegovoj sljepoo ici, po eše zra iti zrake beskrajne dužine i snage u koju si mogao imati povjerenja - zrake koje su ovjeka povezivale sa svim znanjem iz prošlosti i sadašnjosti. Osjetio je da kontrolira svo znanje, kao što voza kontrolira svoj etveroprijeg. Znanje, on opazi, pripada njemu kao što zrak pripada orlu. Plivao je u njemu, kao velika riba u beskrajnom oceanu.

Otvori oči i sretne lije nikove, koji je uzdisao kao netko kome je disanje postalo otežano.

"Ah, sve prolazi dobro. Oh, moj dječače, zar nije vrijedno toga? Kako se osjeća?"

"Ja. Znam. Sve," reče Roger, sa stankama između riječi.

"Sve? Budu li?"

"Ne. Znam sve što je uvijek ikad znao."

"Pogledajte nazad - u prošlost. Vidite nekoga. Vidite Faraona. Vidite li ga - na njegovom tronu?"

"Ne na tronu. Šapuče u uglu velikog vrta djevojci, kerki vodonoše."

"Bah! Bilo koji pjesnik desetaka desetljeća, koji leže mrtvi, mogli su mi to reći. Recite mi tajne - Masque de Fer."

Ovaj ispriča priču, divlju i nevjerojatnu, ali koja zadovolji onog kome je kazana.

"To također - mogla je biti mašta. Recite mi ime žene koju sam volio i -"

Eho imena bezosjećajno dođe do Rogera: "Constantia," reče on bezizražajnog glasa.

"Ah," lije nik poviče, "sad vidim da znate sve stvari. Nije bilo ubojstvo. Nadam se da će biti nagrađena svim krasotama super-života."

"Njene kosti leže pod ljljanima, gdje ste je ljubili u proljeće," reče Roger, bez znanja onoga što će sljedeće izustiti.

"Dosta," poviče lije nik. Skoči, dosegnuvši određene boce i aše na stolu u blizini njegova stolca. "Znate sve stvari. Nije bio san, ovaj moj san o životu. Istina je. činjenica je ostvarena. Sada ja, također, znam sve stvari. Bit će u poput bogova."

Traži nešto među kožnim kovčezima na udaljenom stolu i brzo se vrati u krug svjetla koje je ležalo pod lampom zelenog sjenila.

Roger, plutajući zadovoljno u novom moru znanja koje kao da ga je podržavalo, okrene pogled prema nevolji koja ga je istjerala iz velikog, praznog studija tako davno prije, tako daleko odavde. Njegova novootkrivena mudrost smijala se tom problemu, smijala i otkrivala ga. "Da riješim nevolju moram uiniti to i to i reći tako i tako," Roger pomišlja iznova i iznova.

A sada lije nik, stojeći pokraj stola, položi na nj svoju blijedu, modru ruku. Izvadi nož iz sanduka - dugački, sjajni nož - i stane rezati ruku preko i u križ, kako kuhar reže svinjetinu za kuhanje. Polagana krv curila je iz rana u kapima i crtama.

U razreze nakapa zelenu tekućinu iz male bočice, stavi ep, zaveže svoju ruku i sjedne.

"Početak prve faze," reče, "gotovo odmah počet u postajati novi uvijek. Brzo će djelovati. Moje tijelo, poput vašeg, razumno je i zdravo."

Nastupi duga tišina.

"Oh, ovo je dobro," lije nik naruši tišinu. "Osjećam ruku života kako mi dira živce kao da su strune harfe."

Roger je razmišljao, stari zdravi razum koji vodi običnog uvijek probijao se kroz svjesnost bezgranične mudrosti. "Bolje vam je," reče on, "da me odvežete; kad ruka smrti po ne dirati vaše živce možda ćete trebati pomoć."

"Ne," reče lije nik, "i ne i ne i ne, mnogo puta. Bojim vas se. Vi znate sve stvari, čak ste i tjelesno jači od mene. Kada ja, također, budem Bog i budem pun vina mudrosti, ja u vas osloboditi i zajedno ćemo ispiti četvrti lijek - jetki, koji će srediti druge i zauvijek nas postaviti na razinu besmrtnika."

"Kako god hoćete, naravno," reče Roger, sa svjesnim naporom nakon svakidašnjeg. Tada naglo, ne više svakidašnje - "Oslobodite me!", poviče, "oslobodite me, kažem vam! Mudriji sam od vas."

"Također ste i jači," reče lije nik i onda naglo i neodoljivo bol zavlada njime. Roger ugleda njegovo lice iskrivljeno agonijom, njegove ruke kako stišću u naslon stolca; i činilo se da ili je ovaj uvijek bio manje sposoban podnositi bol od njega ili je njegova bol bila mnogo jača nego je njegova bila. Između zahvata patnje lije nik izvuče svoj sat; sat mu ispadne iz džepa i zazvoni dok ga je njegova drhtava ruka stavljala na stol.

"Ne još," reče on, pogledavši na sat, "ne još, ne još, ne još." činilo se Rogeru, ležeći onako svezanom, da je drugi uvijek ponavljao te riječi i danima i tjednima. Ponovno modro

blijeda ruka, iskrivljena i izvrnuta od patnje, ponovno i ponovno uzima ašu koja je bila spremna na stolu i s gr evitom samokontrolom povla ila se iznova i iznova bez nje. Kratka svibanjska no je nestajala - drhtaj zore zašušta liš em biljke iji listovi su bili poput crvenih deformiranih srca.

"Sad!" Lije nik vrisne rije , zgrabi ašu, iskapi je i sruši se natrag u svoj stolac. Njegova ruka udari stol pokraj. Gledaju i u njegovo mlitavo tijelo i zaba enu glavu moglo se gotovo vidjeti kako bol nestaje i kako dolazi zaborav.

3.

Zora koja je prerasla u dan, siroti, siv i, kišni dan, ija svjetlost nije bila dovoljno jaka prodrijeti kroz zastore i perzijske tepihe, a ipak ne tako slaba da se ne bi narugala lampi koja je sada gorila slabim i smrdljivim plamenom.

Roger je ležao na kau u miran, kao ranjen ovjek, uznemiren i strahovito umoran. U tim danima dugog, sporog svanjivanja, licem u lice sa besvjesnom figurom na stolcu, osjetio je, polako i malo po malo, kako se povla i more znanja na kojemu je tako zadovoljno plutao. More se povuklo, ostavljaju i ga naplavljenog na obalama normalnog. Jedini ostatak mora za koji se držao i koga je razumio bio je odgovor na problem njegove nevolje - jedina mudrost koju je mogao staviti u rije i. Te rije i ostale su s njim i znao je da sadržavaju mudrost - i to vrlo jednostavnu mudrost.

"Kako bih riješio nevolju moram u initi to i to i re i tako i tako."

Ali od svega onoga što ga je okrenulo, što ga je postavilo me u besmrtnu, ništa drugo nije ostalo. Bio je samo Roger Wroxham - ranjen, vezan i zaklju an u ku i u kojoj je jedna soba bila puna tihih ljudi, a u drugoj on sam i mrtav ovjek. Jer sada je tako dugo vremena prošlo od kad se lije nik pomaknuo da se inilo da je mrtav. Upoznao je svaki kut sobe, svaki nabor zavjesa, svaki cvijet na tapetama, broj knjiga, oblik i veli inu stvari. Sad ih više nije mogao gledati. Gledao je u drugog ovjeka.

Polako se znoj po e širiti Wroxhamovim elom i zamota mu se u korijen kose. Natezao je vezice. Bile su vrste. Nije mogao pomaknuti niti ruku, niti nogu. Samo je glavom mogao malo okrenuti tako da može vidjeli lije nika. Zraka osamljene svjetlosti probijala se kroz perzijske zastore, kroz šarke i po ivala na stolu gde je ležala izvrnuta aša.

Wroxham se naježi od glave do pete. Tijelo na stolcu se pomakne - jedva se pomakne - prije zadrhti - i vrlo slab, udaljeni glas re e:

"Sada tre i - dajte mi tre i."

"Što?", upita Roger glupavo; a morao je dva puta pro istiti grlo samo da bi i to rekao.

"Sada je trenutak," re e lije nik. "Sje am se svega. U inio sam vas Bogom. Dajte ini tre i lijek."

"Gdje je?", upita Roger.

"Uz moj lakat." promrmlja lije nik. "Pokoravam se - pokoravam se. Dajte mi tre i lijek i dozvolite da budem poput vas."

"Poput mene?", iznena eno e Roger. "Zaboravljate. Ja sam vezan."

"Poderite veze," požuri lije nik brzim, sitnim glasom. "Vjerujem u vas. Ja i ste nego svi ljudi, kao i mudriji. Napregnite miši e i veze e pasti poput vijenaca od snijega."

"Prekasno je." Wroxham re e i nasmije se, "svemu je kraj. Više nisam mudar i imam snagu obi nog ovjeka. Umoran sam i ranjen. Ne mogu potrgati zavežljaje - ne mogu vam pomo i!"

"Ali ako mi ne možete pomo i - ja u u smrt," re e lije nik.

"U smrt." re e Roger. "Osje ate li kako dolazi?"

"Osje am kako se život vra a," saop i lije nik, "sada je tren - jedini mogu i trenutak. A ja ga ne mogu dohvatiti. Oh, dajte mi ga - dajte mi ga!"

Onda Roger iznenada glasno zavi e: "Sada, tako mi Boga na nebu, vi prokleti pokvarenja e, drago mi je da vam ga ne mogu dati. Da, ak i ako me košta života, vrijedi, lu a e, tako da bi i vaš život završio. Sad budite tihi i umrite poput ovjeka, ako ga je imalo preostalo u vama."

Samo jedna rije kao da je doprla do ovojeka u stolcu.

"Pokvarenjak!", ponovi on. "Ja? Ali ne, ja sam poput vas - ja vidim ono što želim. Sklopim oči i vidim - ne - ne to - ah! - Ne to!" Malo se tržne na stolcu i Rogeru se činilo da se zbog tog uvijanja ljudskoj figuri neće vratiti moć, život i volja.

"Ne to," zastenja. "Ne to," i iskrivi se daš u i u patnji koja nije nosila daljnje riječi.

Roger je ležao i promatrao ga i naposljetku se izvije iz stolca i padne na pod, grabe i ga nemo no prstima, stenju i tresu i se.

Od svega onoga što se Rogeru dogodilo u kući i sada je bilo najgore. Jer sada je znao da je sam, s mrtvacom, a izmeću njega i smrti nalazili su se samo sati i dani. Jer porte cochere je bio zaključan; vrata na samoj kući su bila zaključana - teška vrata i brave su bile nove.

"Sam sam u kući," liječnik je rekao. "Nitko ovdje ne dolazi osim mene."

Nitko neće doći. Umrijet će ovdje - on, Roger Wroxham - "siroti stari Roger Wroxham, koji je sam sebi bio najveći neprijatelj." Suze mu se pojave na očima. Nestrpljivo odmahne glavom i one mu padnu s trepavica.

"Ti ludo," reče, "zar ni ti ne možeš umrijeti kao ovdjek?"

I onda stisne zube i natjera se da leži mirno. Činilo mu se da je očajanje stavilo svoju ruku na njegovo srce. Ali, govoreći istinu, bila je to nada koja je ondje položila ruku. Ovo je bilo više nego je ovdjek mogao izdržati - nije moglo biti istina. Bio je to ružan san. Naposljetku će se probuditi. Ili kad bi to zaista bilo stvarno - tada bi netko došao, morao bi doći. Bog ne bi dozvolio da nitko ne može spasiti ga.

I kasno noću, kad su srce i um napregnuti do točke gdje će se oboje slomiti i prepustiti se moru ludila, netko je došao.

Beskrajni dan se istrošio. Roger je vrištao, vikao, dozivao sve dok mu se grlo nije osušilo, a njegove usne bile su suhe i ispucane. Nitko nije došao. Kako i bi? Suton se zgusnuo i dok naposljetku nije napravio pokrov za mrtvacu na podu pokraj stolca. A bilo je i drugih mrtvaca u kući. I dok je Roger sve slabije vidio to je više vidio druge - tiha, stravi na lica, mršave ruke, ravne ukočene udove položene jedan do drugoga u sobi smrti. Oni bar nisu bili vezani. Ako se dignu u svojim bijelim ogrtačima i pređu preko prazne usnule dvorane posve tiho, polako se popnu stubama...

Stuba zaškripi.

Njegove uši, bolne od sati osluškivanja, smatrale su da su zavarane. Ali njegovo zgrčeno srce je znalo bolje.

Ponovno stuba zaškripi. Ruka je bila na vratima.

"Onda je svemu kraj," reče Roger u tami, "i ja jesam lud."

Vrata se otvorile polako, oprezno. Nije bilo svjetla. Samo zvuk mekih stopala i šuštanje tkanine.

Onda se iznenada šibica zapali - svjetlost mu zaslijepi oči; treptanje zapaljene svijetle koje postaje plamen. A ono što je došlo nisu bili oni tihi ljudi koji se šuljaju u svojoj smrti prema smrti njegovog života, već ljudska tvorevina, živući, dišući, s očima koje su se pomicala i sjale, usana koje su disale i govorile.

"Mora biti ovdje," jedan reče. "Lisette je promatrala cijeli dan; nikada nije izašao. Mora biti ovdje - i nigdje drugdje."

I onda postave svijetlu na stol i on ugleda njihova lica. Bili su to oni razbojnici koji su ga napali na usamljenoj ulici i natjerali ga ovamo - da ga napadnu ponovno.

On uvuče svoj suhi jezik, obliže suhe usne i glasno vikne; "Ovdje sam! Oh. ubijte me! Za ljubav Božju, braćo ubijte me sada!"

A čak i prije nego je progovorio oni ga vidješe i ugledaše ono stoje ležalo na podu.

"Umro je jutros. Ja sam vezan. Ubijete me, braćo; ne mogu polako umirati ovdje sam. Oh, ubijte me, za Boga miloga!"

Ali trojka je već bila nagurana u okvir vrata koji je iznenada postao preuzak. Mogli su ubiti živog ovdjeku, ali nisu se mogli suočiti sa smrću, tihom, okrunjenom.

"Za ljubav Božju," Roger vrisne, "imajte milosti! Ubijte me odmah! Vratite se - vratite se!"

I onda, obzirom da su i razbojnici ljudi, jedan od njih se vrati. Bio je to onaj kojeg je gurnuo u jarak. Koraci drugih uli su se na stubama dok je on donosio svije u i saginjao se prema Rogeru, s nožem u ruci.

"Neka bude sigurno," re e Roger kroz stisnute zube.

"Nom d'un nom" re e, razbojnik ki razreze zavoje ondje i ovdje i tu i tamo i niže kod samih stopala.

I onda ovaj dobri Samaritanac pomogne Rogeru da se digne, a kad nije mogao stajati, Samaritanac ga napola povu e, napola ponese dolje niz stube sve dok ne do oše do drugih koji su obuvali cipele u tišini u podnožju. Sam Bog zna što e u initi s njim.

I onda trojica muškaraca iznesoše etvrtog van, zalupe vanjskim vratima i naposljetku ga naslone na ulazna vrata u drugoj ulici i nastavile svojim putem.

Nakon nekog vremena djevojka nemirnih o iju donese brandy i grubo promrmlja nešto ljubazno i nestane u sjenama.

Policija ga na e pokraj tih ulaznih vrata. Odvedoše ga na adresu koja je bila na njegovim dokumentima. Kad ga po nu ispitivati on re e: "Razbojnici" i njegova varijacija te teme bila je smatrana dovoljnom mada nitko od njih nije ni dotaknuo istinu ili govorio o tre em lijeku.

Nikada u novinama nije bilo ništa o onoj ku i. Mislim da je i dalje zatvorena i da unutra još uvijek leže vrlo tihi ljudi u zaključanim sobama; a gore, tamo je soba s uskim kau om i razbacanim, razrezanim, ljubivastim zavojima i stvar na podu uz stolac, ispod lampe koja se ugasila sama od sebe u svibanjsko jutro.

ROMANSA UJAKA ABRAHAMA

"Ne, draga moja," ujak Abraham mi odgovori, "ne - ništa romanti no mi se nikada nije dogodilo - osim - ali ne: ni to nije bilo romanti no..."

Ja jesam bila romanti na. Meni, osamnaestogodišnjakinji, romansa je bila cijeli svijet. Moj ujak Abraham bio je star i kljast. Pratila sam pogled njegovih ugaslih o iju koji je padao na minijaturu koja je stajala na desnoj strani njegove fotelje, portret žene iju ljupkost ak i slikar minijatura nije mogao prikriti - žena s velikim blistavim o ima i licem zamamno ovalnim koje se današnjih dana teško može vidjeti.

Ustanem pogledati je. Gledala sam je ve stotine puta. esto sam u djetinjim danima pitala: "Tko je to, uja e?", i uvijek dobivala isti odgovor: "Dama koja je davno umrla, draga moja."

Dok sam ponovno promatrala sliku upitam: "Ovako je izgledala?"

"Tko?"

"Tvoja - tvoja romansa!"

Ujak Abraham me vrsto pogleda. "Da," re e naposljetku. "Upravo - upravo tako."

Sjednem na pod pokraj njega. "Ho eš li mi pri ati o njoj?"

"Nema se što ispri ati." re e. "Mislim da je to bila samo simpatija i ludost; ali to je najstvarnija stvar u mome životu, draga moja. "

Duga stanka. Šutila sam. Morate dati ljudima vremena, osobito starijim ljudima.

"Sje am se," re e sanjivim tonom koji je uvijek tako obe avaju i uhu onoga koji voli pri e. "Sje am se, dok sam bio mladi , bio sam vrlo usamljen. Nisam imao dragu. Bio sam šepav, draga, od djetinjstva i djevojke su mi se obi no rugale."

Tišina ponovno. Uskoro on nastavi.

"I tako sam se navikao tumarati usamljenim mjestima, a najviše sam volio šetati kroz crkveno dvorište koje se nalazilo na brijegu usred mo varne zemlje. To mi se svi alo jer nikad nikoga ne bih sreo. Nema ga više ve godinama. Bio sam budalast momak; ali nisam mogao izdržati ljetne ve eri kad bi se ulo šuškanje i šapat s druge strane živice ili možda zvuk poljupca, dok sam prolazio."

"Pa, odlazio bih i sam sjedio u crkvenom dvorištu koje je uvijek mirisalo po tamjanu i bilo osvjetljeno (jer se nalazilo tako visoko) ak i nakon što su mo vare pale u mrak. Obi avao sam promatrati šišmiše u crvenoj svjetlosti i pitati se zašto Bog nije svima u inio noge ravnima i jakima i sli ne budalaštine. Ali dok bi svjetlo nestalo ja bih se s tim, da tako kažemo, pomirio i tiho bih pošao ku i i svoje molitve izgovarao bez gor ine.

Dakle, jedne vru e no i u kolovozu, dok sam promatrao zalazak sunca i polutku mjeseca koji je sjao zlatnom bojom, baš sam prelazio preko niskog kamenog zidi a oko crkvenog dvorišta kad za ujem šuškanje iza sebe. Okrenem se, o ekuju i zeca ili pticu. Bila je žena."

On pogleda na portret. Kao i ja.

"Da," re e, "to je njeno lice. Bio sam pomalo uplašen i rekoh nešto - ne znam što - ona se nasmije i re e, zar sam mislio da je duh? Ja odgovorim. I razgovarao sam tako s njom preko zida crkvenog dvorišta dok nije postalo tamno i odsjaj svjetlosti je nestao s vlažne trave na povratku ku i.

Sljede e no i ponovno sam je vidio; i slijede e i slijede e. Uvijek u vrijeme sutona; i ako sam sada prolazio pokraj ljubavnika naslonjenih na stupove vrata to mi više nije predstavljalo ništa."

Ponovno ujak zastane. "Bilo je to davno," re e on stidljivo, "a ja sam star ovjek; ali znam što mladost nosi i sre a, mada sam uvijek bio šepav i djevojke su mi se rugale. Ne znam koliko se dugo to nastavilo - ne može se mjeriti vrijeme u snovima - no naposljetku tvoj djed mi re e kako izgledam kao da sam jednom nogom u grobu i da e me poslati da odsjednem kod rodbine u Bathu. Morao sam i i. Nisam mogao re i ocu zašto bih radije umro nego otišao."

"Kako joj je bilo ime, nja e?"

"Nikad mi nije htjela re i ime, a zašto i bi? Imao sam u svom srcu dovoljno imena kojim bih je zvao. Brak? Draga moja, ak i tada znao sam da brak nije za mene. Ali sretao sam se s njom no za no , uvijek u dvorištu crkve gdje je bilo drve e tise i stan iskrivljeni nadgrobni spomenici zarašteni u travu. Ondje smo se uvijek sretali i uvijek rastajali. Posljednji put bilo je to no prije nego sam otišao. Bila je tužna i milija nego sam život i ona re e: *Ako se vratiš prije novog mjeseca srest u se s tobom ovdje kao i obi no. Ali ako mladi mjesec obasja ovaj grob i ti ne budeš tu - nikad me više ne eš vidjeti.*"

Ona položi dlan na grobnicu na koju smo se naslanjali. Bila je stara, obrasla lišajevima, kamena istrošenog vremenom, a na njoj je pisalo samo: Susannah Kingsnorth umrla 1723.

"Bit u ovdje", rekoh.

"Mislim da ho eš", re e ona vrlo ozbiljno i polako, "*ne izmišljam. Bit eš ovdje prije nego mladi mjesec zasja?*" Ja obe am i nakon toga se rastadosmo.

Bio sam sa svojom rodbinom u Bathu gotovo mjesec dana. Trebao sam krenuti ku i sljede eg dana kad u prima oj sobi, u okviru, ugledam ovu minijaturu. itavu minutu nisam mogao prozboriti. Naposljetku rekoh, suha jezika i srca koje je tuklo melodiju raja i pakla:

"Tko je to?"

"To?", re e moja tetka. "Oh! Bila je zaru ena za nekog iz obitelji prije mnogo godina, ali umrla je prije vjen anja. Pri alo se da je pomalo vještica. Bila je lijepa, zar ne?"

"Pogledam ponovno ono lice, usne, o i moje drage arobne ljubavi s kojom sam se sutra nave er trebao sastati kad mladi mjesec obasja onu grobnicu u crkvenom dvorištu.

"Rekla si da je umrla?", upitah gotovo ne prepoznaju i svoj vlastiti glas.

"Godinama i godinama ranije! Ime joj je odostraga i datum..."

"Izvadim portret iz okvira - sje am se boje pozadine koja je bila izbljedjeli crveni baršun i pro itam na pole ini - Susannah Kingsnorth, umrla 1723.

"To je bilo 1823." Moj se ujak zaustavi.

"Što se dogodilo?", upitam bez daha.

"Mislim da sam imao napad," re e moj ujak polako, "u svakom slu aju bio sam vrlo bolestan."

"I propustio si mladi mjesec nad grobom?"

"Propustio sam mladi mjesec nad grobom."

"I nikad je više nisi vidio?"

"Nikad je više nisam vidio..."

"Ali uja e, zar zaista vjeruješ u to? Zar mrtvac - zar ona - zar ti..." Moj ujak uze lulu i napuni je.

"Bilo je to davno," re e on, "prije mnogo, mnogo godina. Pri e jednog starca, draga moja! Star eve pri e. Ne obra aj pažnju na njih."

On zapali lulu i otpuhivao je u tišini trenutak prije nego je rekao: "Ali znam što je mladost i ljubav i sre a, mada sam bio šepav i djevojke su mi se rugale."

PISMO PISANO SME OM TINTOM

Pismo je bilo zarolano oko mesingane kvake koja se inila kao da pripada okviru kreveta i bilo je zavezano uskom trakom od bijele svile, umrljano i izlizano. Bilo je tiskano prije nego što je pisano - odnosno, slova su bila onog oblika koji koriste u tiskari i inilo se da je napisano nekim tupim instrumentom namo enim u neobi nu crvenkasto sme u tintu.

Našlo mi se pod nogama dok sam hodao vrtom izme u bijelih rasevjetanih lijena. Pogledam prema gore da vidim tko ga je bacio, ali u krugu rasevjetanih vrtova i crvenih krovova koji su me okruživali ništa se nije pomaknulo. Bila je uskršnja nedjelja i svi dobri ljudi bili su u crkvi. Mada mi je etrdeset i pet imam takav giht da ne mogu hodati kilometar do crkve i stoga sam polako hodao uz pomo štapa kroz zeleno-bijeli vrt. U pismu je stajalo:

"Tko god prona e ovo molim neka mi pomogne. Zatvorena sam na tavanu Bijele ku e. Ako na vratima pitate za mene ona e me ubiti, popnite se na prozor preko krovova. Moj prozor gleda na praonicu. Odavde ne vidim ni jedan prozor. Za ljubav Božju do ite i pomozite sirotoj djevojci koja se pouzda u vas."

Bilo je napisano na komadu zidne tapete, gdje su blijede ruže bile raštrkane preko plavih i bijelih traka.

Sad, meni je etrdeset i pet. kako rekoh, i nemam volje za avanturama, a što se ti e penjanja preko krovova moj giht odgovara na to pitanje - mada dvadeset i pet godina ranije i ja sam imao dobar razlog znati da se ovjek može doista popeti do tog prozora u Bijeloj ku i koji gleda na praonicu. Mnogo sam to puta u inio, dovabljen dragim licem za koje sam znao da me eka. Dakle, sve to je davno gotovo; njena zlo esta starija sestra natjerala ju je da se uda za nekog drugog - a i ja sam se oženio. Ipak misao da je s onog prozora ovo pismo bilo ba eno preko krovova malo me zabrinjavala. Rekoh sebi da je to sigurno prijevara, ali nisam bio siguran. Vlasnica Bijele ku e, ona ista zlo esta sestra, bila je nemalo ekscentri na. Što ako je prestrašila neku sirotu služavku da joj se pokori baš kako je prestrašila moju sirotu Valeriju dvadeset i pet godina ranije?

Hodao sam izme u stabala krušaka razmišljaju i sve dok mi se sin nije vratio iz crkve. Onda mu pokažem pismo.

"Eto avanture za tebe, tata," re e. "Tko kaže da su dani romansi prošli?"

"Misliš da nije varka?"

"Vjerojatno; ali izgovor da bi se tajno otišlo na krov gospo ice Rowsley je predobar da bi se odbacio."

Izrezao je janjetinu brzo i to no i dodao mi moj tanjur govore i: "I i eš, zar ne?"

"Ne rugaj se mom gihtu i mojim sjedima. Zar ne znaš, mom e, da me od tog pisma srce boli?"

I ja mu ispri am o prozoru i kako sam se penjao dvadeset i pet godina ranije. Kad završim pri u on samo re e: "Dobri stari tata," i uzme si još janjetine; ali vidio sam na njemu da je odlu io da e se popeti na onaj prozor. Proveo je ve inu dana s onim komadom tapete u ruci i jednom re e: "Ova je tinta sasvim udne boje."

Pustio sam ga. Moj sin John mora o svakoj stvari dobro razmisliti. Znao sam da mu mogu vjerovati da e u initi najbolju mogu u stvar. Da nije bilo njega mislim da bih bio u kušnji zanemariti opomenu iz pisma i hrabro oti i niz ulicu High, pokucati na zelena vrata

Bijele kuće, zahtijevaju i, jednostavno rečeno, da mi gospođica Rowsley dokaže da li ima sirotu djevojku zatvorenu na tavanu. Ali John je bio drugog mišljenja.

"Ili ćemo to smatrati varkom i pustiti na miru ili uzeti za ozbiljno," reče. "Ako to uzmemo za ozbiljno moramo uiniti to no što ona kaže. Gospođica Rowsley je i onako dovoljno luda - s njenim raspravama, Wesleyanskim misijama i domom za nezbrinute mačke." Ovo posljednje, u zgradi malo izvan grada, bilo je doista posljednja ekscentričnost gospođice Rowsley.

Do večeri John se još više raspričao i znao sam da je sad sve posložio u umu, jer moj sin nikad nije mogao govoriti dok je razmišljao.

Kad je došlo jedanaest i služavke otišle u krevet, John reče: "Dođi, oče," i mi po osmo zajedno van. Trebao sam se osjetiti četvrt stoljeća mlađi zbog boli u srcu, koje je uvijek bilo ondje, ali John mi reče kako se osjeća kao provalnikov šegrt.

Naš mali grad četrnaest je kilometara udaljen od željeznice i narod ovdje posjeduje jednostavne kuće. Ni s jednog prozora nije dopirala svjetlost s tamnih proćelja svuda uokolo dok smo se spuštali u naš vrt i kroz dvorište stajali u staju. Na dnu staje je prozor zatvoren drvenim roletama. Zakucan je četrnaest godina. Otkrijem da je John preko dana izvukao čavle. Otvori drvene kapke sasvim malo i mi bacimo pogled prema popločnom dvorištu koje je ležalo na toj strani Bijele kuće.

"Samo je jedan prozor na ovoj strani kuće," šapnem. "stablo kruške kraj zida je jako naraslo. Mogao bih se gotovo popeti preko njega. Sjećam se kako sam zasadio tu krušku."

Moj John se popne na naš kokošinjac i s njega na krov štale. Skinuo je čizme, a zavijeni crijepovi bili su dovoljno stabilni za stopalo, znao sam. Uvijek sam mislio da bosonog možeš hodati po tim crijepovima bez da te netko čuje. Tako se čini kad to sam radiš. Ali sada, dok sam stajao zadržavajući dah u štali, činilo mi se da čujem krckanje i lupkanje, koje je John stvarao, naposljetku probuditi cijeli grad na slušanje i čuje. Vratim se drvenom prozoru i naposljetku krov štale dade posljednje glasno krckanje i uzdisanje. Onda ugledam Johna kako se šulja po krovu pekare gospođice Rowsley i onda spusti koljeno na zid - upravo kako sam ja činio - i onda se popeo na krov praonice. Mogao sam ga vidjeti pod prozorom kako se drži za gredu prozora i škripanje okvira kroz komad rasevjetanog kruškinog drveta kad ga je otvorio.

Onda ugledam kako se prozor otvara. Nešto je bijelo bilo ondje. Naprezao sam uši, ali nisam mogao čuti čak ni šapat.

Onda se John stade vraćati po krovu praonice. Skoči u dvorište i dođe ispod drvenog prozora.

"Hoće li otići i donijeti pilu - dvije pile?", šapne mi. "Moramo je izvući odande. Ili je stara gospođa luda, ili je ona luda ili sama. U svakom slučaju moramo je izvući. Odi po pilu. Šipke su na onom prokletom prozoru."

"Da, sjećam se šipki," rekoh i odem po pilu. Donio sam dvije.

John me čekao ispod drvenog prozora. On se ponovno popne uz vrata pekare. I sada sam mogao čuti šaptanje u tišini mirisne travanjske noć - šapat pile i željeznih šipki.

Nitko tko nije šušuren promatrao uz drveni prozor rezanje željeznih šipki nema ideje koliko je to dugotrajna operacija. Želio sam se popeti za Johnom, uzeti mu pilu i pokazati kako to treba biti napravljeno. Ali kontrolirao sam svoju nestrpljivost. Četrdeset i pet nije jako staro, ali gihti i nevolje postaraju čovjeka. Nisam bio siguran da bih se mogao popeti uz vrata pekare. Teško se popeti na vrata koja se njišu i mogu, na bilo koji pogrešan dodir, zalupati odjekujucim zasunima i kvakama o zid koji je iza njega. Čudno kako dvadeset i pet godina može nekog tako postarati. Ali izgubio sam svoju prvu ljubav i svoju ženu, dragu, nježnu ženu koja je preživjela samo godinu nakon našeg vjenčanja; da je preživjela možda bi me naučila da zaboravim i održala me mladim.

Osluškiavao sam šapat pile i naposljetku vidjeh kako se Johnov položaj promijenio - pilio je drugu šipku.

Onda iznenada tama i tišina bijahu razbijeni jakim svjetlošću i visokim glasom bijesne žene. Poznavao sam taj glas i ja sam se sjetio riječi iz pisma: "Ona će me ubiti!" i prije nego sam bio svjestan svojih namjera, okrenuo sam se i skočio s drvenog prozora na popločeno dvorište - skočio svom svojom težinom na svoju nogu s gihtom i kunem se da nisam osjetio

ništa više od trnaca. A onda uz v rata pekare - nije više bitno kako zasuni klepe u - i lupanje mojih izama preko crijepova krova do mog Johna koji je u ao, pile i drugu šipku. Dograbilim drugu pilu s prozorske daske - prva se još nije zatupila - i stanem piliti vrh šipke; a u sobi bijesni se glas dizao i padao. Kad sam s pilom uhvatio ritam bacim pogled prema sobi. Unutra, u uglu iza stare škrinje na gomili vre a stisla se bijela figura, mogao sam raspoznati samo otrcane krpe ipke i vrpce i tamnu glavu sa skrivenim licem.

Nasred sobe stajala je gospo ica Rowsley bez svoje kape - dugo je vremena prošlo od kad sam je vidio bez kape ili šešira - njena sijeda, upava kosa visjela je do ramena. Nosila je sivu spava icu; u jednoj je ruci imala svije u a u drugoj duga ki nož. Ovo možda zvu i komi no ili kao jeftina melodrama. Nije se takvim inilo ni Johnu, ni meni. Sje ali smo se rije i iz pisma: "Ona e me ubiti!" i vidjeli snio bijelu figuru kako se š u urila dalje od sjedokose furije. Lice gospo ice Rowsley bilo je nate eno i izobli eno: usne su joj se pokretale više nego je govor zahtijevao. Nije ula ili nije obra ala pažnju snažnom zvuku od pila.

"Dakle, naposljetku sam te ulovila!", govorila je, drže i svije u iskošenu dok vosak nije po eo polako kapat i na pod. Nisi pazila na upozorenja. A ohrabivala si svog ljubavnika. Ustani i daj da vidim tvoje opako lice, ti besramna vre o. Ah, zar ikad moram re i da si moja sestra!"

"Luda kao šeširdžija," šapne John, pile i bijesno.

"Ne eš živjeti da sramotiš svoju obitelj," starica je nastavljala, "John Warburton ti nije par i radije u te vidjeti u grobu. Dajem ti još jednu šansu. Ho eš li se udati za Hwarda Nealea?"

Onda sam shvatio. Ova je žena doista bila luda i sada je ponavljala, bar djelomi no, seenu od prije dvadeset pet godina u kojoj je njena sestra, moja dje a ka ljubav, igrala ulogu. Moja sirota Valerija - moja sirota, plaha Valerija!

Š u urena figura se pomakne, makne ruke s lica i ja ugledam lice sasvim nepogrešivo, jasno. A to je bilo lice moje Valerije kako je se ja sje am od prije toliko godina, samo neosvijetljeno lijepim svjetlima nade i ljubavi, ve bijelo i zasjenjeno užasom smrti.

"Obe ajem ti sve što želiš," šapne ona bez daha.

A pile su sada utihnule, šipka se nagne i slomi i hvala Bogu, tada ja, ne John, prvi prebacim koljena preko prozorske daske, u em u sobu i zgrabim ludu ženu za laktove prije nego je mogla di i nož na mene. John do e iza mene, podigne svije u i osvijetli ponovno sve.

"Dobili smo tvoje pismo," on izusti posve uobi ajenim tonom djevojci, koja se sada naslanjala na škrinju, ije su o i bile širom otvorene, a grudi otežale od teškog disanja.

"O emu je ovdje rije ?", upitah.

"Ne znam," re e djevojka šaptom, a sjedokosa žena se bacala u mom stisku. Ja vrš e stisnem prste na njenoj desnoj ruci dok nije ispustila nož. Nije nam se obra ala - samo se nijemo borila poput životinje u zamci.

"Ona je moja teta," djevojka nastavi. "Moj otac i majka umrli su prije dvije godine. Ja sam došla živjeti s njom. Pisala je tako krasna pisma i kad sam došla pri ekala me na stanici daleko odavde. Kad sam došla do ove ku e dovela me ovdje gore i natjerala me da dam polovicu moje o evine misionarima i napuštenim ma kama, a kad to nisam htjela zaklju ala me. Tri su dana prošla od tada."

"Zašto nisi vrištala?", upita John.

"Ona bi došla prije nego bi itko drugi mogao i ubila bi me - znate da bi. Sljede i dan kao da je zaboravila sve o ma kama i drugim stvarima i po ela je govoriti o ljubavnicima i raznim udnim stvarima; nakon toga sam znala da je luda. Oh, odvedite me odavde, odvedite me!" Ona po ne bespomo no plakati.

John me pogleda.

"Pretpostavljam da je bolje da odem po policiju," re e on tiho.

Onda žena koju sam držao povi e: "Ne, ne, oženi je ako ho eš. Oh. John, oprosti mi, dragi! U inila sam to za tebe - jer sam te tako voljela - a ti me nikada nisi htio ni pogledati."

Ona se iznenada okrene i položi svoje uvenulo lice uz moje.

"Dragi Johne, oprosti mi." re e. "Sada u biti dobra sestra vama obojici."

"Idem po policiju," reče John prije nego sam mogao progovoriti.

Pretpostavljam da je šok njenog iznenadnog priznanja - sjetite se koliko je znao i kako je objašnjavalo misteriju od prije toliko godina - bilo razlogom zašto sam olabavio svoj stisak jer kad je John progovorio žena se iznenada otme iz mojih ruku, pojuri ka prozoru - vidjeh njen zgureni lik na daski na tren dok sam skočio za njom - onda ona u gomili padne s prozora - vidjeli smo kako pada na krov praonice, a zatim na tlo. Nikad se više nije pomakla. Kad je John naposljetku doveo policiju više za njih nije bilo ništa za napraviti. Bila je mrtva.

Pretpostavljam da mislite kako se Valerija udala za mog Johna i da sam proveo svoj život kao zadovoljni promatra njihove sreće. To, čini se, njima nije niti palo na pamet. Vidite, mada je John većinu sam prepilio, dogodilo se da sam ja bio prvi koji je ušao u onu sobu i Valerija je inzistirala da sam ja bio taj koji joj je spasio život. Mene se ticalo samo jedno lice na svijetu i samo jedno ime me privlačilo. Valerija je imala oboje. Osjećam malo oklijevanje i sramežljivost priznaju i kako sam ja, a ne moj sin John, taj koji je oženio Valeriju. Njoj su bile dvadeset tri, a meni četrdeset pet u vrijeme kad smo se oženili, ali nemam griht od tog sudbonosnog Uskrsa i Valerija kaže kako postajem mlađi. Ona sama izgleda starije od svojih godina, zbog užasa u ona tri dana - kad nije znala od sata do sata kad će njenu tamnu arku uhvatiti ludilo ubijanja - ostavilo je sijedi trak u njenoj mekoj crnoj kosi. Valerija kaže kako nikada ne bi mogla voljeti nikoga osim mene, a meni se čini kao da sam dvadeset pet godina volio Valeriju u snu, koji se sada, hvala Bogu, ostvario. Još uvijek čuvam pismo koje me je dovelo do jedine trajne sreće u mom životu. Napisano je, kako sam rekao, u drvenim tupim predmetom i tintom neobične boje. Taj tupi instrument bila je iverica od drva sa starog okvira prozora, smeđa tinta bila je krv moje Valerija

PAVILJON

Nije bilo ni trena sumnje u njenom umu. Stoga ih je bilo kasnije. I svi su se složili da je prikrila svoje osjećaje sa zaista ženskom diskrecijom. Njena prijateljica i uzdanica, Amelia Davenant bila je u svakom slučaju potpuno zavarana. Amelia je bila jedna od onih bezličnih plavuša koje su rođene da bi ih se predvidjelo. Obožavala je svoju lijepu prijateljicu i nikada, od početka do kraja, nije vidjela ništa loše u njoj, osim, možda, one večeri kad su se prave stvari iz ove priče dogodile. A i kad je o tome riječ u to vrijeme bilo je to samo zbog toga što njena draga Ernestine nije shvaćala.

Ernestine je bila lijepa djevojka i tašta, tako neodoljiva i zavaravajuće ljepote; većina ljudi je govorila da je lijepa i ona je postigla, s izvanrednim uspjehom, stvoriti iluziju ljepote. Popriličan broj sasvim običnih djevojaka postižu taj efekt u današnje vrijeme. Sloboda modernih haljina i frizure i rastuće povjerenje u sebe koje moderne djevojke imaju doprinosilo joj je njegovati iluziju. Ali u šezdesetima, kad su svi manje-više nosili iste šušure, kad odabirete frizuru među istim trakicama ili uvojcima i krinolina je jedino što nosite nešto vrlo blizu genijalnom, sve je to potrebno da bi se zavarao svijet u pogledu vašeg osobnog šarma. Ernestine je imala tu genijalnost; njen je bio osmijeh, uvojci, tamna kosa, tamne oči, iskričavost tipa.

Amelia je imala plave uvojke i dopadljive plave oči, malo premale i preturobne; imala je lijepe ruke i lijepe uši, a držala ih je van dosega pogleda što je više bilo moguće. U današnje vrijeme plava kosa bila bi natapirana da bi napravila okvir na zidu koje je bilo malo previsoko; neke nijanse plave i malo odvažnosti u očima bi njene oči efektnima. A lijepe ruke naučile bi pad u zglobovima nalik cvijetu, koji je tako pravedno i posvuda štovan. Ali kako je bilo. Amelia je bila vrlo obična i u njenom tajnom emocionalnom samouvjerenju rekla je sama sebi da je ružna. Ona je bila ta koja je, kad joj je bilo četrnaest, skladala izvrsnu pjesmu koja počinje:

*Znam da sam ružna: da li
mi je lice da mi se smiju i da mi se ismijava?*

I nastavlja se, I nakon što odbija bilo kakvu osobnu odgovornost za lice, poziva dragu zemlju da "sakrije ju od o iju koje se rugaju" i nek' "tratin ice cvjetaju tamo gdje ono po iva."

Amelia nije željela umrijeti i lice joj nije bilo da joj se smije i ismijava odnosno nikome nije bilo osobito interesantno. Sve je to bila poetska sloboda. Amelia je pro itala možda malo previše poezije tipa "*Ouand je suis morte, mes amies, plantez im salute au eiellere*"; ali stvarni život je bio vrlo dobar za Ameliu, osobito kad bi imala novu haljinu i kad bi joj netko dao kompliment. Ali ona bi nastavila pisati pjesme hvale i prednosti grobnice i puzaju i metri ki pod stopalima onoga koji je drugi sve do ljeta kad joj je bilo devetnaest i kad je otišla odsjesti sa Ernestine u Doricourt. Onda je njena muza pobjegla, uplašena možda mogu nosti, iznenadnom i prijete om prisutnoš u da bude upitana da inspirira stihove o stvarnim stvarima u životu.

U svakom slu aju, Amelia je prestala pisati poeziju upravo u vrijeme kad su ona i Ernestine i Ernestinina teta otišle posjetiti Doricourt gdje je Frederick Powell živio sa svojom tetom. Nije to bio jedan od onih zbrzanih motoriziranih izleta kakve imamo sada i koje nazivamo vikendima, ve dugi dokoli arski posjet, kad svi prijatelji stati ke tete pozovu dinami ku tetu i obje odvrate pozive uzbu eno, velikom ko ijom i parom debelih konja. Tu su bile zabave s krocketom, strelja ke zabave i malo plesa, sve ugodna neformalna mala veselja napravljena bez ceremonije me u ljudima koji žive dovoljno blizu jedan drugome i znaju jedan drugom ukuse i primanja i povijest obitelji jednako dobro kao vlastitu. Navika dovo enja mnogo stranaca iz udaljenih zemalja za kratke užurbane sastanke nije se njih dokopala. Umjesto toga tu je bio širok i stalan krug ugodnih ljudi sa stalnim tijekom veselja, osrednjih, ali odli nih s neiserpnim paletama.

A u Doricourtu život je bio odli an ak i na dan kad nije bilo zabave. Bio je možda još bolji Ernestine nego njenoj prijateljici, ali ak i tako, najmanje zadovoljna je bila Ernestineina teta.

"Mislim," rekla je drugoj teti ije je ime bilo Julia, "usu ujem se re i da to možda nije tako tebi koja si navikla na gospodina W. Fredericka, naravno, od njegovog djetinjstva, ali oduvijek smatram da je nepouzdana imati gospodu, osobito mladu gospodu u ku i gdje su i mlade dame. ovjek je uvijek na qui vire uzbu en."

"Oh naravno," re e teta Julia s prizvukom žene koja poznaje svijet, "kad ovjek živi kako ti i draga Ernestine živite, samo sa ženama u ku i..."

"Objesile smo stari kaput i šešir mog brata na stalak u predvorju, teta Emmeline je protestirala."

"... Prisutnost gospode u ku i mora biti pomalo uznemiruju a. Što se mene ti e ja sam priu ena na to. Frederick ima mnogo prijatelja. Gospodin Thesiger je možda najbolji. Vjerujem da je vrlo vrijedan mladi ovjek, mada udan." Ona se nagne prema naprijed preko njenog svjetlo obojenog berlinskog vunenog ru nog rada i re e dojmljivo, s iglom s crvenim koncem uperenom u zrak. "Znaš, nadam se da ne eš smatrati netakti kim od mene da spominjem takvu stvar, ali dragi Frederick - tvoja draga Ernestine bi u svakom pogledu bila prikladna."

"Bila bi?", unak od kornja evine Emmelineine tete zaustavi svoje hitre pokrete izme u bijelih petlji i vorova njenog ru noga rada.

"Dakle, draga moja," re e druga teta, malo odsje no, "sigurno si primijetila..."

"Ne misliš valjda re i da bi Amelia... Mislila sam da gospodin Thesiger i Amelia..."

"Amelia! Dakle, zaista! Ne, ja sam aludirala na sklonost gospodina Thesigera dragoj Ernestine. Veoma uo ljivo. Na mjestu dragog Fredericka našla bih nekog razloga da skratim posjet gospodina Thesigera. Ali, naravno, ja se ne mogu miješati. Gospoda se moraju oko tih stvari sami dogovoriti. Ja se samo nadam da ne e biti tih tri arija sa svetim naklonostima prema drugima koji..."

Slabo ujni glas tete vatreno odsje e: "Ernestine nije sposobna za nešto tako nedamski."

"Upravo ono što sam govorila." druga se složi umiljato, ustane i povu e zastore malo niže, jer poslijepodneвно sunce je padalo na ruži aste vijence saga u sobi za crtanje.

Vani u sun evoj svjetlosti Frederick se trudio sam složiti svoje poslove. Uspio je sjesti pokraj gospo ice Ernestine Meutys na kamenim stubama paviljona; ali onda je gospodin

Thesiger legao na nižu stubu uz njena stopala, vrlo dobar položaj da joj zagleda u oči. Amelia je bila pokraj njega, ali nikad se nije činilo važnim pokraj koga bi Amelia sjedila.

Razgovarali su o paviljonu na kojim su stubama sjedili i Amelia koja je često postavljala nezanimljiva pitanja željela je znati koliko je star. Bio je to Frederickov paviljon naposljetku i on se osjeđao kako mu njegov prijatelj krađe riječi iz usta i koristi ih na vlastiti račun, mada je izrazio odgovor u obliku pitanja.

"Osnova je Tudor, zar ne?", reče on. "Zar nije opservatorij ili laboratorij ili nešto slično iz vremena Debelog Henryja?"

"Da," reče Frederick, "postoji priča o arobnjaku ili alkemičaru ili sličnom i tome kako je spaljen i onda ponovno izgrađen u sadašnjem stilu."

"To je talijanski stil, zar ne?", reče Thesiger, "ali sad jedva da se može vidjeti što je od puzavaca."

"Puzavac Virginia, zar ne?", Amelia upita, a Frederick reče: "Da, puzavac Virginia." Thesiger reče kako više izgleda kao južnoamerička biljka, a Ernestine reče kako Virginia i je iz Južne Amerike i da je to zato. "Znam, zbog rata," reče ona skromno i nitko se ne nasmija ili odgovori. Bilo je manira u tim danima.

"Ima o njoj sigurno neka priča o duhovima," Thesiger ponovno ponaše, gledajući na tamna zatvorena vrata paviljona.

"Nisam nikada čuo o tome," reče vlasnik paviljona. "Mislim da su to ljudi iz sela izmislili zato što je uvijek bilo toliko zečeva i lasica i mrtvih stvari na enih okolo. I jednom pas, omiljeni španijel mog ujaka. Ali naravno to je jednostavno jer se zapetljao u Virginiju, penjačicu - vidite kako je gusta i velika - nije mogao izaći i uginuo je kao da je uhvaćen u zamku. Ali seljaci radije vole misliti da su duhovi."

"Ja sam mislio na stvarne priče o duhovima," Thesiger je bio uporan.

Ernestine reče: "Priča o duhovima. Kako sjajno! Ispričajte je, gospodine Doricourt. Ovo je pravo mjesto za priču o duhovima. Vani sjaja sunce pa se ne može doista uplašiti."

Doricourt je ponovno protestirao da ne zna nikakvu priču.

"To je zato što nikad ne čitaš, dragi momče," reče Eugene Thesiger. "Ona tvoja biblioteka. Tamo ima krasna knjiga - zar nikada nisi primijetio? Kožom ukoričeno obiteljsko stablo; glava kuće piše povijest kuće od kad je poznaje. Puno toga ima u toj knjizi. Počinje vremenom Tudora - 1515. godine."

"Vrijeme kraljice Elizabete," Ernestine je mislila kako je to vrlo zanimljivo. "I kakva je priča o duhovima u tom vremenu?"

"Nije zapravo priča o duhovima," reče Thesiger. "Samo se čini da je paviljon nesretno mjesto za zaspati."

"Uklet?", Frederick upita i doda da mora potražiti tu knjigu.

"Zapravo, ne uklet. Samo, nekoliko ljudi koji su prespavali noć ovdje nastavili su spavati."

"Umrli su, hoćete li." utrči Ernestine i na Ameliji je bilo da upita:

"Da li knjiga kaže išta neobičajno o tome kako su umrli? Što ih je ubilo ili slično?"

"Ima sugestija," reče Thesiger: "ali sad, to jest sumorna tema. Ne znam zašto sam to pokrenuo. Da li imamo vremena za partiju kroketa prije čaja, Doricourt?"

"Ja bih voljela da ste vi pročitali knjigu i ispričali mi priču." Ernestine reče Fredericku kasnije nad kuglama kriketa.

"Hoću," reče on žestoko, "samo mi morate reći što želite."

"Ili će nam možda gospodin Thesiger reći drugi put - u suton. Jer ljudi vole suton za priču o duhovima. Hoćete li, gospodine Thesiger?", progovori preko ramena u plavom muslinu.

Frederick je sigurno mislio pogledati u knjigu, ali odgađao je to nakon večere; pola sata prije odlaska u krevet on i Thesiger odlože svoje sakoe s pleterom i kape s dugim žutim corlekima i popuše cigarete koje su u to vrijeme bile više luksuz nego nužnost. Obično su naravno pušili vani ili u sobama za pušenje, zagušljivom malom brlogu s izmama, puškama i željezni kim romanima žutog hrbata. Ali noćas Frederick ostavi svog prijatelja u tom sobi kući i sam ode u knjižnicu, pronađe knjigu i donese je do kruga svjetlosti kojeg je stvarala lampa.

"Mogu je pregledati za pola sata," re e i otvori lampu i zapali drugu cigaru. Onda otvori zastore i prozore tako da soba ne bi smrdjela po dimu sljede eg jutra. To su bili dani kad se imalo obzira prema damama koje još nisu nau ile da cigarete nisu isklju ivo muška svojina poput brade ili duboka glasa.

Ali kad je nakon završenih priprema otvorio knjigu bio je prisiljen re i: "Ufuu!" Ništa drugo ne bi moglo osloboditi njegove osje aje. (Znate na koji izraz mislim, mada se ne izgovara kako se piše ništa više nego l'eaterstone-haught ili Sveti Maur.)

"Ufuu!", re e Frederick, prelistavaju i stranice. Njegova primjedba bila je opravdana. Prednji dio knjige bio je pisan lijepim rukopisom ranog šesnaestog stolje a, koji je izgledao lako viti ast i tako nemogu za pro itati, a kasnije stranice, mada je rukopis bio jasan i ravan, ostavljao je Fredencka nemo nim jer je jezik bio latinski, a Frederickov latinski bio je ograni en na odre ene odlomke za koje je smatrao da "su ga nau ili" u privatnoj školi koju je poha ao. Prepoznavao je rije tu ili tamo, mors, na primjer i pallidas i pavor i arcanum, baš kao što bi to vi ili ja mogli; ali pro itati kompliciranu stvar i da ona ima smisla...! Frederick re e nešto nijansu ja e nego "Ufuu!" - "O muke!", mislim da je bilo to: vrati knjigu na policu, zatvori zastore i ugasi lampu. Razmišljao je kako e pitati Thesigera da mu prevede tu stvar, ali onda pomisli da ipak ne e. I tako ode u krevet žale i što ne pamti više latinskog koga je bolno pod batinama u io u danima svog djeeaštva.

I pri u o paviljonu je, naposljetku, ispri ao Thesiger.

Sljede e ve eri održavao se u Doricourtu mali ples, ples na sagovima, zvali su ga. Namještaj je odguran uz zidove, a dobro nategnuti sag Axminster nije bio tako loš da se na njemu ne pleše kako bi netko pretpostavio. To je, vidite, bilo prije dana poliranih podova i velikih sagova na ije rubove se netko može spotaknuti. Sag je bio sag u tim danima, dobro i istinski položen, savjesno popunjavaju i svaku rupu i priljubljen uz pod poput kože. I na ovoj prikladnoj podlozi mladi ljudi su veselo plesali, nekih deset ili dvanaest parova. Stari ljudi nisu plesali u tim danima, osim ponekad na "otvaranju bala". Kartali su se u sobama predvi enima za kartanje, a u sobi za ples tri ili etiri ljubazne dame srednjih godina smatrale su se dovoljnim pratiljama mladim damama. ak se niste ni morali javiti svojoj pratilji na završetku plesa. Nije to bilo poput pravog bala. A ak i u tim dalekim danima postojali su staklenici.

Na stubama staklenika, ne na onima koji vode od sobe za ples. ve na onima koje vode u vrt, pri a je ispri ana. etvero mladih ljudi sjedilo je zajedno, krinoline s volanima djevojaka širile su se oko njih poput ogromnih blijedih ruža, mladi i uspravni u svojim kaputi ima visokih ramena i bijelim kravatama. Ernestine je bila vrlo ljubazna prema obojici mladi a - malo preljubazna možda, tko e re i? U svakom slu aju, u njihovim o ima bila je istovjetna svjetlost koju možete zamisliti u o ima suparni kih jelena u sezoni parenja. Ernestine je bila ta koja je Fredericka pitala za pri u, a Thesiger je bio onaj koji ju je, prema Amelijinom prijedlogu, ispri ao.

"Tu ima više pri a," te e on. "a zapravo je sve ista pri a. Prvi ovjek koji je spavao u paviljonu u inio je to deset godina nakon što je izgra en. Bio je prijatelj alkemi ara ili astrologa koji ga je izgradio. Pronašli su ga mrtvog sljede e jutro. ini se da je došlo do borbe. Na njegovim rukama bili su tragovi kao od užeta. Ne, nikada nisu pronašli užad. Umro je od gubitka krvi. Bile su to udne rane. Bilo je to u danima kad su pijavice spašavale preživjele od bolesti."

"Kakav ste optimist, gospodine Thesigeru," re e Ernestine s onim njenim slavnim tihim smijehom. Kad je Ernestine ostarila, mnogi ljudi su je smatrali glupom. Dok je bila mlada, ini se nitko nije bio toga mnijenja.

"Što je zatim bilo?", upita Amelia.

"Sljede e se dogodilo šezdeset godina kasnije. Ovaj put je tako er bio posjetitelj. Prona en je mrtav s istim oznakama i lije nici su saop ili istu stvar. I tako se nastavljalo. Bilo je osmero smrti sveukupno - neobjašnjivih smrti. Nitko nije spavao ovdje ve stotinu godina. Ljudi, ini se, imaju predrasude o paviljonu kao mjestu za spavanje. Ne mogu zamisliti zašto."

"Nije li za umrijeti?", Ernestine upita Ameliju, koja reče: "Nitko ne zna kako se to događa?" Nitko ne odgovori dok Ernestine ne ponovi pitanje oblikujući ga: "Pretpostavljam da je to samo nezgoda?"

"Udana je to nezgoda koja se ponavlja," kažu Thesiger i Frederick, koji je smatrao da je u redu reći i prave stvari u pravom trenutku, primijeti kako ne treba vjerovati tim starini legendama. Već ina starih obitelji ih ima, smatrao je. Frederick je naslijedio Doricourt od svog praujaka o kome za života nije ni čuo, ali je držao do obiteljske tradicije. "Ja sam ne pridajem nikakve važnosti tim prijevama."

"Naravno da ne. Ipak svejedno," reče Thesiger namjerno, "ne bi namjeravao provesti noć u paviljonu."

"Ništa više nego ti," pade s Frederickovih usana.

"Priznajem da bih uživao," reče Eugene, "ali kladim se s tobom u stotku da ti to neće uiniti,"

"Dogovoreno." reče Frederick.

"Oh, gospodine Doricourt," dahne Ernestine, malo šokirana okladom, "pred damama."

"Nemojte!," reče Amelia na koju, naravno, nitko nije obraćao pažnju, "ne radite to."

Znate kako, usred cvijeta i lišća, zmija zna naglo dignuti glavu pri napadu? Tako usred prijateljskog razgovora i smijeha iznenadni silni antagonizam ponekad proviri i ponovno nestane, iznenađujuće i većinu sudionika. Taj antagonizam govorio je u glasovima obojice muškaraca i nakon što je Amelia rekla: "Nemojte," bila je udana tišina bez daha. Ernestine je narušila. "Oh," reče ona, "Pitam se tko će od vas dvojice pobijediti. Ja bih voljela da pobjede obojica, zar ne bi i ti, Amelia? Samo pretpostavljam da to nije uvijek moguće, zar ne?"

Obojica ju uvjere kako je u slučaju oklade to rijetko kad moguće.

"Onda bih da to ne napravite," reče Ernestine. "Vi biste obojica mogli provesti noć ovdje, zar ne, i raditi društvo jedan drugome? Mislim da oklade u tako velike sume nisu u redu, zar ne, Amelia?"

Amelia reče: "Ne, nisu u redu," ali Eugenje već počeo govoriti: "Onda se ne može kladiti ako se to gospođici Meutys ne sviđa. Taj prijedlog je neprocjenjiv. Ali cijelu stvar ne moramo otkazati. Gledaj, Doricourt. Ja ću biti u paviljonu od jedan do tri, a ti od tri do pet. Čak će biti zadovoljena. Što misliš o tome?" Zmija je nestala.

"Slažem se," reče Frederick, "i kasnije možemo usporediti doživljaje. To će biti zanimljivo."

Onda netko dođe i upita gdje su svi nestali i oni odu unutra i još su malo plesali. Ernestine je dva puta plesala s Frederickom i popila ledeni cherry s vodom i rekoše si laku noć i zapališe svijeće za spavaonicu na stolu u predvorju.

"Nadam se da neće," Amelia reče dok su sjele da počuju kosu na dva velika bijela muslinom tapecirana stola u sobi koju su dijelile.

"Neće što?," reče Ernestine žureći s etkom.

"Spavati u onom omrznutom paviljonu. Voljela bih da si im rekla da to neće, Ernestine. Poslušajte, ako im ti kažeš."

"Naravno da hoću ako želiš, draga," reče Ernestine srdačno. Uvijek je bila oličenje dobre naravi. "Ali mislim da ne bi trebala vjerovati u prijevode o duhovima, zaista ne."

"Zašto ne?"

"Oh, zbog Biblije i odlazaka u crkvu i toga svega," reče Ernestine. "Misliš li da je Rwlandov Macassar dobar za moju kosu?"

"Lijepa je kao uvijek." reče Amelia, uvrćući punu šaku svoje vlastite pepeljasto-plave. "Što je to bilo?"

Zvuk je dolazio iz male garderobe. Nije bilo svjetla u sobi. Amelia ode u malu sobicu mada je Ernestine rekla: "Oh, nemoj! Kako možeš? Mogao bi biti duh ili štakor ili nešto," i kako je nastavljala ona šapne: "Ššš!"

Prozor male sobe bio je otvoren i ona se nagne van. Kamena daska prozora bila je hladna pod njenim laktovima kroz kulinu haljinu.

Ernestine nastavi etkati kosu. Amelia zaustavlja pokret ispod prozora i osluhne. "Noćas će biti u redu," reče netko.

"Prekasno je," re e netko drugi.

"Ako se bojiš uvijek e ti biti ili prekasno ili prerano," re e netko. I to je bio Thesiger.

"Znaš da se ne bojim," ljutito odgovori drugi, Doricourt.

"Sat za svakog od nas e zadovoljiti ast," re e Thesiger nemarno. "Djevojke e to o ekivati. Nisam mogao spavati. Hajde da to obavimo sada i završimo s tim. Da vidimo. Oh. prokletstvo!"

Za uje se tihi klik.

"Pao mi e sat. Zaboravio sam da je lanac labav. Mada dobro je; ak se ni staklo nije razbilo. Dakle, jesi li za?"

"Oh. Da. Ako inzistiraš. Ho u li ja prvi, ili eš ti?"

"Ja u," re e Thesiger. "To je jedino pošteno, jer ja sam predložio. Ostat u do pola dva ili etvrt do dva, a onda ti do i. Vidiš?"

"Oh, u redu. Mislim, ipak, da je to budalasto." re e Frederick.

Onda glasovi utihnuše. Amelia se vrati drugoj djevojci.

"Napravit e to no as."

"Ho e li, draga?" Ernestine je bila mirna kao uvijek. "Što e napraviti?"

"Spavati u tom užasnom paviljonu."

"Kako znaš?"

Amelia objasni kako zna.

"Što možemo u initi?", doda ona.

"Dakle, draga, pretpostavljam oti i u krevet," predloži Ernestine korisno. " ut emo o svemu tome ujutro."

"Ali, pretpostavimo da im se nešto dogodi."

"Šta bi im se moglo dogoditi?"

"Oh, bilo što." re e Amelia. "Oh, voljela bih da to ne rade. Oti i u dolje i zamoliti ih da to ne u ine."

"Amelia," druga djevojka se naposljetku digne. "Ti to ne možeš napraviti. Ne smijem ti dozvoliti ni da sanjaš o ne emu što je tako nedamski. Što bi gospoda mislila o tebi?"

Pitanje utiša Ameliju. ali ona po e navla iti na sebe ve skinuti steznik.

"Ne u i i ako misliš da ne bih trebala," re e ona.

"Teta bi dozivala na sve strane," re e druga. "Gotovo sam sigurna da bi."

"Ali ostat u odjevena. Ne u te uznemiravali. Sjedit u u garderobi. Ne mogu spavati dok on odlazi u tako strašnu opasnost."

"Tko on?", Ernestinein glas bio je vrlo oštar. "I nema nikakve opasnosti."

"Da, ima," re e Amelia mra no, "i mislila sam oni. Njih obadvojica."

Ernestine se pomoli i ode u krevet. Zamotala je uvojke u papir koji su od nje u inili vijenac bijelih ruža.

"Mislim da teta ne e biti zadovoljna," re e ona. "kad uje da si sjedila cijelu no i promatrala mladu gospodu. Laku no , draga!"

"Lako no , mila." re e Amelia. "Znam da ne razumiješ. U redu je."

Sjedila je u tami u garderobi pokraj prozora. Nije bilo mjeseca, ve je svjetlost zvijezda padala po rosnom parku i drve e se zbito u gomile tamnije sive koja je prelazila u crnu kod korijenja. Nije bilo zvuka koji bi narušio tišinu, osim krckanja gran ica i šuškanja liš a dok su se ptice ili male no ne lutaju e životinje kretale kroz sjene vrta i naglog krckanja koje namještaj stvara ako dugo sjediš pokraj i osluškuješ tišinu no i.

Amelia je sjedila i slušala, slušala. Paviljon se vidio kao izlomljena crta blijedo sive boje nasuprot šumi koja se inila da je sva puna tamnih zakrpa. Ali onda, ona se podsjeti, to su bile povijuše. Sjedila je ondje dugo vremena, ne znaju i koliko vremena je prošlo. Jer tjeskoba je loš kronometar i prvih deset minuta inilo se poput jednog sata. Uru nije imala. Ernestine je imala - i spavala je s njom pod jastukom. Sat na konjušnici nije bio ispravan; poslali su po majstora da ga pogleda. Nije bilo ni ega ime bi mogla izmjeriti prolazak vremena i sjedila je mirno, naprežu i uši za koracima na travi, naprežu i o i da vidi figuru kako izlazi iz tamnog paviljona i preko rosne trave prema ku i. I nije ula ništa, nije vidjela ništa.

Polako, neosjetno, sivilo uspavanog drve a po ne uzimati slabe boje sna. Nebo iznad drve a postane svijetlo, možda je mjesec izlazio. Paviljon je postajao sve vidljiviji. Ameliji se inilo kako se nešto mi e preko liš a koje je šušalo i zurila je da ga ugleda kako dolazi. Ali, nije dolazio.

"Željela bih da mjesec zaista zasja," re e ona sebi. I iznenada je znala da se nebo bistri i da ova nadolaze a svjetlost nije hladan drhtaj mjeseca, ve nadolaze e svjetlo zore.

Hitro ode u drugu sobu, zavu e ruku pod Ernestinein jastuk i izvu e mali sat s dijamantnim "E" na njemu.

" etvrt do tri," re e ona glasno. Ernestine se pomakne i zagun a.

Amelia sada više nije oklijevala. Bez da je pomislila na to što je damski i prikladno, upali svoju svije u i brzo si e niz stube, zastane na trenutak u predvorju i iza e na prednja vrata. Prešla je preko terase. Frederickove noge virile su kroz otvoreni francuski prozor sobe za pušenje. Ona odloži svije u na terasu - jasno je sjala na istom zraku - ode do Fredericka gdje je spavao, s glavom me u ramenima i rukama koje su visile labavo i protrese ga.

"Probudite se," re e ona, "probudite se! Nešto se dogodilo! etvrt do tri je, a on se nije vratio."

"Tko - nije - što?" Frederick upita pospano.

"Gospodin Thesiger. Paviljon."

"Thesiger! On... Vi, gospo ice Davenant? Oprostite... Zaspao sam." On nesigurno ustane, zure i sumorno u bijelu prikazu koja je stajala u noj haljini sa svijetlom kosom koja nije bila pletena. "Što je?", re e on. "Nekome nije dobro?"

Kratko i urgentno Amelia mu re e što je, preklinju i ga da odmah ode i vidi što se doga a. Da je bio sasvim budan njen glas i njene o i rekle bi mu mnogo stvari.

"Rekao je da e se vratiti," re e Frederick. "Nije li bolje da pri ekam? Vratite se natrag u krevet, gospo ice Davenant. Ako ne do e za pola sata..."

"Ako ne krenete iz ovih stopa." re e Amelia napeto, "ja u."

"Oh, dakle, ako inzistirate," Frederick re e. "Jednostavno je zaspao kao i ja. Draga gospo ice Davenant, vratite se u svoju sobu, molim vas. Ujutro kad se svi budemo smijali na ovu lažnu uzbunu bit e vam drago da gospodin Thesiger ne zna ništa o vašoj zabrinutosti."

"Mrzim vas," re e Amelia blago, "i idem vidjeti što je bilo. Do ite ili ne, kako god ho ete."

Ona zgrabi srebrni svje njak, a on je pratio njegov lelujav sjaj preko stuba terase i preko sive rosne trave.

Na pola puta ona zastane, podigne ruku koju je skrivala u muslinskim naborima i pruži prema njemu veliki indijanski bodež.

"Nabavila sam ga u predvorju." re e. "Ako bude ikakve stvarne opasnosti. I ega živog. Ho u reci. Mislim... Ali znam da ga ja ne mogu upotrijebiti. Ho ete li ga vi uzeti?"

On ga uze, ljubazno se smiju i.

"Kako ste romanti ni," re e on dive i se i promatraju i je kako stoji usred izmješanog zlata, sivila zore i svjetlosti svije e. Bilo je kao da je nikada ranije nije vidio.

Do oše do stuba paviljona i posruše na njima. Vrata su bila zatvorena, ali ne zaklju ana. I Amelia primijeti kako trake povijuša nisu uznemirene, rasle su preko praga, neke od njih debele kao ljudski prst.

"Sigurno je ušao kroz jedan od prozora." Frederick re e. "Vaš bodež e nam dobro do i, gospo ice Davenant."

On prereže vlažne ljepljive zelene trake povijuša i upre ramenom o vrata. Popustilo je na dodir i oni u oše.

Jedna svije a jedva da je osvjetljavala paviljon i zagasita svjetlost koja je dopirala kroz vrata i prozore malo je pomogla. Tišina je bila gusta i teška.

"Thesiger!", vikne Frederick, iste i grlo. "Thesiger! Halo! Gdje si?"

Thesiger se ne javlja. I onda ugledaju.

Uz prozor su bila niska sjedala i izme u prozora se nalazila niska kamena klupa. Na jednoj od njih nešto tamno i mjestimi no bijelo, miješalo se s obrisima rezbarenog kamena.

"Thesiger," re e Frederick ponovno tonom ovjeka koji ulazi u sobu za koju je gotovo siguran da je prazna. "Thesiger!"

Ali Amelia se naginjala preko klupe. Držala je svije u iskrivljenu tako da je palacala i slijevala se.

"Da lije tamo?", upita Frederick slijede i ju, "je li to on? Da li spava?"

"Uzmite svije u," re e Amelia i on ju poslušno uzme. Amelia je dodirivala ono što je bilo na klupi. Iznenada vrisne. Samo jedan vrisak, ne odviše glasan. Ali Frederick e ga se sje ati kako je zvu ao. Ponekad e ga se sjetiti i uti u snovima i buditi se stenju i, mada e biti starac i njegova e stara žena re i: "Što je, dragi?", a on e na to: "Ništa, moja Ernestine, ništa."

Odmah kako je vrisnula ona re e: "Mrtav je," i pade na koljena pored klupe. Frederick vidje kako ona drži nešto u rukama.

"Možda nije," re e ona. "Dovedite nekoga iz ku e, brandy, pošaljite po doktora. Oh, idite, idite, idite!"

"Ne mogu vas ostaviti ovdje," re e Frederick s promišljenom pravi noš u, "pretpostavimo da e do i k sebi."

"Ne e do i k sebi," re e Amelia sumorno i žurno, "idite, idite, idite! U inite kako sam rekla. Idite! Ako ne odete," ona doda naglo i s iznena enjem, "vjerujem da u vas ubiti. Sve je to zbog vas."

Iznena uju e oštra nepravda toga svega natjera Fredericka na djelovanje.

"Mislim da se samo onesvjestio ili sli no," re e on. "Kad probudim sve u ku i i svi budu svjedoci vašim emocijama žalit ete..."

Ona sko i na noge, zgrabi nož koji je imao i podigne ga, udno, nespretno, ali s namjernom prijetnjom, i nije bilo greške da se ne e predomisliti. Frederick ode.

Kad se Frederick vratio, sa slugom i vrtlarom (nije namjeravao uznemiriti dame), paviljon je bio pun bijele, odaju e svjetlosti. Na klupi je ležao mrtvac i uz njega je kle ala žena na ijim je toplim grudima njegova hladna i teška glava ležala kao na jastuku. Mrtva eve ruke bile su pune zgnje enog liš a, a tanke vitice bile su mu omotane oko zapeš a i vrata. Val zelenila kao da je tekao s otvorenog prozora do mjesta na klupi gdje je ležao.

Sluga, vrtlar i prijatelj mrtvog ovjeka zurili su i zurili.

"Izgleda da se zapetljao u puzavce i izgubio glavu," re e sluga, ešu i se po svojoj.

"Ali kako se puzavac uvukao? To je ono što želim pitati," vrtlar je sljede i izustio.

"Kroz prozor," re e Doricourt, vlaže i usne jezikom.

"Prozor je bio zatvoren, me utim, kad sam oko pet ju er došao," re e vrtlar tvrdoglavo. "Ili se skroz' uspenj'o tu od pet?"

Oni pogledaše jedan drugoga, izgovaraju i, bez glasa, nemogu e stvari.

Žena nije progovorila. Sjedila je u bijelom krugu svoje krinoline kao slomljena bijela ruža. Ali njene ruke su bile oko Thesigera i nije ih htjela maknuti.

Kad je lije nik došao, pošalje po Ernestine koja došla rumena i pospanih o iju i vrlo uplašena i šokirana.

"Uznemirena si, draga," re e ona svojoj prijateljici, "i nije udo. Kako hrabro od tebe što si poslala s gospodinom Doricourtom da vidiš što se dogodilo. Ali sad više ne možeš u initi ništa, draga. Dodi unutra i re i u neka ti naprave aj."

Amelia se nasmije, pogleda prema licu na svom ramenu, položi glavu natrag na klupu me u otpalo liš e puzavca. zastane nad njim, poljubi ga i re e posve tiho i nježno: "Do vi enja, dragi, do vi enja!", uze Ernestineinu ruku i ode s njom.

Lije nik ga je pregledao i potvrdio smrt: "Zastoj srca," bila je originalna i briljantna dijagnoza. Potvrda nije govorila ništa i Frederick nije rekao ništa o puzavcu koji je bio omotan oko mrtva evog vrata, niti o malim bijelim ranama, nalik na usne bez krvi napola otvorene, koje su našli na mrtva evu vratu.

"Maštovita ili neobrazovana osoba," rekao je lije nik, "mogla bi pretpostaviti da je puzavac imao nešto s njegovom smr u. Ali ne smijemo ohrabrivati praznovjerje. Pomo i u svom ovjeku da pripremi tijelo za posljednji po inak. Ne trebaju nam brbljave žene."

"Da li znate itati latinski?", Frederick upita. Lije nik je znao i kasnije je pro itao.

Dijelovi na latinskom u onoj sme ojoj knjizi s Doricourtovim grbom, bilo je ono što je Frederick želio da se pro ita. I kad su on i lije nik ostali sami s knjigom tri sata, nakon što su ju zatvorili i pogledali jedan drugoga plahih i sumnji avih o iju.

"Ne može biti istina," re e Frederick.

"Ako je," re e puno oprezniji lije nik, "nemojte željeti da se o tome pri a. Da sam na vašem mjestu uništio bih knjigu. Morate puzavac iskopati iz korijena i spaliti ga. O ito je, iz onoga što ste mi rekli, kako je vaš prijatelj vjerovao da je puzavac ljudožder, da se hrani prije nego po ne cvjetati, kako nam sama knjiga kaže, u zoru, i da je u potpunosti mislio kako e ta biljka kad upuže u paviljon traže i žrtvu prona i vas, a ne njega. I bilo bi tako, shva am, da njegov sat nije stao ujedan."

"Ispao mu je, znate," re e Doricourt poput ovjeka koji sanja.

"Svi slu ajevi u knjizi su isti," re e lije nik, "gušenje, bijele rane. uo sam za takve biljke; nikada u njih nisam vjerovao." On zadrhti. "Da li je vaš prijatelj imao nešto protiv vas? Bilo koji razlog zbog kojeg bi vas želio ukloniti s puta?"

Frederick pomisli na Ernestine, o Thesigerovim o ima na Ernestinei, o njenom uzvra enom osmijehu njemu preko svog ramena u plavom muslinu.

"Ne," re e on, "nije. Nikakvog uop e. Sigurno je bila slu ajnost. Siguran sam da nije znao. Nije znao itati latinski." Lagao je, jer naposljetku, bio je gospodin, a Ernestineino ime bilo je sveto.

"Puzavac je ini se bio dovezen i posa en u vrijeme Henryja Osmog. I onda je stvar po ela. ini se da kad je bio u vrijeme cvata trebalo mu je... Odnosno, ukratko, postajao je opasan. Male životinje i ptice nalazili su mrtve blizu paviljona... Ali micati se sam cijelim putem, preko poda! Ta stvar gotovo da je imala svijest," re e iskreno zadržtavši. "Netko bi pomislio," odmah se ispravi, "da je znala što radi kad takva stvar ne bi bila sasvim u suprotnosti sa zakonima prirode."

"Da," re e Frederick, "netko bi. Ako ne mogu u initi ništa više idem se odmoriti. Nekako me sve to pokosilo. Siroti Thesiger!"

Njegova posljednja misao prije nego što je zaspao bila je žaljenje.

"Jadni Thesiger," pomisli, "kako nasilno i opako! I kako sam samo umakao! Nikad ne smijem re i Ernestine. A cijelo to vrijeme bila je Amelia... Ernestine nikada ne bi u inila to za mene" I nakon malog uboda žaljenja za nemogu im, on zaspi.

Amelia je nastavila živjeti. Ona nije bila od one sorte koja umire zbog doga aja te no i, kad je po prvi i posljednji put držala svoju ljubav u naru ju i znala da je bio ubojica kakav je i bio. Umrla je jednoga dana, kao vrlo stara žena. Ernestine, voljena i okružena djecom i unucima, koja je živjela duže od nje re e kao epitaf: "Jadna Amelia, nikada nitko nije pogledao u njenom pravcu. Bilo je neke indiskrecije s njom kad je bila mlada. Oh, ništa sramotno, naravno. Ona je bila dama. Ali ljudi pri aju. Takve stvari ostavljaju žig na djevojci, znate."

OKVIR OD EBANOVINE

Biti bogat je sjajan osje aj, to više kad ste se oslobodili dubina okrutnosti ulice Fleet, kad ste došli sebi, reporter ste, slobodni novinar; svi pozivi nisu u skladu s osje ajima obitelji i onima koji su potekli od Vojvoda od Piardya.

Kad je moja teta Dorcas umrla i ostavila mi sedamsto na godinu i namještenu ku u u Chelseaju, osje ao sam kao da život nema ništa više za ponuditi osim te ostavštine. ak i Mildred Maywew, koju sam do tada smatrao svjetlom svog života postade manje blistava. Nisam bio zaru en s Mildred, ali stanovao sam kod njene majke i pjevao duete s njom i donosio joj rukavice kad je bilo potrebno, što je bilo rijetko. Ona je bila draga, dobra djevojka i namjeravao sam je oženiti jednoga dana. Ugodan je osje aj kad dobra mala ženica misli na tebe, to pomaže u poslu i ugodno je znati da e re i "Da" kad je upitaš: "Ho eš li?"

Ali moje nasljedstvo gotovo izbaci Mildred iz moje glave, osobito jer je bila odsjela kod prijatelja na selu.

Prije nego je korota završila ja sam bio zavaljen u tetinoj fotelji ispred vatre u sobi kao u svojoj kući. Mojoj vlastitoj kući! Bilo je veličanstveno, ali bilo je usamljeno. Tada sam počeo razmišljati o Mildred.

Soba je bila udobno namještena namještajem od ružina drveta iz Damaska. Na zidovima je visilo nekoliko prilično dobrih uljanih slika, ali ona iznad kamina bila je izobličena i krajnje loš plakat "Sudjenje Lordu Williamu Russellu". Bio je u tamnom okviru. Ustao sam i pogledao je. Posjevao sam tetu koliko mi je dužnost nalagala, ali nisam se sjeo da sam vidio ovaj okvir ranije. Nije bio namijenjen za plakat nego za uljanu sliku. Bila je to fina ebanovina, lijepa i udušno izrezbarena. Promatrao sam je s rastućim interesom i kad je služavka moje tete, koju sam ostavio sa skromnim osobljem posluge, ušla s lampom, ja je upitam koliko dugo je ovaj plakat ovdje.

"Gospodarica ga je kupila samo dva dana prije nego se razboljela," reče ona, "ali okvir, nije namjeravala kupovati novi, ovaj je donijela s tavana. Tamo ima raznih vrstovudnih starih stvari, gospodine."

"Da li je moja teta ovaj okvir dugo imala?"

"Oh, da, gospodine. Imala ga je prije nego sam ja došla, a ja sam u biti ovdje sedam godina na Božić. Bila je slika u njemu. To je tako čer gore, ali je ružna i crna kao dimnjak."

Poželio sam vidjeti tu sliku. Što ako je neki vrijedni stari majstor koji je u ovoj sobi imao moje tete bio samo smeđe?

Odmah nakon doručka sljedećeg jutra ja posjetim tavan. Bio je kratak starim namještajem, dovoljno za jednu trgovinu. Sva je kuća bila solidno namještena u srednje viktorijanskom stilu i sve što nije bilo u skladu bilo je pohranjeno u ovoj sobi. Stoli i od papirmašea i bisera, stolci ravnih naslona i uvrnutih nogu i izblijedeni heklani jastuci i, staklena zaštita za otvoreni kamin sa zlatnim ukrasima i natpisi ukrašeni biserima, hrastov ormarić s ručicama od mesinga, mali radni stol s izbljedenim, moljeima izgrizanim, svilenim plišom koji je bio žalosno poderan. Na sve to, i prašinu koja je sve prekrivala, ja pustim dnevnu svjetlost kad podignem rolete. Obećam si da ću se zabaviti postavljanjem ovih dobara natrag u svoju sobu i odnošenjem viktorijanskog namještaja na tavan. Ali u sadašnjem trenutku moja znatiželja je bila pronašla sliku "crnu kao dimnjak" i naposljetku, iza hrpe naprava i kutija, ja je našao.

Jane, sobarica, odmah ju prepozna. Pažljivo je donesem dolje i pregledam. Niti predmet niti boje nisu se mogle odgonetnuti. Na sredini je bila mrljasta tamnije boje, ali da li je to figura ili drvo ili kuća, nitko nije mogao reći. Činilo se da je bila naslikana na debeloj daski obloženoj kožom. Odlučio je poslati jednoj od onih osoba koje bacaju vodu vječne mladosti na oskvrnute obiteljske portrete; ali čak i dok sam to odlučio pomisliti zašto ne bih okušao vlastite restauratorske sposobnosti na rubu slike.

Uzmem spužvu za kupanje i etkicu za nokte i nekoliko sekundi sam ih odlučio koristiti da bi se pokazalo da ondje nema nikakve slike. Goli hrast se ukaže pod mojom ustrajnom etkicom. Pokušam na drugoj strani, dok me je Jane promatrala s blagim interesom. Isti rezultat. Tad mi sine. Zašto je ploča tako debela? Skinem kožnu navlaku, ploča se razdvoji i padne na tlo napravivši oblak prašine. Bila su tu dva dijela, zakucana zajedno licem o lice. Ja ih naslonim na zid i veći sljedećeg trenutka oslanjao sam se na njega.

Jer jedna slika bila je mene sama, savršeni portret, bez sjene izraza ili nagovještaja u crtama. Bio sam odjeven kako su se oblačili ljudi za vrijeme kralja Jamesa Prvog. Kad je ovo bilo naslikano? I kako bez mog znanja? Da li je to bio neki tetin hir?

"Zaboga, gospodine!" vrisne iznenađena Jane uz moj lakat, "koja krasna slika! Da li je to bio bal pod maskama, gospodine?"

"Da," zamucam. "Ja, mislim da ne trebam više ništa za sada. Možeš ići."

Ona ode, a ja se okrenem, sa srcem koje je i dalje žestoko tuklo, drugoj slici. To je bila slika lijepe žene, vrlo lijepe. Premjerih svu njezinu ljepotu, ravan nos, niske obrve, pune usne, tanke ruke, velike, duboke, svjetlucave oči. Nosila je haljinu od crnog baršuna. Bila je tri četvrtine dužine portreta. Ruke su joj poivale na stolu pred njom, a njena glava na rukama:

ali lice joj je bilo okrenuto prema naprijed i njene oči su sretale su zbunjene promatrače. Na stolu pored nje bili su kompas i sjajni instrumenti čiju primjenu nisam znao, knjiga, pehar i hrpa papira i olovaka. Sve to sam kasnije zapazio. Vjerujem da je četvrt sata prošlo dok nisam skrenuo oči s njenih. Nikada nisam vidio oči poput tih; bile su mole i ve poput djevojki ili psećih; zahtijevale su, istovremeno, poput očiju carice.

"Da o istim prašinu, gospodine?" Znatiželja je dovela Jane nazad. Ja se složih. Okrenem od nje svoj portret. Stajao sam između nje i žene u crnom baršunu. Kad sam ponovno ostao sam, skinem "Sudbinu lordu Williamu Russelu" i postavim sliku žene u okvir od ebanovine.

Onda stadem pisati uramitelju da napravi okvir za moj portret. Toliko je dugo živio licem u lice s ovom lijepom vješticom da nisam imao srca prognati ga iz njene prisutnosti; pretpostavljam da sam sentimentalniji, ako je sentimentalno uiniti takvu stvar.

Novi okvir dođe i ja ga objesim nasuprot kamina. Iserpna pretraga papira moje tete nije dala nikakvo objašnjenje u svezi mog portreta, niti povijest portreta žene udesnih očiju. Saznao sam jedino da je svo staro pokuštvo došlo teti nakon smrti mog praujaka, glave obitelji i došao sam do zaključka kako je slika nastala samo obiteljska, da nije svatko tko bi ovdje došao zaključio da je "slika nastala nevjerojatna." Usvojio sam Janeino objašnjenje o "kostimiranom balu".

I ondje, kako bi netko pretpostavio, stvar oko portreta se trebala okončati. Netko bi pretpostavio upravo to, da se o njima ne bi moglo još mnogo toga napisati. Međutim, stvar je za mene u to vrijeme bila završena.

Otišao sam vidjeti Mildred; pozvao sam nju i njenu majku da dođu i ostanu kod mene: izbjegavao sam promatrati sliku u okviru od ebanovine. No, nisam mogao zaboraviti, niti prisjetiti se bez emocija, izraz očiju one žene kad su ih moje susrele. Ustručavao sam se ponovno sresti taj pogled.

Reorganizirao sam kuću u pripremanju i se za Mildredin dolazak. Donio sam dolje dosta starog pokuštva i nakon dugog dana slaganja i preslagivanja sjedoh uz vatru, zavaljen s finim pićem i besposleno dignem pogled ka slici žene. Sretnem njene tamne, duboke, kestenaste oči i ponovno mi pogled bi fiksiran kao jakom magijom, vrstom fascinacije koja nekoga natjera zadržati u nekoj stvari minutu. Zurio sam osjetiti i kako se moje šire dok ih je probadala bol kao da će zasuziti.

"Želio bih," reko, "oh, kako bih želio da si žena. a ne slika! Dođi. Ah, dođi mi!"

Nasmijem se sam sebi dok sam govorio, ali čak i dok sam se smijao ispružio sam ruke.

Nisam bio pospan, nisam bio pijan. Bio sam budan i trijezan kao bilo koji drugi čovjek na svijetu. A ipak, kako sam ispružio ruke, vidjeh kako se oči na slici šire i usne zadržavaju. Ako me treba objesiti što to govorim, ipak je istina.

Njene se ruke lagano pomaknu; neka vrst trzajnog osmijeha prođe njenim licem.

Skočim na noge. "To ne može biti." reko na glas. "Svjetlost vatre me zavarava. Donijet u lampu."

Krenem prema zvonu. Moja ruka je bila na njemu kad začujem glas iza sebe i okrenem se ostavljajući zvonu. Vatra je bila niska i kutovi sobe bili su u dubokim sjenama, ali sigurno, ondje, iza visoke fotelje, stajalo je nešto tamnije od sjena.

"Moram se sukobiti s tim licem u lice," reko, "ili se nikada neću moći pogledati u ogledalu." Ostavim zvonu, dohvatim žaraku i razlupam ugljen bez sjaja da se razgori u plamen. Onda odlučno odstupim i pogledam sliku. Okvir od ebanovine bio je prazan! Iz sjene iza fotelje dopre nježno šuškanje i iz sjene stupa žena sa slike, kreće i se prema meni.

Nadam se da nikada neću ponovno osjetiti užas tako apsolutno mračan. Nisam se mogao pokrenuti ili progovoriti ni da mi život o tome ovisi. Ili svi znani zakoni prirode nisu vrijedili ili sam lud. Stajao sam drhtajući ali, zahvalan sam što se sjeđam, stajao sam mirno, dok je crna baršunasta haljina strugala po tepihu idući prema meni.

Sljedeći tren ruka me dotakla, ruka, meka, topla, ljudska i tihi glas reče: "Zvao si me. Ja sam tu."

Na taj dodir i taj glas kao da se svijet nekako udno napola okrenuo. Jedva da to znam objasniti, ali odjednom se nije činilo strašnim, čak ni neobičajnim, da portreti postaju živi, samo najprirodnija, najpravičnija i neopisiva sreća.

Položim svoju ruku na njene. Skrenem pogled s nje do mog portreta. Nisam ga mogao vidjeti u svjetlosti vatre. "Mi nismo stranci," reko.

"Oh, ne, nismo stranci." Te sjajne oči gledale su u moje, te crvene usne tako blizu mene. Sa strastvenim krikom, osjetih da sam pronašao veliko životno blago koje se činilo posve izgubljenim, primim je u zagrljaj. Nije bila duh, bila je žena, jedina žena na ovom svijetu.

"Kako dugo," reko, "koliko vremena je prošlo od kad te izgubih?"

Ona se nagne unazad, cijelom se težinom oslanjaju na ruke koje su bile iza moje glave. "Kako mogu reći i koliko dugo? Nema vremena u paklu," odgovori ona.

To nije bio san. Ah, ne, nema takvih snova. Želio sam u Božje ime da jest. Ali zar bih u snovima vidio njene oči, čuo njen glas, osjetio njene usne na obrazu, priniosio njene ruke svojim usnama, kako sam činio te noći, te najbolje noći mog života! Isprva gotovo nismo govorili. Činilo se dovoljno:

... Nakon duge boli i patnje.

Osjetiti zagrljaj ruku ljubavi prave.

Oko mene ponovno.

Teško je ispričati moju priču. Nema riječi kojima mogu izraziti osjećaj radosti zbog ujedinjenja, potpuno ostvarenje svake nade i sna u životu, koji me obuze dok sam sjedio sa svojom rukom u njenima i gledaju u oči.

Kako je mogao biti san kad sam je ostavio da sjedi u fotelji dok sam otišao u kuhinju da služavkama kažem da više ništa ne trebati, da sam zauzet i da ne želim da me se uznemirava; kad sam nosio drvo za vatru na vlastitim rukama i, donesavši ga, na čelo nju kako sjedi ondje, ugledam malu smeću okosnu glavu kako se okreće kad sam ušao, vidjeti ljubav u njenim dragim očima: kad se bacih pred njena stopala i blagoslovim dan kad sam rođen jer mi je život dao ovo.

Ni pomislio nisam na Mildred; sve druge stvari u mom životu bile su san, a ovo, moja jedina stvarnost.

"Pitam se," reče ona nakon nekog vremena dok smo se naužili jedan drugoga kako pravi ljubavnici čine nakon dugog rastanka, "pitam se koliko se sjećate naše prošlosti?"

"Ne sjećam se ni čega osim da te volim i da sam te volio čitav svoj život."

"Ne sjećate se ni čega? Doista ni čega?"

"Samo da sam iskreno tvoj, da smo oboje patili. Stoga reci mi, moja draga ljubavi, svega što se ti sjećate. Sve mi objasni. U čemu da shvatim. A ipak... Ne, ne želim shvatiti. Dovoljno je da smo skupa."

Ako je bio san, zašto ga nikada više nisam usnuo?

Ona se nagne prema meni s rukom na mom vratu i povuče mi glavu dok nije položila na njenom ramenu. "Ja sam duh, pretpostavljam," reče ona, nježno se smijući, a njen smijeh uzbuni uspomene koje sam tek naslućivao, a ipak ne čim shvaćao. "Ali ti i ja znamo više, zar ne? Reći u ti sve što si zaboravio. Voljeli smo se, ah! Ne, nisi to zaboravio i kad si se trebao vratiti iz rata vjenčali bismo se. Naše slike naslikane su prije nego si otišao. Znaš da sam bila više u čenu nego žene tog doba. Dragi moj, kad si otišao, rekoše da sam vještica. Sudili su mi. Rekoše da trebam biti spaljena. Samo zato jer sam gledala u zvijezde i imala više znanja od drugih žena, morali su me odvesti na lomaču i dozvoliti da me vatra proguta. A li si bio tako daleko!"

Cijelo njeno tijelo drhtalo je i grčilo se. Oh, ljubavi, kakav san bi mi mogao reći da moji poljupci mogu izliječiti čak i takvo sjećanje?

"No prije," nastavi ona, "vrag mi dođe. Bila sam nevina ranije, znaš, zar ne? A i tada čak, moj grijeh je bio za tebe! Za tebe! Zbog izvanredne ljubavi prema tebi! Vrag mi dođe i ja prodam svoju dušu vjenčalom plamenu. Ali prodala sam ju za dobru cijenu. Dobila sam pravo vratiti se kroz svoju sliku (ako itko, gledaju u je, poželi mene) sve dok slika ostane u svom okviru od ebanovine. Okvir nije bio rezbaren ljudskom rukom. Dobila sam pravo da ti se vratim, oh, srećo moga srca. Još jednu stvar sam dobila, koju ćeš čuti uskoro. Sahraniše me

kao vješticu, natjeraše me da proživim pakao. Ona lica, ona rulja okolo, krcanje drveta i guše i miris dima!"

"Oh, ljubavi, ne više, ne više!"

"Kad je moja majka sjedila te no i pred mojom slikom plakala je i zapomagala: "Vrati se, moje siroto, izgubljeno dijete!" I ja joj se vratini dok mi je srce preskakalo otkucaje od dragosti. Dragi, ona se maknula od mene, ona pobježe, ona se povu e i zavapi o duhovima. Ona pokrije naše slike da ih nitko ne vidi i stavi u okvir od ebanovine. Ona mi obe a da e moja slika ostati uvijek ondje. Ah, kroz sve ove godine tvoje lice je bilo nasuprot moga."

Zastane.

"A ovjek koga si voljela?"

"Vratio si se ku i. Moja slika je nestala. Lagali su ti i ti si se oženio drugom, ali jednog dana znala sam da emo ponovno biti skupa u ovom svijetu i da u te prona i."

"Koji je drugi dobitak?", upitam.

"Drugi dobitak." ona re e polako, "za koji sam dušu svoju dala. Ovo je. Kad bi ti napustio svoje nade u nebesa ja bih postala žena i mogla bih ostati na ovom svijetu! Biti tvoja žena. Oh, dragi moj, nakon svih ovih godina, naposljetku, naposljetku!"

"Ako žrtvujem svoju dušu." rekoh polako, a rije i mi se nisu inile budalastima, "ako žrtvujem svoju dušu dobivam tebe! Pa, ljubavi, to je kontradiktorno. Ti jesi moja duša."

Njene o i gledale su ravno u moje. Što god se dogodilo, što god da se je dogodilo, što god da e se dogodili, naše dvije duše u tom trenutku se spojiše i postade jedna.

"Tada biraš, namjerno biraš, da napustiš sve nade da eš do i u nebo za mene, kako sam ja svoje za tebe?"

"Ne u," rekoh, "napustiti svoje nade u nebo zbog bilo ega. Reci mi što moram u initi da ti i ja stvorimo raj ovdje, kakvi smo sada?"

"Re i u ti sutra," re e ona. "Budi sam ovdje sutra nave er, dvanaest je vrijeme za duhove, zar ne? I onda u do i iz slike i nikada se više u nju ne u vratiti. Živjet u s tobom i umrijeti i biti sahranjena i to e biti moj kraj. Ali prvo emo živjeti, srcu moga srca."

Ja položim glavu na njena koljena. udna me pospanost obuze. Drže i njenu ruku na svom obrazu izgubim svijest. Kad se probudih siva zora studenog blistala je, poput duha, kroz nezastrole prozore. Moja glava je po ivala na mojoj ruci. Brzo dignem glavu, ah, ne s krila moje dame ve s heklanog jastuka na fotelji. Ustanem na noge. Bio sam uko en od hladno e i zbunjen snovima, ali okrenem o i prema slici... Ondje je sjedila, moja dama, moja draga ljubav. Ispružim ruke, ali strasni krik koji izgovorili zamre mi na usnama. Rekla je u dvanaest. Njene posljednje rije i bile su moj zakon. I stoga sam samo stajao ispred slike i zurio u one sivo-zelene o i sve dok strasne suze sre e ne ispune moje vlastite.

"Oh, moja draga, moja draga, kako u do ekati sat dok te ponovno budem mogao zagrliti?"

Ni pomislio nisam tada o svim dostignu ima i postignu ima svog života, kao da su san.

Oteturam u svoju sobu, padnem na krevet i zaspim sam teško i bez snova. Probudim se kad je ve bilo podne. Mildred i njena majka došle su na ru ak.

Sjetim se, oko jedan, da Mildred dolazi i da postoji. Sada doista san zapo e.

S prodornim osje ajem ništavnosti mojih djela, osim u svezi s njom, ja dam nužne odredbe za primanje gostiju. Kad Mildred i njena majka do oše ja ih primim srda no, ali sve moje fraze kao da ih je netko drugi izgovarao. Moj glas zvu ao je kao eho, moje srce nije bilo u njemu.

Ipak, situacija nije bila neizdrživa sve do vremena kad je poslijepodnevni aj bio poslužen u sobi za slikanje. Mildred i njena majka održavale su razgovor temama bogatstva otmjenih mjesta i ja sam to trpio kako bi netko o ekuju i raj trpio blago istilište. Pogledam na moju dragu u okviru od ebanovine i osjetim da, što god da se dogodi, bilo koja neodgovorna budalaština, bilo kakva dosada, to nije ništa ako mi se, naposljetku, ona vrati nazad.

A ipak, Mildred, tako er pogleda na portret i re e: "Zar ne izgleda umišljeno? Teatarski karakter, pretpostavljam? Jedna od vaših simpatija, gospodine Devigne?" Imao sam mu an osje aj nemo ne iritacije koji postade za Mildred prava muka (kako sam se ikad mogao diviti

sladunjavom stilu te kr marice) i ona se baci prema fotelji, prekrivaju i heklani uzorak svojim apsurdnim volan i ima i doda: "Tišina zna i potvrdu! Tko je to, gospodine Devigne? Recite nam sve o njoj, sigurna sam da postoji pri a."

Sirota mala Mildred koja je sjedila ondje smješe i se, bezbrižna u svojoj samouvjerenosti da me svaka njena rije šarmira, sjede i tamo utegnuta struka, u preuskim cipelama, s vulgarnim glasom, sjede i u fotelji gdje je moja draga dama sjedila i pri ala mi svoju pri u! Nisam to mogao izdržati.

"Ne sjedi ondje," rekoh, "nije udobno!"

Ali djevojka se nije micala. Sa smijehom, koji mi je iritirao svaki živac u tijelu, re e: "Oh, dragi! Zar ne smijem ak ni sjediti u fotelji tvoje žene u crnom baršunu?"

Ja pogledam fotelju na slici. Bila je ista kao ona u kojoj je Mildred sjedila. Onda me iznenada obuze strašan osje aj stvarnosti. Zar je sve ovo zaista bilo stvarno? Zar je nekom slu ajnoš u Mildred mogla zauzeti ne samo njenu fotelju, ve i njeno mjesto u mom životu? Ustanem.

"Nadam se da me ne ete smatrati nepristojnim," rekoh, "ali moram iza i van."

Zaboravio sam o kakvom sam sastanku slagao. Laž mi se inila dovoljno dobrom.

Suo io sam se s durenjem Mildred izrazivši nadu da ona i njena majka ne e ekati mene s ve erom. Odem. U sljede oj minuti bio sam siguran, sam, ispod hladnog, obla nog, jesenskog neba - slobodan razmišljati, razmišljati, razmišljati o mojoj dragoj dami.

Satima sam hodao ulicama i trgovima; proživljavao sam stalno iznova svaki pogled, rije i dodir ruke, svaki poljubac, bio sam neopisivo sretan.

Sasvim sam zaboravio na Mildred, moja dama u okviru od ebanovine ispunila mi je srce i dušu.

Kad sam za uo kako jedanaest otkucava kroz maglu okrenuo sam se i otišao ku i.

Kad sam došao u svoju ulicu otkrijem kako se ondje skuplja gomila, a jarka crvena svjetlost punila je zrak. Ku a je gorjela. Moja! Proguram se kroz gomilu. Sliku moje dame, naposljetku, mogu spasiti.

Pojurim uz stube i ugledam, kao u snu, da, sve je to bilo kao san, Mildred kako se naginje s prozora na prvom katu lome i ruke.

"Vratite se, gospodine," povi e vatrogasac, "mi emo izbaviti mladu damu."

Ali moju damu? Stube su kr kale puše i se i bilo je vru e k'o u paklu. Krenem u sobu gdje je bila njena slika. udno je re i, osje ao sam da je slika samo stvar koju emo rado gledati u našem dugom, radosnom, bra nom životu. Nikad nisam mislio da su one zapravo jedno.

Dosegnem prvi kat i osjetim ruke oko vrata. Dim je bio tako gust da nisam mogao vidjeti crte lica.

"Spasi me," prošap e glas. Ja zgrabim lik u naru je i ponesem je s udnom mu ninom dolje po drmusavim stubama i van u sigurnost. Bila je to Mildred. Znao sam to im sam je zagrlio.

"Nazad," povi e gomila.

"Svi su na sigurnom," povi e vatrogasac.

Plamen je plamsao sa svakog prozora. Nebo je postajalo sve crvenije i crvenije. Ja se otrgnem od ruku koje su me držale. Sko im na stepenice. Po nem puzati uz njih. Obuze me iznenadni užas: "Sve dok moja slika ostane u okviru od ebanovine" A što ako slika i okvir sasvim nestanu?

Borio sam se s vatrom i svom guše om nesposobnoš u da joj se othrvam. Citirao sam dalje. Moram spustiti sliku.

Kako sam uletio ugledam svoju damu, kunem se, kroz dim i plamen, kako diže ruke prema meni, ka meni koji sam došao prekasno spasiti ju i spasiti radost vlastitog života. Nikada je više nisam vidio.

Prije nego sam je mogao dose i ili zavapiti za njom pod mi se uruši pod nogama i ja pao sam u plamen ispod.

Kako su me spasili? Zar je to bitno? Spasili su me nekako, prokleti bili. Svaki komad namještaja moje tete bio je uništen. Moji prijatelji su govorili da, pošto je namještaj bio dobro osiguran nemarnost no ne služavke nije mi u inila ništa na štetu. Nema štete!

Tako se dakle zbilo da sam dobio i izgubio svoju jedinu ljubav.

Opovrgavam, cijelom svojom dušom nije u i, da je to bio san. Nema takvih snova. Snova o ežnji i boli, njih je mnogo; ali snova o kompletnoj i neopisivoj sre i? Ah, ne, ostatak života je san.

Ali ako tako mislim zašto sam se oženio Mildred i postao jak i tup i uspješan?

Re i u vam, sve ovo je samo san, moja draga dama jedina je stvarnost. I zar je važno što netko u ini u snu?

MRAMORNI OBLICI PRIRODNE VELI INE

Mada je svaka rije ove pri e istinita, ne o ekujem da ljudi vjeruju u nju. U današnje vrijeme "racionalno objašnjenje" zahtijeva se prije nego je mogu e vjerovati. Dozvolite da stoga odmah ponudim "racionalno objašnjenje" koje je najpopularnije me u onima koji su uli pri u o tragediji mog života. Smatra se da smo "bili pod obmanom", Laura i ja, tog trideset i prvog listopada; i ta je pretpostavka stavila cijelu stvar u zadovoljavaju e i vjerojatne okvire. Neka itatelj sudi kad on tako er po uje moju pri u, koliko je sve to "objašnjenje" i u kojoj je mjeri "racionalno". Tri su osobe koje su u tome sudjelovale: Laura, ja i još jedan ovjek. Taj drugi ovjek još je uvijek živ i može potvrditi istinu o vjerodostojnosti moje pri e.

* * *

Nikad u svom životu nisam znao kako je to imati dovoljno novca da bih potkrijepio najosnovnije potrebe - dobre stvari, knjige i novac za ko iju - i kad smo se oženili dobro smo znali da emo mo i živjeti samo uz "strogu to nost i posve ivanje poslu." U to sam vrijeme slikao, a Laura je pisala i bili smo sigurni da emo se bar održavati na površini. Život u gradu nije dolazio u obzir pa smo krenuli u potragu za kolibom na selu koja e biti i naše uto ište koliko i biti slikovita. Rijetko se kad te dvije kvalitete mogu na i u jednoj kolibi pa se tako naša potraga neko vrijeme pokazala jalovom. Pokušali smo s oblastima, ali ve ina prikladnih ruralnih stanovnika koje smo posjetili pokazala se da ne posjeduje ni jedno od onoga što nam je bilo bitno i kad bi koliba imala odvod bila je betonska i oblika limenke za aj. I ako bismo pronašli verandu obraslu vinovom lozom ili ružama stanje raspada je bilo ono što je uvijek vrebalo iznutra. Umovi su nam bili zavijeni u maglu rje itoš u agenata nekretninama i nedostataka suparnika s njihovim zamkama i napadima na ljepotu koju smo vidjeli i prezreli da sam bio u dvojbi da li i jedno od nas, na dan našeg vjen anja, može prepoznati razliku izme u ku e i plasta sijena.

Ali kad smo pobjegli od prijatelja i agenata na svom medenom mjesecu pamet nam se ponovno pro isti i mi na osmo lijepu ku icu im smo prvu vidjeli. Bila je u Brenzettu - malom selu koje se nalazilo na brijegu iznad južnih mo vara. Pošli smo tamo iz sela uz morsku obalu gdje smo odsjeli, da pogledamo crkvicu i dva polja od crkve pronašli smo tu kolibicu. Stajala je zasebno, oko tri kilometra od sela. Bila je to duga ka prizemnica sa sobama koje su stršale na neuobi ajenim mjestima. Kameni dijelovi zidova prekriveni bršljanom i mahovinom bili su dio dvaju soba koje su jedine ostale od velike ku e koja je neko ondje stajala - a oko tih kamenih zidova ku a je rasla. Da nije bilo svih onih ruža i jasmina bila bi užasna. Takva kakva je bila, bila je šarmantna i nakon kratkog ispitivanja mi je uzmemo. Bila je apsurdno jeftina. Ostatak našeg medenog mjeseca proveli smo kopaju i po trgovinama rabljenom robom u gradi u kupuju i staru hrastovinu i Chippendale stolce za namještaj. Odlu ili smo oti i do brda i posjetiti Liberty im niski, hrastovinom obrubljeni

prozori s rešetkama na sobama po nu biti dom. Postojao je tamo veseli staromodni vrt s travnatim puti ima i beskrajni nizovi sljeza i suncokreta i veliki ljiljani. S prozora mogli smo vidjeti mo varne pašnjake i iznad njih plavu, tanku liniju mora. Bili smo sretni koliko je ljeto bilo veli anstveno i krenuli smo odmah s poslom prije nego smo i o ekivali. Neumorno sam radio skice pejzaža i udesne efekte koji su oblaci stvarali u otvorenim oknima, a Laura je sjedila za stolom i pisala stihove o njima u kojima sam ja esto dolazio u prvi plan.

Uposlili smo staru, visoku seljanku da obavlja poslove za nas. Njeno lice i lik bijahu dobri, mada je njeno kuhanje bilo jednostavno; ali razumjela se u vrtlarenje i ispri ala nam je sve o starim imenima biljaka iz grmlja i kukuruznih polja, pri e o krijum arima i drumskim razbojnicima i još bolje, o "stvarima koje hodaju" i o "mjestima" gdje su ih neki sreli u zaba enim udolinama u zvjezdanim no ima. Bila nam je velika utjeha jer je Laura mrzila održavati ku u koliko sam ja volio narodne obi aje i uskoro smo povjerali sve doma inske poslove gospo i Dorman i koristili njene legende u kratkim pri ama za asopise koje su nam donijele nešto zveckavih nov i a.

Bili smo tri mjeseca sretno oženjeni bez ijedne sva e. Jedne ve eri u listopadu sišao sam popušiti lulu s doktorom - našim susjedom - ugodnim mladim Ircem. Laura je ostala kod ku e završiti duhoviti ske o doga aju iz sela za mjese nik Marplot. Ostavio sam je dok se smijala vlastitim šalama, a kad sam se vratio na em je zgr enu na blijedom muslinu kako pla e na stolcu uz prozor.

"Nebesa, draga moja, što se dogodilo?", povi em povla e i je u zagrljaj. Ona položi svojti malu tamnu glavicu na moje rame i nastavi plakati. Nikad je ranije nisam vidio da pla e - uvijek smo biti tako sretni, vidite - i bio sam siguran da se dogodila neka stravi na nesre a.

"Što se dogodilo? Reci mi."

"Radi se o gospo i Dorman," zajeca.

"Što je u inila?", upitam odmah osjetivši olakšanje.

"Kaže da nas mora napustiti prije kraja mjeseca jer kaže da joj je ne aka bolesna; otišla je vidjeti ju, ali ja ne vjerujem da je to razlog jer njena je ne aka uvijek bolesna. Vjerujem da ju je netko okrenuo protiv nas. Ponašala se tako udno..."

"Ništa zato, maco," rekoh, "što god da je, ne pla i ili u se i ja rasplakati zbog tvog izraza lica i onda više nikad ne eš poštovati svog muža!"

Ona poslušno obriše o i mojim rup i em i blijedo se nasmiješi.

"Ali vidiš," nastavi, "to je vrlo ozbiljno jer ovi seljaci su kao ovce i ako jedan od njih nešto ne želi u initi možeš biti siguran da nitko drugi ne e. I ja u morati kuhati ve ere i prati hrpe masnog su a i ti eš morati donositi vodu u kantama i istiti izme i noževe - i nikada ne emo imati vremena raditi ili zaraditi nešto novca ili bilo što drugo. Radit emo po cijeli dan i mo i emo po inuti samo dok ekamo da zavrije voda u loncu!"

Objasnim joj da ak i ako budemo morali obavljati te dužnosti ostat e nam i dalje dio dana kad emo se mo i baviti drugim poslovima i rekreacijom. Ali ona je odbijala vidjeli stvar u bilo kojoj osim u najcrnjoj svjetlosti. Bila je posve nerazumna, moja Laura, ali ne bih je mogao voljeti više da je bila razumna kao Whately.

"Razgovarat u s gospo om Dorman kad se vrati i vidjeti da li se mogu dogovoriti s njom," rekoh. "Možda želi da joj više platimo. Sve e biti u redu. Po imo sada do crkve."

Crkva je bila velika, na usamljenom mjestu i voljeli smo tamo i i, osobito za jasnih no i. Puteljak obrubljen drve em prosje en kroz njih išao je do vrha brda preko dvije doline i oko crkvenog zida preko koga su se stare tise nadvijale u tamnim sjenovitim gomilama. Taj puteljak, koji je bio djelomi no poplo en, nazivali smo "okvirom za lijes", jer je dugo vremena bio put kojim su se lijesovi nosili na groblje. Crkveno dvorište bilo je puno drve a i zasjenjeno velikim brijestovima koji su stajali izvana i protezali svoje veli anstvene ruke blagoslivljaju i sretne mrtvace. Kroz veliki niski trijem ulazilo se u zgradu kroz normanski hodnik i kroz teška hrastova vrata okovana željezom. Unutra su se dizale arkade u tami i me u njima prozori podijeljeni u etiri dijela koji su se bjelasali u mjese ini. U prostoru pred glavnim oltarom prozori su bili od teškog stakla koje je u slaboj svjetlosti pokazivalo svoje plemenite boje i inilo crnu orahovinu sjedala kora da izgleda kao da nije vrš a nego sjena. Ali sa svake strane oltara postojala je siva mramorna figura viteza koja je ležala odjevena u

oklop s rukama sklopljenim u vje noj molitvi i ti likovi, udno, mogli su se uvijek vidjeti ako je postojalo i tra ka svjetlosti u crkvi. Njihova imena bila su izgubljena, ali seljaci su pri ali o njima da su bili neustrašivi, opaki, plja kaši zemlje i mora, koji su bili kažnjeni u svoje vrijeme i bili krivi za tako prljava djela da je ku a u kojoj su živjeli - velika ku a, uzgred re eno, koja je stajala na mjestu naše kolibe - bila pogo ena munjom s neba za odmazdu. Ali unato svemu tome, zlato njihovih nasljednika kupilo im je mjesto u crkvi. Gledaju i u opaka, tvrda lica oblikovana u mramoru bila je to pri a u koju se lako moglo povjerovati.

Crkva je najbolje i naj udnije izgledala no u jer su sjene drve a tise padale kroz prozore na pod i doticale stupove svojim iskrzanim sjenama. Sjedili snio zajedno šute i i promatrali uzvišenu ljepotu ove stare crkve s odre enim strahopoštovanjem koje je inspiriralo njene stare graditelje. Pošli smo do glavnog oltara i pogledali uspavane ratnike. Onda smo se neko vrijeme odmarali na kamenom predvorju, promatraju i kako se doline protežu u mjesec ini, osje aju i svakim djeli em svoga bi a mir no i i našu sretnu ljubav; i vratili se, ako ništa drugo, s osje ajem da su svaki jad i turobnost samo male nevolje.

Gospo a Dorman se vratila iz sela i ja je odmah poznah na tete-a-tete.

"Dakle, gospo o Dorman." rekoh kad smo ušli u moju sobu za slikanje, "što je to s tim da ne ete ostati s nama?"

"Bilo bi mi drago kad bih otišla, gospodine, prije kraja mjeseca," odgovori ona sa svojim uobi ajenim mirnim dostojanstvom.

"Da li smo vam se zamjerali, gospo o Dorman?"

"Ni najmanje, gospodine, vi i vaša gospo a bili ste uvijek ljubazni, budite sigurni..."

"Dakle, što je onda? Da li vam pla a nije dovoljna?"

"Ne, gospodine, sasvim mi je dovoljna."

"Onda zašto ne želite ostati?"

"Radije ne bih," re e oklijevaju i, "ne aka mi je bolesna."

"Ali vaša je ne aka bolesna od kad smo došli."

Nije odgovorila. Usljedi duga i udna tišina. Ja je narušim.

"Zar ne možete ostati još jedan mjesec?"

"Ne, gospodine. Moram oti i ovaj etvrtak."

A bio je ponedjeljak!

"Dakle, moram re i, mislim da ste nas trebali ranije obavijestiti. Nemamo vremena nekoga drugog zaposliti, a gospo a nije sposobna sama obavljati teški posao u ku i. Zar ne možete ostati bar do kraja tjedna?"

"Možda bili mogla do i sljede i tjedan."

Sada sam bio uvjeren da je sve što želi kratak odmor, koji bismo joj drage volje dali im budemo mogli na i zamjenu.

"Ali zar morate i i ovaj tjedan?", bio sam uporan. "Dajte, recite."

Gospoda Dorman privu e šal, koji je uvijek nosila, navla e i ga vrš e oko grudiju kao da joj je hladno. Tada re e s o itim naporom:

"Tada u re i, gospodine, jer ovo je bila velika ku a u katoli ka vremena, da ovdje treba u initi još mnogo posla."

Priroda "posla" mogla se nejasno zaklju iti iz savijanja glasa gospo e Dorman – što je bilo dovoljno da se nekome smrzne krv. Bilo mi je drago što Laura nije u sobi. Uvijek je bila nervozna, kako su svi oni jake prirode i osje ao sam da bi ove pri e o našoj ku i, koje je pri ala stara seljanka, na svoj impresivni na in i sa zaraznom lakovjernoš u, mogle u initi Lauri našu ku u nešto manje dragom.

"Ispri ajte mi sve, gospo o Dorman," rekoh, "ne trebate se ustru avati. Ja nisam poput mladih ljudi koji se rugaju takvim stvarima."

Što je djelomi no bilo istinito.

"Pa, gospodine," ona spusti glas, "možda ste vidjeli u crkvi, pokraj oltara, dva oblika.

"Mislite prilike vitezova u oklopima," rekoh radosno.

"Mislim ona dva tijela, u mramoru, u prirodnoj veli ini," odvrati ona, i morao sam priznati da je njen opis tisu u puta izražajniiji nego moj, da se ne govori o nekoj udnoj sili i udnovatosti fraze "u mramoru, u prirodnoj veli ini."

"Kažu da na Sesvete ta dva tijela ožive, ustanu i si u s prolaza kod oltara u svom mramoru" - (još jedna dobra fraza, gospo o Dorman) - "i kad crkveni sat otkuca jedanaest oni krenu prema crkvenim vratima i preko groblja i preko "okvira za lijes", a ako je kišna noć, ujutro se mogu vidjeti otisci njihovih stopala."

"A kud idu?", upitam fasciniran.

"Oni odlaze svojoj kući, gospodine i ako ih itko sretno -"

"Dakle, što onda?", upitam ja.

Ali ne - ni rije i se nije moglo dobiti od nje osim da joj je neka bolesna i da mora kući. Nakon onoga što sam pokušao sam se raspravljati

O nećaci i pokušavao sam od gospo e Dorman dobiti još detalja o legendi. Ali nisam uspio dobiti ništa osim upozorenja.

"Što god u inili, gospodine, zaključite vrata rano uvečer na Sesvete i na inite znak križa iznad vrata i prozora."

"Ali, da li je itko vidio takve stvari?", bio sam uporan.

"Nije na meni da kažem. Ja znam ono što znam, gospodine."

"Pa, tko je bio ovdje prošle godine?"

"Nitko, gospodine: gospo a koja je vlasnica kuće ostaje tu samo preko ljeta i uvijek odlazi u London itav tjedan prije te noći. I meni je žao što vas i gospo u dovedim u nepriliku, ali moja je neka bolesna i ja moram oti i u četvrtak."

Mogao sam je protresti zbog apsurdnog ponavljanja o čite izmišljotine, nakon što mi je rekla prave razloge.

Bila je odlučna oti i, ništa u našim nastojanjima nije ju moglo dirnuti.

Nisam rekao Lauri legendu o oblicima koji "hodaju u svom mramoru", djelomično zato jer bi to što se legenda odnosila na našu kuću u moglo uzrujati moju ženu, a djelomično, mislim, zbog više okultnih razloga. Ovo za mene nije bilo isto kao bilo koja druga priča i nisam o njoj želio govoriti do konca dana. Uskoro sam o njoj meštirim prestao razmišljati kao o legendi. Slikao sam Laurin portret uz prozor i nisam mogao ni o čemu drugom misliti. Preda mnom je bila krasna pozadina žutog i sivog sutona i s entuzijazmom sam radio na ipki. U četvrtak je gospo a Dorman otišla. Na rastanku je pokušala, da tako kažemo, ublažiti stvar: "Ne zabrinjavajte se previše, gospodo i ako postoji bilo koja stvar koja se da uiniti sljedećeg tjedna, neću imati ništa protiv."

Iz toga sam zaključio da nam se želi vratiti nakon Sesveta. Sve do kraja držala se izmišljotine o nećaci s dirljivom odanošću.

Četvrtak je prilično dobro prošao. Laura je pokazivala izraženu sposobnost u spravljanju odreska s krumpirom. Moram priznati da su noževi i tanjuri, za koje sam inzistirao da uja oprati, bili bolje očišćeni nego što sam očekivao.

Petak je došao. Upravo zbog onoga što se zbilo taj petak ovo i pišem. Pitam se da li bih u ista od toga vjerovao da mi je netko ispričao. Napisati u priču što je brže i jednostavnije moguće. Sve što se dogodilo onoga dana usjeklo mi se u pamćenje. Ništa neću zaboraviti, niti u ista izostaviti.

Rano sam ustao, sje sam se, i uspio zapaliti vatru u kuhinji s puno dima, kad mi je ženica sišla dolje, radosna i slatka koliko i to isto studeno jutro. Zajedno smo pripremili doručak i zaključili da je to zabavno. Poslovi po kući i uskoro su bili gotovi i kad su metle, lopatice i kablovi ponovno utihnuli kuća je bila sasvim nepomična. Uredno je kako pojedinac ima utjecaja u kući. Doista nam je nedostajala gospo a Dorman, odvojeno od brige o loncima i tavama. Proveli smo dan brišući prašinu s knjiga i poravnavaju ih i onda veselo ručali hladni odrezak i kavu. Laura je bila, ako je to moguće, radosnija, živahnija i slađa nego obično i po čemu sam razmišljati kako je malo brige oko domaćinstva zaista dobro za nju. Nikada nismo bili tako radosni od kad smo se oženili i šetnja na koju smo krenuli to poslijepodne bila je, mislim, najradosniji trenutak u mom životu. Gledali smo tamno-crvene oblake kako polako blijede u olovno-sive na podlozi od svijetlo-zelenog neba kad ugledamo kako se bijela magla diže uz živice na udaljenim mjestima, pa se vratimo kući tiho, ruku pod ruku.

"Tužna si, draga moja," rekoš napola u šali kad smo sjeli zajedno u našu malu prima u sobu. O ekivao sam da e zaniijekati jer moja vlastita šutnja bila je šutnja potpune sre e. Na moje iznena enje ona re e:

"Da, mislim da sam tužna ili možda tjeskobna. Mislim da mi nije dobro. Zadrhtala sam tri ili etiri puta od kad smo došli, a nije hladno, zar ne?"

"Ne," rekoš i nadao sam se da nije uhvatila prehladu od izdajni ke magle koja je dolazila s mo vara u umiru oj svjetlosti. Ne, re e ona, ne misli da je to. Tada, nakon stanke, ona iznenada progovori:

"Da li ikad predosje aš zlo?"

"Ne," rekoš, smiješe i se, "a i ne bih vjerovao u njega da i predosje am."

"Ja da," nastavi ona, "one no i kad mi je otac umro znala sam to, mada je bio daleko na sjeveru Škotske." Nisam odgovorio ni rije i.

Sjedila je u tišini neko vrijeme promatraju i vatru, nježno miluju i moju ruku. Naposljetku ustane, obi e me i povla e i mi glavu unatrag poljubi me.

"Eto, sad je prošlo." re e ona. "Kakvo sam derište! Do i, zapali svije e i zasvirajmo neki od onih novih Rubinsteinovih dueta."

I mi tako provedemo radostan sat ili dva uz piano.

Otrprilike u pola jedanaest zaželio sam se lule za laku no , ali Laura je izgledala tako blijeda da sam smatrao da bi bilo okrutno od mene da ispunim sobu dimom jakog duhana.

"Popušit u lulu vani," rekoš.

"Idem i ja s tobom."

"Ne, dušo, ne no as; previše si umorna. Ne u dugo. Idi u krevet ili u do sutra morat njegovati bolesnika uz to što moram istiti cipele."

Poljubim ju i okrenem se kad mi ona omota ruke oko vrata i zagrli me kao da me nikada više ne e pustiti. Pomilujem je po kosi.

"Hajde, maco, previše si umorna. Ku ni poslovi su preteški za tebe."

Ona malo popusti stisak i duboko udahne.

"Ne. Danas smo bili jako sretni. Jack, zar nismo? Nemoj ostati predugo vani."

"Ne u, najdraža."

Odšetam kroz izlazna vrata ostavljaju i ih nezaklju anima. Kakva no je to bila! Nazup ane mase teških tamnih oblaka kotrljale su se u razmacima od horizonta do horizonta, a tanki bijeli vijenci okruživali su zvijezde. Kroz tu bujicu poplave oblaka mjesec je plutao, izranjaju i iz valova i onda ponovno nestaju i u tami. Kad je tu i tamo njegova svjetlost dosegla šumu inila se usporenom i ne ujno se njihala ispod oblaka ponad njom. udna je siva svjetlost po ivala na cijeloj zemlji; polja su imala taj sjenoviti cvat preko njih koji dolazi kad se suton i mjese ina taknu ili mraz i svjetlost zvijezda.

Hodao sam gore-dolje, upijaju i ljepotu tihe zemlje i neba koje se mijenjalo. No je bila posve tiha. Ništa se nije doga alo. Nije bilo skakutanja ze eva ili cvrkuta napola zaspalih ptica. Mada su oblaci plovili preko neba vjetar se nikada nije spuštao dovoljno nisko da zašuška mrtvim liš em na šumskim putel jeima. Preko dolina mogao sam vidjeti crkveni toranj kako stoji i crn i siv nasuprot neba. Hodao sam ondje razmišljaju i o tri mjeseca naše sre e - i o svojoj ženi, njenim dragim o ima i krasoti svega što je radila. Oh, moja mala djevojka! Moja mala djevojko; kakva je vizija dugog i sretnog života bila pred nama!

Za ujem zvono s crkve. Jedanaest je ve ! Okrenem se da u em, ali no me zadržavala. Još se nisam mogao vratiti u naše male tople sobice. Oti i u do crkve. Nejasno sam osje ao kako bi bilo dobro ponijeti moju ljubav i zahvalnost uto ištu gdje je toliko mnogo tuge i zadovoljstva ro eno za mnoge muškarce i žene u minulim godinama.

Bacio sam pogled kroz niski prozor dok sam prolazio. Laura je napola ležala u svom stolcu ispred vatre. Nisam joj mogao vidjeli lice, samo njenu glavicu koja je bila tamna nasuprot blijie o-plavog zida. Bila je mirna. Zaspala je, bez sumnje. Moje srce posegne za njom dok sam odlazio. Mora postojati Bog, pomislio sam, i to Bog koji je dobar. Kako bi ina e nešto tako slatko i drago kakva je ona tada bila, moglo biti stvoreno?

Polako sam hodao uz rub sobe. Zvuk naruši nepomi nost no i, bilo je to šuškanje drve a. Zastao sam i osluškivao. Zvuk stade tako er. Ja nastavim i sada sam izri ito uo još

jedne korake koji su na moje odgovarali kao eho. Bio je to lovokradica ili kradljivac drva, vjerojatno, jer oni nisu strani u našem Arkadskom susjedstvu. Ali tko god da je bio, bio je budala jer nije hodao tiše. Krenem prema šumi i sada su se koraci činili kao da dolaze s puteljka koji sam napustio. Sigurno je eho, pomislio sam. Šuma je izgledala savršeno pod mjesecinom. Velika sasušena paprat i podrezana debela stabala vidjela su se kroz providne lisnate krošnje obasjane blijedom svjetlošću. Stabla drve a stajala su poput gotičkih stupova svud oko mene. Podsjetiše me na crkvu i ja krenem kroz "okvir za lijes" i prođem kroz vrata za leševu izmeću u groblja i niskog trijema. Zastanem na trenutak na kamenoj klupi gdje smo Laura i ja promatrali pejzaž dok je blijedio. Tada primijetim da su vrata crkve otvorena i okrivim sebe što sam ih prošle noći i ostavio nezaključanim. Mi smo bili jedini ljudi koji su dolazili u crkvu drugim danom osim nedjelje i živcirala me ideja da je zbog našeg nemara vlažni jesenji zrak imao prilike prodrijeti i narušiti drevni materijal. U trenutku se i udnem, možda, to što sam otišao na pola puta do oltara prije nego sam se sjetio - s iznenadnom jezom koju je slijedio nagli nalet samoprezira - da je ovo upravo onaj dan i sat kad bi, prema tradiciji, "oblici iz mramora u prirodnoj veličini" trebali ustati.

Sjetivši se te legende i sjetivši je se s jezom koje se sramim, nisam mogao uiniti ništa drugo do poći do oltara samo da bih pogledao likove - kako sam rekao sam sebi; ono što sam zapravo želio bilo je prvo uvjeriti sebe da ne vjerujem u legendu, a drugo da ona nije istinita. Bilo mi je drago što sam došao. Mislio sam kako u sada moć i reci gospo i Dorman kako su isprazne njene izmišljotine bile i kako su mirno mramorni likovi spavali u ovaj stravičnias. S rukama u džepovima pođem do oltara. U sivoj mutnoj svjetlosti isto ni kraj crkve izgledao je veći i nego obično i svodovi iznad dvije grobnice također su izgledali veći. Mjesec iza e i pokaže mi razlog. Stanem u mjestu, moje srce preskoko i otkucaj, umalo me ne ugušio i onda potone s mučninom.

"Tijela u prirodnoj veličini" su nestala, a mramorni ležajevi bili su široki i prazni u mutnoj mjesecini koja je padala kroz isto ni prozor.

Zar su doista nestali? Zar gubim razum? Stišću i zube zastanem i prećeni rukom preko glatkih ležaja osjećaju i njihovu ravnu nepomućenu površinu. Da li ih je netko odnio? Da li je to bila neka opaka šala? Moram se uvjeriti, u svakom slučaju. U trenu napravim baklju od novina koje su mi bile u džepu i zapalivši je dignem je visoko iznad glave. Njena žuta svjetlost obasja tamne klupe i one ležajeva. Likovi su nestali. A ja sam bio sam u crkvi ili, da li sam bio?

I užas me tada obuze, užas tako neodređen i neopisiv - neodoljiva sigurnost u krajnju i potpunu nesreću. Bacim baklju i pojurim niz klupe van kroz vrata, grizu i usne dok sam tražio kako bih sam sebe spriječio da glasno kriknem. Oh, zar sam lud - ili što me je to opsjelo? Preskoko im zid crkvenog dvorišta i presjećeni popreko preko polja, vode i se za svjetlima naših prozora. Baš kad prećeni preko prvog prijelaza preko ograde tamni lik izroni iz zemlje. I dalje izlućen uvjerenost u nesreću krenem prema toj stvari koja mi je bila na putu, vičući: "Makni se s puta, hoćeš li?"

Ali moj pokušaj da je odgurnem susretne se s tako odlučnim otporom kakav zaista nisam očekivao. Uhvati mi ruke iznad laktova i doktor me dobro protrese.

"Hoću?", poviče sa svojim nepogrešivim naglaskom. "Hoću, dakle?"

"Puštaj me, ludo," dahnem. "Mramorni likovi su izašli iz crkve, kažem ti, nestali su."

On se zvonko nasmije. "Morat će ti nešto prepisati sutra, vidim. Previše s' pušija i slušababaskih priča."

"Kažem ti, vidio sam ležajeve prazne."

"Pa, poći sa mnom. Krenija sam starom Palmeru, koji mi je bolesna, pađem u crkvu pogledati i da vidim te prazne ležaja"

"Idi ti ako te volja," reko, malo manje mahnit zbog njegova smijeha, "ja idem kući i svojoj ženi."

"Gluposti, ovjere," reče on. "Misliš da 'ti to dozvolit? Da ćeš cili život priat kak' si vidija mramorne ljude kak' su oživili, a ja da u cili život priat' o tebi da si kukavica? Ne, gospo i u, ne emo tako."

No ni zrak. Ljudski glasovi, i mislim fizički kontakt s oli enjem zdravog razuma u njegovih metar devedeset malo me povraća prijašnjem stanju, a rije "kukavica" bio je mentalni tuš.

"Idemo, onda," rekoše turobno: "možda si u pravu."

I dalje mi je vrsto držao ruku. Prije emo preko prijelaza i nazad u crkvu. Sve je bilo mrtva ki mirno. Mjesto je mirisalo na vlagu i po zemlji.

Pro emo izme u klupa. Ne sramim se priznati da sam zatvorio oči: znao sam da likovi ne e biti ondje. Za ujem Kellyja kako pali šibicu.

"Evo ih, pogle ; ti il' si usnija il se napija, nemoj mi zamirit."

Otvorim oči. Dok je Kellyjeva šibica umirala ja ugledam dva lika kako leže "u svom mramoru" na svojim ležajevima. Duboko udahnem i uhvatim ga za ruku.

"Strašno puno ti dugujem," rekoše. "Sigurno je bila neka varka svjetlosti ili sam previše radio, sigurno je to. Znaš, bio sam uvjeren da su nestali."

"Svjestan sam toga," odvrati on ozbiljno, "jab' na tvom mistu malo pripazija na taj tvoj mozak, prijane moj."

Nagnuo se naprijed i zurio u figuru na desnoj strani ije je kameno lice imalo podli i ubita an izraz.

"Jupitera mu," re e, "nešto se tu zbililo - ruka mu je strgana."

Tako je i bilo. Bio sam siguran da je bila cijela posljednji put kad smo Laura i ja bili ovdje.

"Možda ih je netko pokušao ukloniti," re e mladi doktor.

"To bi objasnilo moj utisak," primijetim.

"Previše slikanja i duvana e to posve lipo objasniti."

"Hajdemo", rekoše, "ili e moja žena postati nervozna. Dodi na ašicu viskija i nazdravi mojoj zbunjenosti duhovima i boljem razumu."

"Trebao bih po ' Palmerovima, al' ve je kasno, bolje da ujutro otidem," odvrati on. "Dugo sam bio na Unionu i pogleda' sam puno ljudi odonda. Dobro, idemo k tebi."

Mislim da je smatrao kako ga trebam više nego Palmerova djevoj ica pa, raspravljaju i kako je takva iluzija mogu a, donose i zaklju ak iz tog iskustva generaliziraju i ukazanja duhova mi po osmo do naše kolibice. Vidjeli smo, dok smo hodali putcljkom kroz vrt, jarku svjetlost koja je dolazila od ulaznih vrata i u taj as vidjesmo kako su vrata prima e sobe tako er otvorena. Zar je izašla van?

"Do i," rekoše, a doktor Kelly me slijedio u prima u. Sve je bilo obasjano svijetl ama, ne samo onima od voska ve i uljanima, blistavim lojanicama, postavljenima u vaze i ukrasne posude na udnim mjestima. Svjetlost, znao sam, bio je Laurin lijek za nervozu. Jadno dijete! Zašto sam je ostavio? Kako okrutno od mene.

Bacimo pogled po sobi i u prvi tren je nismo vidjeli. Prozor je bio otvoren i propuh je sve plami ke svijetla izvio u jednu stranu. Njena fotelja bila je prazna, a njen rup i i knjiga ležali su na podu. Okrenem se prema prozoru. Ondje, u udubljenju prozora, ugledam nju. Oh, dijete moje, ljubavi moja, zar je otišla do tog prozora da vidi da li dolazim? I što je to ušlo u tu sobu iza nje? Zbog ega se okrenula s pogledom mahnitog straha i užasa? Oh, malena moja, da li je mislila da to moje korake uje i okrenula se da sretne - što?

Pala je nazad preko stola kraj prozora i njeno je tijelo ležalo napola na njemu, a drugom polovicom na prozoru dok joj je glava visjela sa stola, sme a kosa raspuštena padala je do saga. Usne su joj bile povu ene unazad, a oči širom, širom otvorene. Sada više ništa nisu vidjele. Ali što su posljednje ugledale?

Doktor krene prema njoj, ali ja ga gurnem u stranu i pojurim k njoj, uzmem je u naru je i povim em: "Sve je u redu, Laura! Sad si sigurna, ženice."

Ona padne u moje ruke. Ja je zagrlim i stadem ljubiti, zovuci je svim imenima od milja, ali mislim da sam itavo vrijeme znao da je mrtva. Njene šake bile su vrsto stisnute. U jednoj od njih nešto je vrsto držala. Kad sam bio sasvim siguran da je mrtva i da više ništa nije bitno, otvorim njenu ruku i ugledam ono stoje držala.

Sivi mramorni prst.

MO TAME

Bilo je to radosno opraštanje. Polovica studenata iz njenog ateljea bila je tamo, a dvostruko više iz drugih studija. Bila je ljepotica Umjetni ke etvrti u Montparnasse tri zlatna mjeseca. Sad je odlazila na Rivijeru sresti se sa svojim ljudima i svi koje je znala bili su u Care de Lyon da je vide po posljednji put. I, kako je bilo re eno ne jednom te ve eri, "vidjeti ju bilo je voljeti ju". Bila je jedna od onih nemirnih plavuša s prirodno valovitom kosom, okruglih ruži astih obraza i velikih ljubi asto-plavih o iju koje su inile da sve stvari budu mali raj. Držala se poput kraljice, naginju i se kroz prozor ko ije i primaju i bukete, knjige, asopise, posljednje rije i i posljednje eznutljive pogleda. Sve o i su bile na njoj, a njene o i su bile za sve, i njen osmijeh. Za sve, to jest, osim za jednog. Niti jedan pogled nije uputila put Edwarda, a Edward - visok, suh, mršav, s velikim o ima, ravnog nosa i nekako premalih usta, tako er lijep - inio se da postaje mršaviji i blije i na o igled. Jedan je, barem, par o iju naposljetku vidjelo aroliju na djelu, bilježenje onog što se inilo apsolutnim blije enjem, otkrivanja kostiju lica koje su se ve inile kao da su prekrivene samo najtanjim velom mesa.

A muškarac ije o i su promatrale ovo rastajanje, jer volio ju je, poput ostalih ili ne poput ostalih, imao je pred sobom Edwardovo lice zadnjih mjesec dana, u tajnom svetištu gdje šaljemo sve što volimo i mrzimo, svetištu koje je osvjetljeno milijunima lampi upaljenih vatrom duše, svetištu koje postaje vrtoglava svjetlost kad svije a ugasne i pojedinac leži na vru im jastucima zure i u no i osvjetljava je što je najbolje mogu e.

"Oh, zbogom; zbogom, svima vama." re e Rose. "Nedostajat ete mi. Oh, ne znate kako ete mi nedostajati!"

"Jednim pogledom prešla je preko o iju svojih prijatelja i obožavatelja, skupljaju i ih kao da skuplja dragulje na svilenu nit. Samo su joj izgleda Edwardove o i promaknule.

"En voiture, messieurs et dames!"

Narod se ukloni od vlaka. On zazviždi.

I tada, u najkra em trenutku od svih, dok se vlak udaljavao s po etne to ke, njene o i sretoše Edwardove. I drugi ovjek vidje to skretanje i znao je – što je bilo više nego je Edward znao.

Dakle, kad se, svjetlost života koja je nestajala zajedno s odlaze im vlakom, grupa slomljenih srca raspršila, drugi ovjek - ije je ime, uzgred re eno, bilo Vincent - uhvati Edwarda ispod ruke i upita radosno:

"Nestade li slatka nimfa?"

"Idem ku i," re e Edward. "U sedam i dvadeset za Calais."

"Dosadio ti Pariz?"

" ovjek mora ponekad obi i svoje ljude, zar ne znaš, prokletstvo!" To je bio Edwardov na in izražavanja ežnje koja ga je razdirala za starom ku om u sme im šumama Kenta.

"Nema privla nosti ovdje, eh?"

"Glavna privla nost je otišla, zasigurno," Edward se natjera re i.

"Puno je riba u moru..."

"Ribolov me ne zanima," re e Edward.

"Lijepa Rose!", re e Vincent.

Edward žurno podiže jedini štit koji je mogao na i. Dogodilo se da je to bila istina kako ju je on vidio.

"Oh." re e on. "naravno, svi smo mi zaljubljeni u nju - i svi beznadno."

Vincent shvati da je to istina onako kako to Edward vidi. "Što eš raditi dok ti vlak ne krene?"

"Ne znam. Oti i u kafi , pretpostavljam, i rano na ve eru."

"Hajdemo u Musee Grevin," re e Vincent.

Njih dvojica bili su prijatelji. Bili su prijatelji iz škole i to je veza koja preživljava ja e napore nego intimne i životne veze. Bili su prijatelji i na studiju, mada to ima vrlo male ili nikakve vrijednosti - kako se uzme. Osim toga, Vincent je znao nešto o Edvvardu što nitko njihovih godina i statusa nikada ne bi pogodio. Znao je da se Edward boji mraka i zašto.

Otkrio je to onog Boži a koji su njih dvojica proveli u engleskoj u ku i na selu. Ku a je bila puna, plesalo se. Bilo je kazališnih predstava.

Rano u novoj godini doma ica je namjeravala "preseliti ku u" u slan samostan, izgra en za vrijeme Tudora, krasno mjesto s terasama i podrezanim drve em tise, s grudobranima, kanalom, labudovima i pri om o duhovima.

"Vi de ki," rekla je, "morat ete malo izdržati podrhtavanja u novoj ku i. Nadam se da vas duh ne e uznemirivati. Ona je stara dama u satenskoj haljini. Dolazi i nježno ti diše za vratom dok se briješ. Kad je ugledaš u ogledalu, esto se zna dogoditi da si prerežeš vrat." Ona se nasmije. I Edward, Vincent i još jedan mladi su se nasmijali. Bilo ih je sedam ili osam.

Ali te no i, kad su rijetke svije e osvijetlile "de kima" put u sobe, kad su posljednje lule popušene i posljednja "laku no " izre ena, nešto po ne petljati oko kvake na Vincentovim vratima. Edward u e, nezgrapni lik, drže i jastuk, vuku i deke.

"Koji vrag...?", zapita Vincent zaprepašteno.

"Ja u spavat ovdje na podu ako nemaš ništa protiv," re e Edward. "Znam da je to zvjerski pokvareno, ali ne mogu izdržat. Soba u koju su me stavili je tavan velik k'o staja - tamo su velika vrata, dva i pol metra visoka i vode u neku rupu užasa - gole grede i rogovi crni kao no . Znam da sam bijedna budala, ali tako je - ne mogu protiv toga."

Vincent je bio suosje ajan; mada nije poznavao no ne užase koji se nisu mogli potjerati lulom, knjigom i vije em.

"Znam, stari mom e. Nema rasu ivanja oko tih stvari," re e on i tako dalje.

"Ne možeš me prezirati više nego prezirem sam sebe," re e Edward. "Osje am se kao kukavni pas. Ali tako je. Uplašio sam se kad sam bio dijete i ini se da mi je to na neki na in žig. Ja sam "kukavica" stari moj i taj osje aj nije lijep."

Ponovno je Vincent bio suosje ajan i mala pri ica dode na vidjelo. O tome kako se Edward, osam godina star i lakom kao svi njegovih godine, odšuljao dolje u no noj haljini da pobere što je ostalo od zabave i kako je u hodniku, mra nom osvijetljenom samo svjetlom od lampe obojanog stakla, iznenada nabasao na bijelu figuru - nagnula se prema njemu i ini se uprla olovno bijele ruke prema njegovom srcu. Sljede i dan, nakon što su ga našli slabog i nakon što je došao k svijesti, pokazalo se da je užas bio kip, nova kupovina njegova oca, ali to mu ništa nije zna ilo.

Edward je ostao u Vincentovoj sobi i Vincent, jedini od svih ljudi, dijelio je s Edwardom njegovu tajnu.

A sada. u Parizu, dok je Rose odlazila prema Cannu, Vincent re e:

"Idemo u Musee Grevin."

U Musee Grevin održavala se izložba voštanih figura. Zapamtite, na spomen toga ovjek odmah pomisli na izvanrednu izložbu osnovanu od vrijedne Madame Tussaud. I vi mislite da znate što voštane figure zna e. Ali u krivu ste. Musee Grevin sadrži djela umjetnika raznih nacija. Oblikovane u vosku i retuširane dok ne izgledaju nalik živima baš kao što smrt je; to je ono što netko može vidjeti u Musee Grevin.

"Hajdemo u Musee Grevin", re e Vincent. Sjetio se ugodnog uzbu enja koji mu je Musee davao i pitao se kakvo e uzbu enje donijeti njegovom prijatelju.

"Mrzim muzeje," re e Edward.

"To nije muzej," re e Vincent i doista, "to su samo voštane figure."

"U redu," re e Edward nezainteresirano. I oni krenuše.

Došli su do vrata Musee dok je padao sivo-sme i suton ve eri u velja i.

ovjek bi tu hodao golim, niskim hodnikom, nalik na ulaz u kazalište Standard, a svjetlost gasne iza njega i na i e se u etvrtastom hodniku, bogatije dekoriranom i obasjanom elektri nom svjetloš u Lole Fullen Ruu, njenoj nabranoj suknjici i još s jednom ili dvije figure koje nisu stvorene da ubrzaju puls.

"Sli no je kao Madame Tussaud," re e Edward.

"Da." Vincent re e, "zar ne?"

Prošli su kroz arkadu i iza duge sobe s grupom od voska iza stakla-kulise Opere, Kuhara u Fashodi - ovo posljednje imalo je pozadinu pustinje osvijetljenu ne ime što je nalikovalo na pustinjisku sun evu svjetlost.

"Jupitera mu!", re e Edward. "Ovo je stvarno dobro."

"Da," rekao je Vincent ponovno, "zar ne da je?"

Edwardov interes je rastao.

Stvari su bile tako uvjerljive, gotovo žive. Ako se gledalo pod odre enim kutom, njihove staklene o i susretale su promatra eve i inilo se kao da razmjenjuju smisleni pogled.

Vincent ih povede do nadsvodenih vrata ozna enih s "Galerie de la Revolution."

Tamo se mogla vidjeti - gotovo kao živo tijelo koje pati - jadna Marija Antoaneta zatvorena u Temple, njen mali sin na postelji od krpa, štakori koji jedu iz njegova tanjura, brutalni Simon koji ga doziva s velikog prozora. Gotovo da si mogao uti rije i: "Holf, mali Capetu! Jesi li zaspao?"

Mogao se vidjeti Marat kako krvari u svojoj kupaonici, dok ga hrabra Charlotte gleda; same plo ice kupaonice, staklo na prozorima izvana bilo je obasjano sun evom svjetloš u koja kao da je došla iz 1793. godine u onu "žutu srpanjsku ve er, trinaestog u mjesecu."

Promatra i nisu ulazili na mjesta izme u voštanih figura. Zurili su kroz otvorena vrata u sobe gdje se kao povijest otkrivala. Svaka soba bila je osvijetljena vlastitim suncem ili lampom ili svije om. Promatra i su hodali me u sjenama koje bi mogle uzrujati živ anu osobu. "Krasno, eh?", zaklju i Vincent.

"Da," re e Edward, "predivno je." Iz ugla u oše u sobu. Marija Antoaneta se onesvijestila, pridržavale su je njene dvorske dame; siroti, debeli Louis gledao je kroz prozor doslovno smušen.

"Što je s njima svima?", re e Edward.

"Pogledaj kroz prozor," re e Vincent.

Na sobi je bio prozor. Vani sun eva svjetlost - sun eva svjetlost 1792. - a sjaje i u njoj bila je razbarušene plave kose, crvenih ustiju napola otvorenih, upravo odsje ena glava lijepe žene. Bila je nabijena na kolac, tako da se inilo kao da zuri kroz prozor.

"Dakle," re e Edward, a glava na kolcu kao da se zaljulja pred njegovim o ima.

"Madame de Lambale. Strašna stvar, zar ne?", re e Vincent.

"Sve u svemu previše strašnih stvari." re e Edward. "Gle – meni je dosta ovoga."

"Oh, moraš još vidjeti katakombe," re e Vincent. "ništa stravi no, znaš. Samo rani krš ani koji se žene i krste i tako to."

On povede prema dolje preko nezgrapnih stepenica u podrum koji je genij velikog umjetnika transformirao tako da nalikuje na stare rimske katakombe. Isti grubo klesani kamen, isti sveti znakovi uklesani jako i jednostavno, a izme u arkada tih podzemnih uto išta život ranih krš ana, njihovi sakramenti, njihove radosti, njihove tuge - sve to izraženo grupom voštanih radova koji su bili živi kao što smrt jest.

"Ali ovo je vrlo dobro, znaš," re e Edward, povrativši dah nakon Madame de Lamballe, a njegova je mašta voljela plemenitu patnju i žrtvovanja tih prvih obožavatelja razapetog Krista.

"Da," re e Vincent po tre i put, "zar ne da je?"

Prošli su pokraj krštenja, sahrane i vjen anja. Prizori su bili dovoljno osvijetljeni, ali malo svjetlosti bi zalutalo u uski prolaz kojim su dvojica muškaraca hodala, a tama se inila da pritiš e, opipljiva kao tjelesna prisutnost, na Edwardova ramena. On se osvrne.

"Do i." re e on, "Dosta mi je."

"Po i, onda." re e Vincent.

Skrenuše za ugao i buktinja talijanskog sunca zaslijepi ih svojim blještavilom. Ondje je bio Koloseum - red za redom žudnih lica ispod plavog neba Italije. U ravni je bila arena. U areni su bili križevi; na njima figure koje krvare. Na pijesku zvijeri su vrebale, tijela su ležala. Vidješe sve to kroz rešetke. inilo se da su na mjestu gdje su odabrane žrtve ekale svoj red, za lavove i razapinjanje. Blizu Edwarda bila je grupa - starac, žena, djeca. Mogao ih je dodirnuti rukom. Žena i muškarac zurili su u agoniji užasa ravno u o i režu eg tigra, etiri metra duga kog, koji je stajao na stražnjim nogama i pokušavao ih dohvatiti šapama kroz

rešetke. Samo se najmanje dijete, nesvjesno užasa, strujalo na to. Rimski vojnici, nepomi ni u vojnom stavu, uvali su grupu mu enika. U plitkom kavezu na lijevo još divljih zvijeri je puzalo i režalo, gladno. Me u rešetkama, u širokom krugu od žutog pijeska, lavovi i tigrovi lizali su krv krš ana. Blizu rešetkama veliki tigar sisao je grudi leša na ijem je krvlju pošpricanom licu užas smrtne agonije bio jasno iscrtan.

"Dobri Bože!", re e Edward. Vincent ga naglo primi za ruku i on ustukne gotovo kriknuvši.

"Kako si ti živ an momak!", re e Vincent, samozadovoljno, kad su došli na ulicu gdje je svjetlo bilo upaljeno i gdje je bilo glasova i pokreta živih ljudskih bi a - sve to zagrije i probudi živce koje je gotovo paralizirao taj život u smrti voštane nepokretnosti.

"Ne znam," re e Edward. "Hajdemo na vermut, ho eš li? Ima ne ega udnog u tim voštanim stvarima. Izgledaju kao žive - ali zapravo su kao mrtve. Zamisli da se pomaknu! Nisam baš posve siguran da se ne mi u, kad se svjetla ugase i nikoga nema ondje."

On se nasmije.

"Ti se nikad ne uplašiš, Vincente?"

"Da, jedanput jesam," re e Vincent, pijuckaju i svoj absint. "Tri muškarca i ja izmjenjivali smo se u parovima na bdjenju uz mrtvaca. Tako je željela njegova majka. Vrijeme je isteklo, a druga smjena nije došla. Onda momak - onaj koji je bdio sa mnom, mislim - ode po njih. Mislio sam da ne u imati ništa protiv. Ali bilo je baš kao što si rekao."

"Kako."

"Pa, stalno sam mislio, 'Što ako se pomakne'? Bio je kao živ. A da se pomaknuo, naravno bilo bi to jer je živ i trebalo bi mi biti drago jer mi je taj ovjek bio prijatelj. Ali svejedno, da se pomakao ja bih poludio."

"Da," re e Edward, "upravo je tako."

Vincent pozove još jedan absint.

"Ali mrtvacu su druga iji od voštanih figura," re e on. "Ne znam zašto bi ih se itko bojao."

"Oh, ne možeš?" Prezir u tonu ovog drugog ga pogodi. "Kladim se da ne bi mogao provesti no sam na tom mjestu."

"Kladim se u pet funti da bih mogao!"

"Dogovoreno," re e Edward, žurno. "Odnosno bilo bi kad bi ti imao pet funti."

"Ali imam. Krcat sam. Prodao sam sliku, zar ne znaš? Ipak ja sam taj koji e dobiti tvoj novac. Ali ti to ne bi mogao napraviti, stari moj. Pretpostavljam da nikad nisi prerastao onaj djetinji strah."

"Mogao bi zavezati o tome," re e Edward, ukratko.

"Oh, nemaš se ega stidjeti; neke se žene boje miševa ili paukova. Hej, da li Rose zna da si kukavica?"

"Vincent!"

"Bez uvrede, stari moj. ovjek treba stvari nazvati pravim imenom. Naravno, ti imaš tone moralne hrabrosti i takvih stvari. Ali se bojiš mraka - i voštanih figura!"

"Želiš se sva ati sa mnom?"

"Bože oslobodi. Ali kladim se da ne možeš provesti no u Musee Grevin i ostati razuman."

"U što se kladiš?"

"U što želiš."

"Ako to napravim ti više nikad ne eš razgovarati s Rose i, štoviše, nikada ne eš razgovarati sa mnom," re e Edward, uskuhano, ruše i stolac dok je usta jao.

"Dogovoreno." re e Vincent. "Ali ti to ne eš napraviti. Ne živciraj se. Uostalom, ideš ku i."

"Vratit u se za deset dana. Onda u to napraviti," re e Edward i ode prije nego je ovaj drugi mogao odgovoriti.

Onda se Vincent, ostavljen sam, sjede i mirno nakon svog tre eg absinta sjeti kako se, prije nego je upoznala Edwarda, Rose njemu smješkala više nego drugima, mislio je. Zamisli

njene velike, krasne oči, njene ružiaste obraze, mirisne uvojke njene kose i onda kao da ga vrag obuže.

Za deset dana Edward će bez sumnje pokušati dobiti okladu. Pokušat će provesti noć u Musee Grevin. Možda se nešto moglo dogovoriti prije toga. Kad bi netko temeljito poznao to mjesto! Dobro preplašiti Edwarda bilo bi ono što zaslužuje jer je bio uvijek kojemu je Rose uputila posljednji pogled.

Vincent je lagano već bio, ali savjesno pažljivo - a dok je već bio razmišljao je. Nešto bi se moglo učiniti, vežu i neku od onih figura i pomisliti na nju kad Edward prođe kroz onu nemoguću tamu među prikazama koje su tako životne - tako poput smrti. Nešto toga nije bilo. "Mogao bih ga natjerati strahom u ludilo."

A vrag odgovori: "Gluposti; zaslužio je. Ne bi trebao biti takva curica."

U svakom slučaju, pet funti može se osvojiti noćas kao i bilo koju drugu noć. Uzet će kaput, mirno će spavati na tom mjestu užasa, a ljudi koji će ujutro otvoriti da pometu i skinu prašinu svjedočit će o tome da je tu proveo noć. Vjerovao je da može vjerovati francuskoj ljubavi za okladama da ga sačuva od natezanja s policijom.

I tako je ušao s gomilom i potražio, među voštanim figurama, mjesto za skrivanje. Nije bio ni najmanje uplašen životnim prikazama. Uvijek je bio u stanju kontrolirati drhtanje svojih živaca. Nije se bojao da će se uplašiti što je, naposljetku, bio najgori od svih strahova.

Kad bi se pogledalo u sobu sirotog malog Dauphina mogla su se vidjeti vrata na lijevo. Vodila su u zamračenu sobu. Bilo je malo ljudi na galeriji. Vincent je promatrao i u trenutku kad je bio sam prekoračio ogradu i odo do onih vrata. Uski prolaz vodio je iza zida sobe. Ovdje se sakrije i kad je galerija opustjela pogleda preko tijela malog Capeta prema tamnim arhivama na prozoru. Kod prozora je bio i vojnik. Vincent se zabavi zamišljajući i kako bi taj vojnik mogao ušetati kroz prolaz do stražnjeg dijela sobe i potapšati ga po ramenu u tami. Samo glava i ramena vojnika i tamni arhivi su se vidjeli, pa, naravno, oni nisu mogli hodati, čak i da su bili nešto drugo do izrađeni od voska.

Uskoro sam doći do prolaza i okolo do prozora gdje su se oni nalazili. Otkrije da imaju noge. Bili su likovi u punoj veličini, odjeveni u odjeću iz onog razdoblja.

"Rade i dijelove koji se ne vide - umjetnici, na riječ," reče Vincent i vrati se nazad u svoju vežu, razmišljajući i o skrivenim rezbarijama iza gotičke katedrale.

Ali ideja vojnika koji bi mogao doći i iza njega u tami ostala mu je u mislima. Ipak, i dalje je nekoliko posjetitelja hodalo kroz galeriju, blizu zatvaranja. Pretpostavljao je da će biti poprilično mirno. Tu i tamo bi si dozvolio zabavljati se idejom da se nešto šalja iza njega u tami - možda čak i postao nervozan u tom prolazu, kad bi se voštane figure mogle micati, kad bi vojnik mogao doći.

"Jupitera mu!", reče on. "Uvijek bi lako mogao sam sebe uplašiti samo zamišljajući stvari. Zamisli samo da postoji stražnji prolaz u Maratovu kupaonicu i umjesto vojnika da Marat izađe iz svoje kade s mokrim rukom natopljenim krvlju i omota ti ga oko vrata!"

Im se galerija ispraznila on se iskrade van. Ne zato što je nervozan, reče sam sebi, već zato što bi netko mogao tu biti i zato što je u prolazu propuh, a on namjerava spavati.

Si se stubama u katakombe i ovdje prizna istinu samome sebi.

"K vragu," reče, "nervoza me hvata. Ta budala Edward sigurno me je zarazio. Hipnotički utjecaj ili slično."

"Odbaci sve i ođi kući," reče zdravi razum.

"Proklet bio ako to učiniš," reče Vincent.

Bilo je dosta ljudi u katakombama u tom trenutku. Živih ljudi. On se ohrabri od njihove prisutnosti i krene i gore i dolje tražeći mjesto za skrivanje.

Kroz u kamenu isklesane arkade on ugleda prizor sahrane - lež je bio u otvorenom lijesu okružen žalbenicima; veliki stup zaklanjao je polovicu ležeće figure. Sve je bilo nepomično i bezosjećajno poput satova vjeronauka. Čekao je dok nikoga nije bilo u blizini, a onda je brzo prošao kroz žalbenu povorku i sakrio se iza stupa. Iznenađujuće - tako lako je pronašao običan stolac od rogoza, sigurno postavljen da bi se na njoj odmorili umorni putnici. On sjedne, utješeno što mu ruka dotiče linije preki i naslona. Zaodjenuta voštana figura iza njega, lijevo

od njegovog stupa, malo ga je zabrinjavala, ali ga je leš ostavljao posve ravnodušnim. Ovo je puno bolje mjesto nego prolaz na propuhu gdje ga vojnik iz tame stalno pokušava zaskočiti.

Uvari odoše iz prolaza kao po naređenju. Sve postane mirno. Tada, iznenada, svjetla se ugasiše.

"Sve je u redu," rekao je Vincent i namjesti se za spavanje. Ali kao da je zaboravio kako zaspati. Usredotočio je misli na ugodne stvari - na prodaju svoje slike, ples s Rose, radosne večeri s Edwardom i drugima. Ali misli su letjele od njega poput moljaca u sunčevoj zruci - nije mogao zadržati ni jednu od njih i činilo mu se kao da se prisjetio svake ugodne stvari koja mu se ikad dogodila i da je sada, kad je o svemu tome razmislio, morao razmišljati o onim stvarima koje uvijek želi zaboraviti. A bit će vremena u ovoj dugoj noći i za misliti o mnogo stvari. Ali sada je otkrio da više ne može razmišljati.

Zakrinkana prikaza iza njega ponovno ga je brinula. Pokušavao je, u uglu uma, iza ostalih misli, zaboraviti tu misao. Ali bila je tu, tako blizu njega. Pretpostavimo da ispruži ruku, svoju voštanu ruku. i dodirne ga? Ali bila je od voska. Nije se mogla micati. Ne, naravno da nije. Ali, pretpostavimo da je?

Glasno se nasmije, kratki, suhi smijeh odjekne kroz podrum. Bodre i efekt smijeha bio je nekako potišten. U svakom slučaju, nije se više smijao.

Tišina je bila napeta, ali bila je to tišina puna šuškanja i disanja i pokreta koje njegovo uho, neprirodno do krajnjih granica, nije moglo čuti. Pretpostavimo, kako je Edward rekao, da se stvari kad su svjetla ugašena, kreću. Leš je stvar koja se nekad kretala, kad je bila u stanju - život. Što ako je postojalo stanje u kome se stvari mogu kretati? Što ako je to stanje sada prisutno? Što ako svi oni - Napoleon, žuto-bijeli od svog smrtnog sna; zvijeri iz amfiteatara, s krvlju koja im kaplje iz ralja; onaj vojnik s nogama - svi oni se primi u bliže njemu u ovoj potpunoj tišini? Te smrtne maske Robespierrea i Marabeaua - mogle bi otploviti kroz tamu sve dok ne taknu njegovo lice. Ona glava Madame de Lamballe na kolcu mogla bi ga udarati iza stupa. Tišina je bila puna zvukova koji se nisu mogli čuti.

"Budalo," rekao je on sam sebi, "već era ti je loše sjela i osve uje ti se. Ne budi magarac. Cijela ova stvar je samo gomila velikih lutaka."

On napipa šibice i zapali cigaretu. Svjetlost sa šibice pade na lice mrtvacu pred njim. Svjetlost je bila kratkotrajna, ali nekako se činilo nemoguće pogledati u toj svjetlosti sve uglove u koje bi osoba željela pogledati. Šibica mu opeče prste gaseći se. Ostale su samo još tri šibice u kutiji.

Ponovno je bilo tamno i slika koja mu je ostala u tami bila je slika leša pred njim. Sjeti se svog mrtvog prijatelja. Kad je popušio cigaretu po čemu je o njemu razmišljati sve više i više, sve dok mu se u čini da tijelo u lijesu nije od voska. Kreće rukom prema naprijed i povuče je više nego jednom. No, naposljetku dodirne lijes i kroz tamu kreće uzduž mršave, ukočene ruke do voštanog lica koje je bilo tako nepomično. Dodir nije ulijevao povjerenje. Upravo tako i nikako drugačije, bilo je mrtvo lice njegova prijatelja kad su ga posljednji put dodimule njegove usne. Hladno, vrsto, voštano. Ljudi uvijek govore da mrtvi izgledaju "voštano". Kako je to istinito! Nikada o tome ranije nije razmišljao. Razmišljao je sada.

Sjedio je mirno - tako mirno da ga je svaki mišić bolio; jer ako želite čuti zvukove kojih je puna tišina morate biti zaista vrlo mirni. Razmišljao je o Edwardu i o užetu koje je namjeravao vezati za jednu od figura.

"To ne će biti potrebno," rekao je sebi. Uši su ga boljele od slušanja, osluškivanja tog zvuka koji se činilo da će slomiti zgusnutu tišinu.

Nije znao koliko je dugo tamo sjedio. Pokrenuti se, otići i gore, lupati po vratima i tražiti da ga se pusti - to bi moglo biti ukinjeno da je imao svjetiljku ili bar punu kutiju šibica. Ali u mraku, ne znaju i put, ispipavaju i meću u tim stvarima koje su bile toliko životne, a ipak ne žive - dodirivati, možda, ta lica koja nisu bila mrtva, a ipak davala dojam mrtvog! Njegovo srce teško mu je udaralo u grlu na tu misao.

Ne. Mora ostati sjediti, tu, do jutra. Hipnotiziranje u ovom stanju, rekao je sam sebi i to je učinio Edward, nema sumnje, to za njega nije bilo prirodno.

Tada, iznenada, tišina se razbi. U tami nešto se kretalo i, nakon tih zvukova kojih je tišina bila puna, u ini mu se jak poput udara groma. A ipak. to je bio sasvim tihi zvuk, samo šuštanje draperija, kao da se nešto okrenulo u snu. I tu je bio uzdah - nadaleko odavde.

Vincentovi mišici i tetive nategnuše se poput fine žice. Osluškiavao je. Ni ega više nije bilo. Samo tišina, zgusnuta tišina.

Zvuk se inio kao da je došao iz grobnice gdje je davno, kad je bilo svjetlosti, vidio iskopani grob za tijelo mlade djevojke mu enice.

"Ustat u i oti i," re e Vincent. "Imam tri šibice. Izlu en sam. Bit u još nervozniji ako ne istražim."

On ustane i upali šibicu, odbijaju i pogledati leš ije je voštano lice dodirnuo u tami i probije se kroz gomilu figura. U drhtavoj svjetlosti šibice inilo se da kre u za njim, okre u glave da pogledaju za njim pri prolasku. Šibica je potrajala dok nije zašao u rameni prolaz. Sljede a šibica pokaza mu scenu ukopa. Majušno, mršavo tijelo mu enice s palmom u ruci, ležalo je na kamenom podu u strpljivom ekanju, a grobar ožaloš en. Neki stoje i, neki kle e i, jedan š u uren na podu.

Odavde su zvukovi došli, to šuškanje, onaj uzdah. Mislio je kako se udaljava od toga. Umjesto toga, došao je ravno na to mjesto gdje, ako igdje drugdje, bi ga njegovi živci mogli izigrati.

"Bah!", re e glasno. "Te smiješne stvari su samo od voska. Tko se boji?"

Njegov glas je zvu ao glasan u tišini koja živi s voštanim ljudima.

"Samo su od voska," re e ponovno i stopalom dodirne prezrivo zgurenu figuru u ogrta u.

A kako je takne ona podigne glavu i zagleda se u njega, a o i su joj bile svijetle i žive. On zatetura unazad, udari u drugu figuru i ispusti šibicu. U novonastaloj tami za u kako se zgurena figura pomi e prema njemu. Tama se vrsto zgusnula oko njega.

* * *

"Što je to no bilo to što je sirotog Vincenta natjeralo u ludilo - nikad mi nisi rekao?", Rose postavi pitanje. Ona i Edward gledali su kroz borove i smreke prema plavom Mediteranu. Bili su vrlo sretni jer su bili na medenom mjesecu.

On joj je ispri ao o Musee Grevin i okladi, ali nije rekao uvjete oklade.

"Ali zašto je mislio da eš se bojati?"

On joj re e zašto.

"I što se onda dogodilo?"

"Pa, pretpostavljam da je mislio kako nema bolje prilike za njegovih pet funti, znaš - i sakrio se me u voštanim figurama. A ja sam propustio svoj vlak i pomislio, nema boljeg vremena od sadašnjeg. Zapravo draga, mislio sam ako budem ekao još u se više bojati. Pa sam se tako er tamo sakrio. Obukao sam svoju veliku crnu pelerinu i sjeo to no u jednu grupu voštanih figura - nisu me mogli vidjeti s galerije. I nakon što su ugasili svjetla ja sam jednostavno zaspao. Probudim se, vidio sam svjetlo upaljene šibice i za uo kako netko govori: "Samo su od voska." bio je to Vincent. Mislio je da sam jedna od figura pa ga pogledam. Siroti momak. Njegova se šibica ugasila i dok sam ja pokušavao prona i svoju lampu za itanje, koju sam ponio sa sobom, on po ne vrištati. A no ni uvar dojuri. I on sad u ludnici umišlja da su svi od voska i vrišti ako mu se tko približi. Hranu moraju stavljati blizu njega samo dok spava. Strašno je to. Ne mogu si pomo i, osje am kao da je to nekako moja krivica."

"Naravno da nije," re e Rose. "Jadni Vincent. Znaš, nikada mi se zapravo nije svi ao."

Napravi stanku. Onda re e: "Ali kako to da ti nisi bio uplašen?"

"Bio sam," re e, "strašno uplašen. To... To... Zvu i idiotski, ali zaista jesam. A ipak sam to morao izdržati. I onda sam došao me u figure ljudi u katakombama, ljudi koji su umrli za... Za stvari, zar ne znaš, na tako strašne na ine. A tu su bili, tako mirni - i vjeruju i da je sve u redu. I razmišljao sam o tome kroz što su prošli. Zvu i grozno, znam, draga, ali pretpostavljam da sam bio pospan. Ti voštani ljudi, nekako su se inili kao živi i kao da su mi

govorili da se nemam ega bojati. Osje ćao sam kao da sam jedan od njih - i kao da su svi oni moji prijatelji, i da će me probuditi ako nešto krene po zlu. Pa sam zato zaspao."

"Mislim da shva ćam," re će ona. Ali nije.

"A ćudna će stvar," nastavi on, "da se od tada više nisam bojao tame. Moćda je to što me je nazvao kukavicom imalo veze s tim."

"Ne mislim tako," re će ona. I bila je u pravu. Ali nikada ne će shvatiti kako, niti zašto.

MISTERIJ DVOJNOG OBJEKTA

Ćekao ju je sat i pol u prašnoj uli ći predgra ća s redovima velikih brijestova na jednoj strani i vrijednim zgradama na drugoj - a daleko na sjeverozapadu blistala su ćzuta svjetla Kristalne Pala će. Nije to bilo poput selske ulice, jer imala će plo ćnik i lampe, ali nije to bilo loše mjesto za na ći se: a dalje, prema groblju, bilo je sasvim ruralno i gotovo lijepo, osobito u suton. Ali suton će ve ćdavno prerastao u no ćć, a on je i dalje ćekao. Volio ju je i bio će zaru ćen za nju, unato ć potpunom neodobravanju svih razumnih ljudi koje je konzultirao. A ovo napola tajnovito sastajanje no ćas bilo je rezultat nevoljno dogovorenog razgovora preko tjedna - jer je odre ćeni bogati ujak bio u posjeti njenoj ku ći, a njena majka nije bila ćena koja bi obznanila potkoćenom ujaku, koji bi mogao bilo kog dana "otegnuti", zaruke tako jako neprikladne kao što su njene s njim.

I tako ju je on ćekao, a jeza neobi ćno hladne oćzujске ve ćeri ulazila mu je u kosti.

Policajac pro će pokraj njega s ćvrstim odgovorom na njegovu: "Dobra ve ćer". Biciklist pro će pokraj njega poput sivog duha sa sirenom za maglu; bilo je blizu deset sati, a ona nije došla.

Slegne ramenima i krene prema svom stanu. Put ga će vodio pokraj njene ku će - poćeljne, udobne, dvojnog objekta s drugom ku ćom - i on će polako hodao uz nju. Ona bi mogla, ćak i sada, izlaziti. Ali nije. Nije bilo znaka pokreta u ku ći, nikakvog znaka ćivota, nije bilo ni svjetla na prozorima. A njeni uku ćani nisu bili oni koji rano lijeću.

Zaustavi se kod vrata, ude ći se.

Onda primijeti kako su ulazna vrata otvorena - ćirom otvorena - a uli ćna lampa slabo će obasjavala tamno predvorje. Bilo je ne ćega u svemu ovom što ga nije oduševljavalo - doista, pomalo ga je plaćilo. Ku ća će imala sumorno i napućteno oćzra će. Bilo je sasvim nemogu će da je prućala uto ćište bogatom ujaku. Starac ju je sigurno ranije napustio. U tom slu ćaju...

On krene puteljkom od ulaćtenih kocaka i osluhne. Ni znaka ćivota. U će u predvorje. Nigdje nije bilo svjetla. Gdje su svi i zašto su ulazna vrata otvorena? Nikoga nije bilo u sobi za slikanje, blagovaonica i radna soba (dva metra sa tri) bile su jednako prazne. Svi su o ćito bili vani. Ali neugodni osje ćaj da on nije, moćda, prvi usputni posjetitelj koji je ućao kroz otvorena vrata, natjerao ga je da pogleda po ku ći prije nego ode i zatvori ih za sobom. Po će na kat i na vratima prve spavaonice upali ći bicu, kako je u ćinio i u dnevnoj sobi. Joć dok je to ćinio osjeti da nije sam. Bio je spreman za sresti nekoga, ali za ono štoje vidio nije bio spreman. Jer ono štoje vidio u krevetu, u ćirokoj bijeloj halćini bila je njegova draga, a grlo joj je bilo prerezano od uha do uha. Nije znao što se potom dogodilo, niti kako je sićao i izaćao na ulicu; ali izaćao je i policajac ga na će kako se gr ći ispod lampe na uglu ulice. Nije mogao govoriti kad se uspravio i proveo je no ću policijskoj ćeliji jer je policajac vidio dovoljno pijanaca, ali nijednog koji ima napad.

Sljede će jutro bilo mu će bolje, mada je joć uvijek bio blijed i drhtav. Pri ća koju će ispri ćao sucu bila je uvjerljiva pa poćalju par policajaca s njim do njene ku će.

Nije bilo gomile ljudi ondje kako će mislio da će bit i zastori nisu bili spućteni.

Nasloni se na okvir vrata...

"Ona je u redu, vidite," re će policajac koji ga je pronaćao no ć prije ispod lampe. "Rekao sam vam da ste se napili, ali vi ste znali bolje..."

Kad je ostao sam s njom on joj reče - ne sve - jer to nije imao snage ispričati - ali kako je došao u ugodnu dvojnu kuću i kako je pronašao vrata otvorena i svjetla pogašena te kako je krenuo u dugačku sobu koja gleda na stube te da je nešto vidio - čak i pokušavajući i natuknuti što je to bilo njemu se smučilo i on se slomio i morali su mu dati brandy.

"Ali, moj najdraži," reče ona, "usušujem se reći da je kuća bila u tami, jer smo svi bili u Kristalnoj Palači i mogao ujak, a nema sumnje da su vrata otvorena jer su služavke izlazile i ostavile ih. Ali nisi mogao biti u ovoj sobi, jer sam je zaključala kad sam izašla, a ključ je bio u mom džepu. Odjenula sam se u žurbi i ostavila sve svoje trice i kućine posvuda."

"Znam," reče on. "Vidio sam zeleni šal na stolcu i duge smeđe rukavice, a hrpu ukosnica, vrpce te molitvenik i rupčić od ipke na stolici za kozmetiku. Pa, čak sam primijetio almanah na kaminu s datumom 21. listopada. Bar to ne bi moglo biti, jer sada je ožujak. A ipak je bio. Tvoj almanah nije od 21. listopada, zar ne?"

"Ne, naravno da nije," reče ona, osmjehujući se poprilično nervozno, "ali sve druge stvari bile su kako si rekao. Sigurno si sanjao ili imao viziju ili nešto slično."

On je bio vrlo običan, svakidašnji mladi iz grada i nije vjerovao u vizije, ali nije namjeravao mirovati dan ili noć dok ne izvede svoju dragu i njenu majku iz ovog udobnog dvojnog objekta i postavi ih negdje u tiho udaljeno predgrađe. Shodno tome dogodi se da se ožene i majka nastavi živjeti s njima.

Njegovi živci sigurno su bili poprilično potreseni jer je bio vrlo udan dugo razdoblje i stalno je ispitivao da li je netko unajmio dvojni objekt; a kad ga uze stari mešetar s obitelji on posjeti starog gospodina i ponaša ga zaklinjati svime što mu je bilo drago neka ne živi u toj fatalnoj kući.

"Zašto?", upita mešetar zbunjeno.

I onda on postaje nejasan i zbunjen, izmeću pokušaja da mu kaže zašto i pokušaja da ne kaže, pa ga mešetar izbacila i zahvalila Bogu da nije takva budala da dozvolila lučaku da mu stane na put tom doista neobično jeftinom i poželjnom dvojnog objektu.

Sada dolazi neobičan i neobjašnjiv dio ove priče. Kad je došla na doručak ujutro 22. listopada na nje ga kako li i na smrt s jutarnjim novinama u rukama. On uhvati njenu ruku - nije mogao govoriti i pokaže papir. Ondje ona pročitava da je u noći 21. mlada dama, mešetarova kćer, na nje sa grlom prerezanom od uha do uha, na krevetu u dugačkoj stražnjoj spavaonici koja gleda na stube unutar onog udobnog dvojnog objekta.

LJUBI ASTI AUTOMOBIL

Da li poznajete nizine - široka prostrana polja, zaobljena ramena bregova nasuprot neba, udoline gdje su farme i maleni posjedi u zaštiti enim gnijezdima, gdje ih drveće okružuje postavljeno blizu i vrsto poput karanfila u zapećku? U dugim ljetnim danima dobro je ležati u dolini, izmeću kratkih tratina i blijedog, istog neba i mirisati divlji timijan i ući u sitnu zvonjavu zvonaca ovaca i pjesmu ševa. Ali u zimskim večerima, kad se vjetar budi da krene svojim poslom, zapljuskuju i ti kišu u oči, udaraju i u sirote, golo drveće i rastresaju i sumrak preko brda poput sivog mrtva kog pokrova, onda je bolje biti uz toplo ognjište, u jednoj od farmi koje leže usamljene u zaklonu i u njihovim prozorima svijetle svijetle i vatra ognjišta nasuprot sve večerjama, kao što se nada održava ljubavnom lampom u noć i grijeha i tuđe koja je život.

Nenavikla sam na literarno izražavanje - i osjećam da neću reći ono što imam za reći, niti u vas uvjeriti, osim ako to ne kažem vrlo jasno. Mislila sam da mogu ukrasiti misteriju ugodnim riječima, lijepo sročena. Ali dok zastajem razmisliti što se zaista zbilo vidim da je najobitnije riječi i poslužiti najbolje. Ne znam kako tkati radnju, niti kako je ukrašavati. Bolje je ne pokušavati. Te se stvari događaju. Nemam vještinu da dodam onome što se dogodilo; niti je ikakvo moje dodavanje potrebno.

Ja sam medicinska sestra - i poslana sam u Charlestown - duševni slušatelj. Bio je studeni - smog je bio gust u Londonu tako da je moj taksi sporo išao pa sam propustila vlak kojim sam trebala krenuti. Poslala sam telegram u Charlestown i rekla nesretna u ekaonici kod Londonskog mosta. Vrijeme sam provela uz jedno malo dijete. Njegova majka, udovica, bila je previše shrvana da bi odgovarala na njegova brza pitanja. Odgovarala je kratko ali, kako se činilo, dijete nije bilo zadovoljno. Dijete je samo od sebe zaključilo da majka nije, da tako kažemo, dostupna. Naslonilo se na širokom, prašnom sjedalu i zijevalo. Ja mu uhvatim pogled i nasmijem se. Nije se nasmijalo, ali je pogledalo. Izvadim iz svoje torbe svilenu torbicu ukrašenu perlicama i željeznim privjescima i stadem je prevrtati i prevrtati. Naposljetku dijete sklizne sa sjedala i reče: "Daj da vidim." Nakon toga bilo je lako. Majka je sjedila zatvorenih očiju. Kad seja ustadoh da krenem ona ih otvori i zahvali mi. Dijete, drži se za mene, poljubi me. Kasnije, vidjela sam ih kako ulaze u kabinu prvog razreda moga vlaka. Ja sam imala kartu za treći.

Očekivala sam, naravno, da će me netko dočekati na stanici - ali nije bilo nikoga. Niti je bilo košice, niti si muhu mogao vidjeti. Već se gotovo smraćilo i vjetar je kišu tjerao gotovo horizontalno preko ceste bez prometa koja je ležala pred vratima stanice. Pogledam van, napuštena i zbunjena.

"Niste dogovorili prijevoz koji vam je potreban?", udovica je bila ta koja je progovorila.

Ja objasnim.

"Moj automobil će biti ovdje vrlo skoro." reče ona, "dozvolite da vas povezem. Kamo idete?"

"Charlestown," rekoh i kako to rekoh postadem svjesna vrlo brze promjene na njenom licu. Slaba promjena, ali nisam pogriješila.

"Zašto tako izgledate?", upitam je direktno. I, naravno, ona upita: "Kako to?"

"Zar nešto nije u redu s tom kućom?", rekoh jer sam smatrala da je to ta promjena njena izraza lica značila; a ja sam bila vrlo mlada i slušala sam priču. "Nema razloga zašto ne bih trebala otići tamo, mislim?"

"Ne - oh, ne -" ona baci pogled kroz kišu i ja sam znala jednako jasno kao da mi je rekla da postoji razlog zašto ona ne bi željela otići tamo.

"Nemojte se zabrinjavati." rekoh, "vrlo je ljubazno od vas - ali sigurno vam nije uz put ništa..."

"Oh - ali odvesti vas - naravno da vas odvesti," reče ona, a dijete reče: "Mama, evo dolazi auto."

I dolazio je, mada ga nitko nije čuo sve dok dijete nije progovorilo. Ne znam ništa o automobilima i ne znam imena nijednog dijela na njima. Ovaj je bio kao otvorena kupaonica - samo što ulazite odozad kao u vagonetu; sjedala su u uglovima i kad su vrata zatvorena malo je mjesto me u sjedalima, a dijete je sjedilo između nas. I kretao se kao magijom - ili kao sanjiv vlak.

Brzo smo se vozili kroz tamu - mogla sam čuti vjetar kako vrišti i divlje udaranje kiše o prozore čak i kroz zujanje mašinerije. Otvjek nije mogao vidjeti ništa od okoliša - samo mrkluno i trake svjetlosti prednjih lampi.

Nakon, činilo se, dugog vremena, vozač se i otvori kapiju. Prošao kroz nju i nakon toga cesta je bilo mnogo grublja. Bili smo tihi u automobilu, a dijete je zaspalo.

Zaustavimo se, auto je stajao vibrirajući, kao da je bez daha. dok je vozač spuštao moj kofer. Bilo je tako tamno da nisam mogla vidjeti oblik kuće, samo svjetla na donjim prozorima i niskim zidom omeđenim vrt slabo otkriven njenim svjetlima i svjetlima automobila. Ipak osjećala sam da je to prilično velika kuća, da je okružena velikim drvećem i da je jezero ili rijeka u blizini. Pri dnevnoj svjetlosti sljedećeg dana otkrila sam da je sve to tako. Ne mogu reći kako sam znala sve to prvenstveno, u mraku, ali znala sam. Možda je bilo nečega u naletu na koji je kiša padala po drveću i vodi. Ne znam.

Vozač ponese moj kofer na kameni put, gdje sam izašla i pozdravila se i zahvalila.

"Ne morate, molim, nemojte." rekoh. "Posve mi je u redu, tisuću vam puta hvala!"

Automobil je me utim stajao vibrirajući i sve dok nisam došla do ulaznih vrata, onda uze dah, zagrmi još jače, okrene se i ode.

A vrata se i dalje nisu otvarala. Potražim alku na vratima i žestoko zakucam. Bila sam sigurna da iza vrata ujem šapat. Svjetla automobila su se brzo smanjivala u malu udaljenu zvijezdu i njegovo se dahtanje sada jedva moglo čuti. Kad sasvim nestane mjesto je bilo tiho kao smrt. Svjetlilo je iza zastrtih prozora, ali nije bilo drugog znaka života. Poželim da se nisam tako brzo oprostila od svoje pratnje, od ljudskog društva i od velike, vrste, sposobne prisutnosti motornog vozila.

Pokucam ponovno i ovaj puta nakon kucanja povijem.

"Halo!", vikala sam. "Pustite me unutra. Ja sam medicinska sestra!"

Dugo nije bilo odgovora, toliko dugo da su šapta i imali vremena razmjeniti poglede na drugoj strani vrata.

Onda zasun pade, ključ se okrene i okvir vrata više nije bio hladno, vlažno drvo već osvijetljena i dobrodošla toplina, i lica.

"Uite unutra, oh, doite unutra," reče glas, ženski glas, a muškarčev glas reče: "Nismo znali da je netko vani."

A stresla sam vrata kucajući!

Utem unutra, žmirkajuć i u svjetlosti, a muškarac pozove slugu i zajedno ponesoše moj kovčeg gore.

Žena me uzme ispod ruke i povede u nisku, četvrtastu sobu, ugodnu, domaću i udobnu, s masivnim srednjeviktorijanskim udobnostima - onoj vrsti koja se izražava u rebrastom baršunu i mahagoniju. U svjetlosti svijetle je i ja se okrenem da je pogledam. Bila je mala i mršava, njena kosa, njeno lice i njene ruke bile su iste sivkasto-žute boje.

"Gospođo Eldridge?", upitam.

"Da," reče ona vrlo nježno. "Oh! Tako mi je drago da ste došli. Nadam se da vam neće biti dosadno ovdje. Nadam se da ćete ostaniti. Nadam se da će vam biti ugodno."

Govorila je na nježan, užurban način koji je osvajao.

"Sigurna sam da će mi biti vrlo ugodno," rekoše, "ali ovdje sam da bih vodila brigu o vama. Dugo ste bolesni?"

"Nisam zapravo ja, bolesna," reče, "on je -"

Dakle, gospodin Robert Eldridge je bio taj koji je pisao i unajmio me da vodim brigu o njegovoj ženi koja je, kako je rekao, lagano smetena.

"Tako dakle," rekoše. "Uvijek im se nikada ne treba suprotstavljati, to samo otežava njihovu pometnju."

"Razlog..." započinjala je ona kad se njegovi koraci začu na stubama i ona odjuri da donese svijetle i toplu vodu.

On uđe i zatvori vrata. Svijetla brada, stariji uvijek, običan.

"Vodite brigu o njoj," reče. "Ne želim da razgovara s ljudima. Umišlja stvari."

"Koji oblik iluzija je u pitanju?", upitam ja suhoparno.

"Ona misli da sam lud," reče on i kratko se nasmije. "To je uobičajen oblik. To je sve?"

"Otprilike tako. I ne može čuti stvari koje ja čujem, vidjeti stvari koje ja vidim i ne može namirisati stvari. Uzgred, niste vidjeli ili čuli ništa poput automobila dok ste dolazili, jeste li?"

"Došla sam automobilom," rekoše kratko. "Niste došli po mene i jedna me dama povezla." Htjela sam objasniti kako sam propustila raniji vlak kad otkrijem da me ne sluša. Promatrao je vrata. Kad njegova žena uđe sa zaparenim vrhom u jednoj ruci i ravnom svijetlom u drugoj, on krene prema njoj i žustro šapne. Jedine riječi koje sam uhvatila bile su: "Došla je stvarnim automobilom."

Oito, ovim jednostavnim ljudima automobil je bio već a novost nego meni. Moj telegram, uzgred rečeno, bio je dostavljen tek sljedećeg jutra.

Bili su vrlo ljubazni prema meni; tretirali su me kao počasnog gosta. Kad je kiša stala i to kasno sljedećeg dana, mogla sam izaći van i otkriti da je Charlstown farma, velika farma, ali čak i mojim neiskusnim očima izgledala je zapuštenom i neprosperirajućom. Nije bilo ništa što sam mogla raditi nego pratiti gospodu Eldridge, pomažući joj gdje sam mogla s kućanskim dužnostima i sjediti s njom dok je šila u ugodnoj primarnoj sobi. Kad sam bila u kući nekoliko dana počela sam povezivati sitnice koje sam primjećivala odvojeno i život na farmi iznenada je došao u fokus, kako udni okolišine nakon nekog vremena.

Otkrila sam kako su gospodin i gospoda Eldridge jako skloni jedan drugome i upravo ta sklonost i njihov na in pokazivanja govorio je kako su poznavali tugu i da su je iskusili zajedno. Nije pokazivala nikakav znak mentalne poreme enosti osim u stalnom vjerovanju da je on poreme en. Ujutro bi bili prili no radosni; dok bi nakon ranog ru ka postajali sve više i više depresivni: nakon "rane šalice aja" - to je upravo kad bi suton padao - uvijek bi odlazili šetati zajedno. Nikada me nisu pozivali da im se pridružim u šetnji i uvijek su išli istim putem - preko doline prema moru. Uvijek bi se vra ali iz. te šetnje blijedi i snuždeni; ona je ponekad poslije plakala sama u njihovoj spava oj sobi, dok bi se on zatvorio u malu sobicu koju su nazivali uredom, gdje je vodio brigu o ra unima i ispla ivao nadnice i gdje su bili njegovi lova ki trofeji i puške. Nakon ve ere, koja je bila rano, uvijek su se trudili biti dobre volje. Znam da su se trudili zbog mene i znam da je svatko od njih smatrao da je dobro da to ini zbog onog drugog.

Baš kao što sam i ranije znala pokazali su mi da je Charlestown okružen velikim drve em i da ima veliko jezero iza i tako sam saznala, na neobjašnjiv na in, da žive u strahu. Zurio je u mene iz njihovih o iju. I znala sam, tako er, da taj strah nije njen strah. Nisam bila ni dva dana ovdje prije nego sam shvatila kako mi oboje postaju dragi. Bili su blagi, tako nježni, tako obi ni, tako doma i - ljudi koji ne bi trebali poznavati ime strah - ljudi iz kojih sva poštena, jednostavna zadovoljstva trebaju potjecati i nikakve tuge osim one koja nam dolazi svima, smrt starih prijatelja i polagani prolazak nadolaze ih godina.

inilo se da pripadaju zemlji - dolinama i usjevima i starini pašnjacima i nestaju im poljima kukuruza. Nadoh se kako želim tako er pripadati njima, da sam ro ena kao selja ka k er. Sav stres i borba, gužve i ispiti, škole, koledž i bolnice inili su se glasnim i uzaludnim u usporedbi s ovim otvorenim tajnama života u dolini. I osje ala sam to sve ja e što sam ja e i ja e osje ala da u morati to sve napustiti - iskreno, ovo nije posao za mene, za dobro i zlo koje sam izu ena initi.

"Ne bih trebala ostati," rekoh joj jedno poslijepodne dok smo stajale na otvorenim vratima. Bila je velja a i snijeg je bio debeo u zapusima pokraj poplo enog puta. "Vi ste sasvim zdravi."

"Ja jesam," re e ona.

"Sasvim ste u redu, obadvoje," rekoh. "Uzimam vam novac, a ne radim ništa."

"Radite sve," re e ona, "ne znate koliko toga inite."

"Mi smo nekada imali k i." doda ona nejasno, a onda nakon vrlo duge pauze, re e tiho i zna ajno: "On nikada od tada nije bio isti."

"Kako nije isti?", upitam, okre u i lice prema slabašnoj sun evoj svjetlosti velja e.

Ona kucne svoje naborano, žuto-sivo elo, kako ljudi sa sela ine. "Nije u redu ovdje," re e ona.

"Kako?", upitam. "Draga gospodo Eldridge, recite mi, možda nekako mogu pomo i."

Njen glas je bio tako razuman, tako sladak. Došlo je do toga da ja nisam znala tko od njih dvoje treba moju pomo .

"On vidi stvari koje nitko drugi ne vidi i uje stvari koje nitko drugi ne uje i njuši stvari koje vi ne možete namirisati ak i ako stojite pokraj njega."

Sjetim se, s iznenadnim osmjehom, njegovih rije i one ve eri kad sam došla: "Ona ne može vidjeti ili uti ili naminsati."

I ponovno sam se zapitala tko od njih dvoje treba moje usluge.

"Imate li ideju zašto?", upitam. Ona uhvati moju ruku.

"Bilo je to nakon stoje naša Bessie umrla," re e ona - "isti dan kad je sahranjena. Automobil koji ju je ubio - rekoše da je nesretni slu aj - bio je na cesti Brighton. Bio je ljubi aste boje. Za Kraljicom tuguju ljubi astom bojom, zar ne?", doda ona, "a moja Bessie, ona je bila kraljica. I tako je automobil bio ljubi ast. To je u redu, zar ne?"

Rekoh sebi kako sada primje ujem da žena nije normalna i vidjela sam zašto. Tuga joj je pomutila um. Sigurno je bilo neke promjene u mom pogledu, mada sam trebala znati bolje, jer iznenada ona re e: "Ne. Ne u vam više pri ati."

I onda on iza e. Nikad me nije ostavljao nasamo s njom dugo remena. Niti me je ona ostavljala s njim dugo vremena samu.

Nisam ih namjeravala špijunirati, mada nisam sigurna ne bi li moj položaj medicinske sestre mentalno poreme enom takvo špijuniranje opravdalo. Ali nisam špijunirala. Bila je slujanost. Bila sam u selu u nabavci plave svile za bluzu koju sam šila i spuštao se kraljevski suton koji me doveo u iskušenje da nastavim šetati. Tako sam se našla na gornjim dolinama gdje obronci lome rub Engleske - iste, bijele litice o koje e zauvijek udarati Engleski kanal. Žutilovka je cvjetala, ševe su pjevale i razmišljala sam o svom vlastitom životu, svojim nadama i snovima. I tako otkrijem da sam se našla na cesti, ne znaju i da sam ondje. Pratila sam je prema moru i uskoro je prestala biti cesta i pretvorila se u naneseni puteljak nalik na izvor koji nestaje u pijesku. Nije bilo ni ega iza obronka, osim grmlja žutilovke, pjeva ševa i nanosa koji su završavali na rubu litice. Iza je hu ilo more. Okrenem se natrag, prate i put koji je ponovno bio vidljiv nekoliko metara nazad i naposljetku se pretvarao u koridor, duboko urezan i ograni en sme om živicom. Tamo sam naletjela na njih, u sutonu. Za ujem njihove glasove prije nego sam ih vidjela i prije nego su oni mogli mene spaziti. Njen sam glas prvo ula. "Ne, ne, ne, ne, ne," govorila je.

"Kažem ti da," to je bio njegov glas. "ondje - zar ne uješ, taj daš u i zvuk - upravo ondje - daleko? Mora biti na samom rubu litice."

"Nema ni ega, dragi," re e ona, "doista nema ni ega."

"Gluha si - i slijepa - stani dalje kažem ti, blizu nam je."

Onda do em iza ugla ceste i kako iza em ugledam ga kako je hvata za ruku i gura prema živici - grubo, kao da se boji neke opasnosti koja im se približava. Zaustavim se prije zavoja živice i koraknem nazad. Nisu me vidjeli. Njene o i su bile na njegovom licu i odražavale su svijet žaljenja, ljubavi, agonije - njegovo lice bilo je maska užasa i njegove su se o i brzo pomicale kao da prate nešto dolje na cesti, brzi prolazak "ne ega" - ne ega što niti ona, ni ja nismo vidjele. Sljede i tren on se š u uri, pritiš u i tijelo uz živicu - njegovo lice skriveno u rukama, a njegovo cijelo tijelo drhtalo je koliko sam mogla vidjeti, ak i tamo gdje sam bila nekoliko metara dalje, ak i kroz lagani zastor prerasle živice.

"I taj smrad!", re e on, "ho eš re i da ne osje aš to?"

Ona je omatala ruke oko njega.

"Po imo doma, dragi," govorila je. "Dodi doma! Sve si to umislio - po i doma sa svojom starom ženom koja te voli." Oni po oše ku i.

Sljede i dan zamolim je da do e u moju sobu pogledati moju novu plavu bluzu. Dok sam joj je pokazivala ja joj rekoh što sam vidjela i ula ju er na cesti.

"I sada znam," rekoh, "koji od vas zahtjeva brigu." Na moje u enje ona upita žudno: "Koji?"

"Pa, on - naravno", rekoh joj, "nije ondje bilo ni ega." Ona sjede na tkaninom prekriveni naslonja kod prozora i po ne žestoko plakati. Stajala sam uz nju i tješila je što sam najbolje mogla.

"Utješno je znati," re e ona naposljetku, "Nisam znala u što da vjerujem. Mnogo puta, u posljednje vrijeme, pitala sam se nisam li ipak ja ta koja je luda, kako je on govorio. I nije bilo ni ega ondje? Nikad tamo nema ni ega - a on je taj koji prosu uje, ne ja. On je. To je nešto na emu treba biti zahvalan."

Dakle njene su suze, rekoh sama sebi, više olakšanje zbog vlastitog bijega. Gledala sam je s gnušanjem i zaboravila da sam joj bila sklona. Stoga me njene sljede e rije i preazu poput malih noževa.

"Grozno mu je i ovako kako je," re e ona - "ali nije ništa prema onome kako bi mu bilo da sam ja doista luda i da on mora vjerovati da mi je to izazvao. Vidite, sad se mogu brinuti o njemu isto kao što sam to inila ranije. Samo ga jednom dnevno spopadne. Ne bi mogao izdržati da je cijelo vrijeme - kako je to bilo za mene do sada. Mnogo je bolje da je to on - ja to bolje mogu izdržati."

Ja je tada poljubim, zagrlim i kažem: "Recite mi što ga to tako plaši - i to je svaki dan, kažete?"

"Da - oduvijek. Re i u vam. Utješno je govoriti o tome. Ljubi asti automobil je ubio našu Bessie. Znae našu djevoju o kojoj sam vam pri ala. I on umišlja da vidi ljubi asti

automobil - svaki dan ondje na cesti. I kaže da ga uje i da može osjetiti smrad mašine i ulja - stvar koju stavljaju u njega - znate."

"Benzin?"

"Da, i možete vidjeti da ga uje i možete vidjeti da ga vidi. Proganja ga, kao da je duh. Vidite, on je bio taj koji ju je podigao nakon što je ljubi asti automobil prešao preko nje. To ga je promijenilo. Ja sam vidjela kako je on nosi, u njegovom naruju - a on joj je prekrpio lice. Ali on ju je vidio onako kako su je ostavili, leže i u prašini... Mogli ste vidjeti mjesto na cesti gdje se to dogodilo, danima i danima."

"Zar se nisu vratili?"

"Oh, da... Vratili su se. Ali Bessie se nije vratila. Sud je izrečen nad njima. Iste no i kad je bio pogreb ljubi asti automobil se sjurio s litice - rasuo u komade - sa svim dušama u njemu. Udovica onog ovjeka vas je prve no i dovela ovamo."

"Uđim se da koristi automobil nakon toga." reko - htjela sam re i nešto prikladno.

"Oh," re e gospoda Eldridge, "ovjek se navikne. Mi ne emo prestati hodati zato što je naša djevojica poginula na cesti. Automobili su za njih prirodni kao što je hodanje za nas. Moj stari nas doziva - siroti stari dragi. Ho e da po em van sa njim."

Ona ode, sva u žurbi i u svojoj hitrosti posklizne se na stepenicama i ugane lanak. Sve se dogodilo u minuti i gadno je uganula.

Kad sam joj ga povezala bila je u sobi, gledaju i prema njemu koji je stajao neodlučan, zure i kroz prozor, sa šesirok u rukama. A onda pogleda mene.

"Gospodin Eldridge ne smije propustiti svoju šetnju," re e ona. "Vi po ite s njim, draga moja. Malo svježeg zraka inite vam dobro."

Tako ja po em, shva aju i dovoljno kao da mi je rekao da on ne želi da sam s njim, a boji se po i sam, a ipak mora po .

Išli smo cestom u tišini. Na uglu on iznenada stane, uhvati me za ruku i povu e me unazad. Njegove o i pratile su nešto što ja nisam mogla vidjeti. On izdahne zadržani dah i re e: "Mislio sam da ujem automobil kako dolazi." Bilo muje teško kontrolirati užas i ja vidjeli kapi znoja na njegovom elu i sljepoo icama. Onda se vratimo nazad u ku u.

Uganu e je bilo doista gadno. Gospo a Eldridge je morala mirovati i ponovno sljede i danja sam bila ta koja je otišla s njim do ugla ceste.

Ovaj put on nije niti pokušavao sakriti što osje a: "Ondje, slušajte!", re e. "Zasigurno to možete uti!"

Nisam ništa ula.

"Nazad," prodorno vikne iznenada i mi stanemo vrlo blizu živice. Ponovno su o i pratile nešto što mi je bilo nevidljivo i ponovno je izdahnuo zadržani dah.

"Ubit e me jednog od ovih dana," re e, "i ne bih mario kada - da nije nje."

"Recite mi," reko, puna važnosti, svjesne sposobnosti koju ovjek osje a pred ljudima koji su u nevolji. On me pogleda.

"Re i u vam, Boga mi," re e. "Ne bih mogao njoj re i. Mlada damo, otišao sam tako daleko da sam poželio biti rimokatolik, zbog sve enika kome bih mogao ispri ati. Ali mogu re i vama, bez da izgubim dušu više nego samje ve izgubio. Da li ste ikada uli pri u o ljubi astom automobilu koji se sunovratio - otišao s litice?"

"Da." reko. "Da."

"Ovjek koji je ubio moju djevojicu je bio novi u mjestu. I nije imao o i - ni uši - ina e bi me poznavao, jer smo bili licem u lice na istrazi. I ovjek bi pomislio da e ostati kod ku e taj jedan dan, sa spuštenim zastorima.

Ali ne on. On se vozikao i vozikao svuda po zemlji u svom prokletom ljubi astom automobilu, upravo u vrijeme kad smo je sahranjivali. A u suton - magla se spuštala - on se doveze iza mene upravo na ovoj cesti i ja stanem u stranu. On se zaustavi i povi e uperivši ona prokleta svjetla direktno u moje lice: "Možete li mi re i gdje je put za Hexham, ovje e?", upita on.

"Htio sam mu pokazati put za pakao. A to je bio moj put, ne njegov. Ne znam kako me to spopalo. Nisam to namjeravao u initi. Nisam mislio da u - ali prije nego sam išta znao ja reko to. "Samo ravno," reko, "nastavite i i ravno." Onda motorna stvar zadah e, zacerle e i

on ode. Pojurim za njim pokušavaju i ga zaustaviti - ali koja koristi trati za tim motornim avlima? A on je nastavio ravno. I svaki dan od tada, svaki ubogi dan, automobil dolazi, ljubi asti automobil kojega ne vidi nitko osim mene - i nastavlja i i ravno."

"Trebate oti i," reko, govore i kako su me naučili ili da govorim. "Umišljate te stvari. Vjerojatno ste umislili cijelu stvar. Ja ne mislim da ste ikada rekli ljubi astom automobilu da nastavi ravno. Mislim da je sve to vaša mašta i šok od smrti vaše jadne keri. Trebali biste odmah oti i."

"Ne mogu," reče on ozbiljno. "Kad bih to učinio netko drugi bi vidio automobil. Vidite, netko mora vidjeti ga dok god sam ja živ. Ako to nisam ja, bit će netko drugi. A ja sam jedina osoba koja zaslužuje da ga vidi. Ne bih želio da ga itko drugi vidi - previše je strašno. Strašnije je nego mislite," dodao polako.

Upitam ga, hodaju i pored njega niz tihi koridor, što je tako strašno u ljubi astom automobilu? Mislim da sam otkivala da reče i da je poprskan krvlju njegove keri... Ono što je rekao bilo je: "Prestrašno je da bih vam rekao," i on zadržati.

Bila sam mlada onda i mladost uvijek misli da može pomaknuti planine. Uvjerila sam sebe da ga mogu izliječiti od obmane napadaju i - ne glavnu utvrdi - to je uvijek, za sam po etak, neprobojno, ve jedan, da tako kažemo, od vanjskih branika. Namjeravala sam uvjeriti ga da ne ode do ugla ceste u ono poslijepodneвно vrijeme.

"Ali ako ja ne budem netko drugi i ga vidjeti."

"Ne će biti nikoga da ga vidi," reko užurbano.

"Netko će biti tamo. Zapamtite moje riječi, netko će biti ondje - i onda će znati."

"Onda u ja biti netko," reko. "Dođite - vi ostanite kod kuće sa svojom ženom, a ja u oti i - ako ga vidim obećavam da u vam reči, a ako ne - dakle, onda u moći oti i iste savjesti"

"Iste savjesti," ponovi on.

Prepirala sam se s njim svakog trenutka kad bih ga uspjela uhvatiti na samo. Uložim svu svoju volju i svu svoju energiju u uvjerenje. Iznenada, poput vrata koja pokušavate otvoriti i koja su odolijevala svakom ključu u osim posljednjem, on popusti. Da - ja mogu oti i u koridor. A on ne će po i.

Ja odem.

Obzirom da sam, kako već reko ranije, po etnik u pisanju priča, možda nisam uinila jasnim da mi je bilo teško oti i - osjetila sam se u istom mah kukavicom i heroinom. Ta stvar sa zamišljenim automobilom koji samo jedan stari seljak može vidjeti možda vam se čini običnim i uobičajenim. Meni nije bilo tako. Vidite, ideja o toj stvari dominirala je mojim životom tjednima i mjesecima, dominirala je i prije nego sam poznala prirodu dominacije. Taj strah je bio onaj za koji sam znala da je tjerao na šetnju dvoje ljudi, strah koji su dijelili noću i danju, koji je lijegao i dizao se s njima. Star ev strah od toga i strah od njegovog straha. A starac je bio strašno uvjerljiv. Kad bi netko razgovarao s njim bilo je teško povjerovati da je lud i da ne postoji, da ne može postojati misteriozni stravi ni automobil koji je vidljiv njemu, a nevidljiv drugim ljudima. A kad je rekao da ako on nije na cesti da će ga netko drugi vidjeti - bilo je lako reći i "glupost", ali misliti "glupost" nije bilo tako lako i osjećati "glupost" bilo je neobično teško.

Hodala sam cestom, gore-dolje, u suton, želeći da se ne pitam koji su to skriveni užasi u ljubi astom automobilu. Nisam dozvoljavala da mi krv uđe u misli. Nisam željela da me zavara prijenos misli ili bilo koje nametnute gluposti. Neću biti hipnotizirana da vidim stvari.

Hodala sam cestom - običala sam da u stajati blizu ugla pet minuta i stajala sam ondje u sve dubljem sutonu, gledajući prema dolinama i moru. Vidjele su se bijele zvijezde. Sve je bilo mirno. Pet minuta je dugo vremena. Držala sam sat u ruci. etiri - etiri i pol - etiri i tri etrt. Pet. Istog trena se okrenem. I onda vidjeh da me je on pratio - stajao je desetak metara dalje - i lice mu je bilo okrenuto od mene. Bilo je okrenuto prema automobilu koji je išao cestom - dolazio je brzo i prije nego je došao do mjesta gdje se on nalazio znala sam da je strašan. Bacim se unazad u pucketavo golo žbunje kako bih napravila mjesta za prolazak stvarnog automobila - mada sam znala da nije stvaran. Izgledao je stvaran - ali znala sam da nije.

Kako mu se približavao on korakne unazad i onda naglo krikne. "Ne, ne, ne, ne - ne više, ne više," bilo je ono što je vikao i s time se baci na cestu pred automobil i široke gume predoše preko njega. Onda auto projuri pokraj mene i ja spazim sav užas koji je bio. Nije bilo krvi - to nije bio užas. Boja je bila, kako je ona rekla, ljubičasta.

Dođem do njega i dignem mu glavu. Bio je mrtav. Sada sam bila sasvim mirna i sabrana i osjećala sam da sam time vrlo vrijedna povjerenja. Odem do kolibe gdje su radnici pili čaj - okupili su ljude i pojurili.

Kad sam rekla njegovoj ženi prva jasna stvar koju je rekla bila je: "Bolje za njega. Što god da je učinio, sada je platio za to -" Dakle izgledalo je kao da je znala - ili pretpostavljala - više nego je on mislio.

Ostala sam s njom sve do njene smrti. Nije dugo živjela...

Vi vjerojatno mislite kako je starca srušio i ubio pravi automobil, koji je došao tim putem od svih drugih, u taj sat od svih sati i koji je od svih boja bio slučajno ljubičasti. Pa, stvarni automobil ostavlja trag tamo gdje te ubije, zar ne. Ali kad sam digla starcu glavu s ceste nije bio traga na njemu, nije bilo krvi - ni slomljenih kostiju - kosa mu nije bila rašćupana, ni njegova odjeća. Kažem vam da nije bilo ni malo prljavštine na njemu, osim ondje gdje je dodirnuo cestu padajući. Nije bilo tragova guma u blatu.

Automobil koji ga je ubio došao je i otišao kao sjena. Kad se bacio dolje malo se pomaknuo tako da oba kotača pređu preko njega.

Umro je, liječnik je rekao, od srca. Ja sam jedina osoba koja zna da ga je ubio ljubičasti automobil koji je, nakon što ga je ubio, bez zvuka otišao prema moru. I automobil je bio prazan. Nikoga nije bilo unutra. Bio je to samo ljubičasti automobil koji je išao cestom brzo i slučajno i bio je prazan.

KUĆA TIŠINE

Lopov je stajao blizu visokog zida i gledao i desno i lijevo. S desne strane cesta je bila bijela i zavojita, leže i poput uvijene vrpce preko širokog sivog ramena brijega, s lijeva je naglo skretala prema rijeci; iza gaza, rijeka je nestajala u zavoju koji se kilometrima protezao kroz zelene močvare.

Nije se micala ni malo. Nije bilo putnika u to doba na takvoj cesti.

Lopov pogleda dolje, dok je vrh planine bio obasjan zalaskom sunca i prema sivozelenim maslinicima u njenom podnožju. Terasa maslina bile su mračne u sutonu, ali njegove oštre oči nisu propuštale ni najmanju varijantu ili pomicanje svjetlosti i sjena. Ništa se nije micalo ondje. Bio je sam.

Onda, okrećući se, pogleda ponovno zid iza sebe. Njegovo naličje bilo je sivo i turobno, ali po njegovu vrhu, u pukotinama nazubljenog kamenja raslo je narančasto cvijeće i zijevalice boje sumpora koje su sjale u sumaglici trave boje perja. Pogledao je ponovno mjesto gdje je nešto kamenja palo s nazubljenog vrha - palo je iza zida jer ništa nije ležalo vani na cesti. Debela grana mnogog drveta skrivala je rupu sa svojom zelenom pelerinom od oči iju nekog slučajnog namjernika; ali lopov nije bio slučajni namjernik i iznenadio je jedino nevjerstvo velikog zida na vlastitu korist.

Slučajnom namjerniku, također, zid bi se učinio apsolutnim, nepobitnim. Njegovo naličje vrsto kamenje, vrsto slijeplo žbukom koja je bila gotovo jednako tvrda, nije samo pokazivala inat, nudila je inat - prijetnji. Ali lopov je izučio svoj zanat; vidio je da se žbuka može olabaviti tu, malo slomiti tamo i sada su komadi i pali šušćaju i na suhu, prasnu travu pored ceste. On se odmakne, odrazi se dva brza koraka i skoči naglo i okretno kao mačka, zgrabi zid tamo gdje je bila rupa i povuče se prema gore. Onda otare ruke o koljena, ruke su mu bile krvave od toga što je naglo zgrabio grubo kamenje i sjedne sa strane na zid.

Razmakne lisnate grane i pogleda dolje; ispod njega ležalo je kamenje koje je palo sa zida - ve je trava rasla na brežuljku koji su napravili. Dok je gurao grane me u zelenim liš em svjetlost zalaze eg sunca mu zaslijepi o i.

Bilo je poput udara. Mlako sko i sa zida i stajao je u sjeni drveta - gledaju i, osluškuju i.

Pred njim se protezao park - širok i miran: isto kan tu i tamo drve em i prekriven zlatom koje se slijevalo sa zapada. Zadržao je zrak i osluškiavao. Nije bilo vjetra koji e uznemiriti liš e da po ne šuškat što bi moglo zavarati i odvratiti najprodornijeg i najhrabrijeg; samo pospano ivkanje ptica i mali nagli njihovi pokreti u tamnoj privatnosti gustih grana. Ondje u prostranom parku nije bilo nikakvih znakova drugih živih stvorenja.

Lopov je nježno hodao ispod zida tamo gdje je drve e bio najguš e i nakon svakog koraka zastao bi pa pogleda i poslušša.

Posve naglo je došao do male kolibe pokraj velikih vrata od kaljenog željeza s mramornim stupovima na kojima su bila dva suhonjava grifona, zaštitnici plemenite ku e ija je ovo bila zemlja. Lopov se povu e u sjenu i ostade miran, samo je njegovo srce lupalo. Bio je miran kao deblo drveta pokraj, gledaju i, osluškuju i.

Rekao je sebi da ništa ne uje - ne vidi ništa - ali ipak je bio svjestan stvari. Da vrata kolibe nisu zatvorena, da su neki od prozora razbijeni i da su u mali vrt odletjeli slama i otpatci kroz otvorena vrata i da je trava izme u kamenih stuba i praga nekoliko centimetara visoka. Kad je toga postao svjestan iskora i i u e u kolibu. Sva ne ista tuga malog napuštenog doma do eka ga - slomljeni vr evi, savijene tave, stare krpe i naraštaji prasne nepomi nosti.

"Ovdje nikoga nije bilo od kada je stari uvar umro. Rekli su istinu," re e lopov i požuri se napustiti kolibu, jer ni ega u njoj nije bilo šio bi ikoji ovjek poželio - samo opustošenost i sje anje na smrt.

I tako krene, polako, me u drve em i krivudaju i do e bliže velikoj ku i koja je stajala u zidom ogra enom vrtu usred parka. Iz daleka, iznad zelenog vala drve a kojeg je bilo okolo, mogao je vidjeti kako se crni tornjevi dižu u sutonu; a izme u drve a bljeskove bijelog mramora gdje ga je slaba siva svjetlost doticala s istoka.

Kre u i se polako - oprezno, s pozornoš u, o iju koje su stalno gledale desno i lijevo, ušiju koje su osjetile intenzivnu tišinu ja e nego su mogle osjetiti bilo kakvu buku - lopov stigne do niskog zida vrta na zapadnoj strani. Posljednje crvenilo sun evog odsjaja osvijetlilo je njegove mnogobrojne prozore i prostrano mjesto blistalo je pred njim na trenutak prije nego je svjetlost nestala iza crne prepreke drve a, ostavljaju i ga licem u lice s blijedom ku om, iji prozori su sada bili crni i prazni i izgledali su kao o i koje ga promatraju. Svaki prozor bio je zatvoren; u prizemlju su bili zašti eni žaluzinama; kroz staklo gornjih mogao je vidjeti farbana nali ja roleta.

Iz daleka je uo i poznavao pljuskanje fontana i sada je mogao vidjeti njihove bijele promjenjive stupove kako se dižu i padaju na pozadini terase. Vrt je bio pun nenjegovanih ruža koje su se vukle po podu; i teški, sretni miris ruža, još toplih od sunca, provla io se mjestom uveli avaju i tugu njihove zamršene opustošenosti. udni likovi sjali su u sve dubljem sutonu, ali bili su preblijedi da izazovu strah. Odšuljao se u ugao gdje je psiha bila isklesana u mramoru i iza njenog pijestala se š u uri. Izvadio je iz džepa hranu, jeo je i pio. A izme u zalogaja slušao i promatrao.

Mjesec je izašao i odbijao blijedu svjetlost od lica ku e i mramornih udova statua, a sjajna voda fontana privla ila je mjese evu svjetlost u nepromjenjivu promjenjivost svog dizanja i padanja.

Nešto zašuška i pomakne se me u ružama. Lopov se uko i: srce mu je iznenada bilo prazno; on zadrži dah. Kroz sve dublje sjene nešto se bjelasalo; i nije bilo mramorno jer se micalo i dolazilo prema njemu. Tada tišina no i bi razbijena krikom dok je bijeli oblik klizio u mjese ini. Lopov ponovno po ne žvakati i novi lik zablista za prvim. "Proklete zvijeri!", re e i potegne još jedan gutljaj iz svoje boce dok su bijeli pauni nestajali u sjenama drve a, a tišina no i postade još ja a.

U mjesec ini lopov stade hodati okolo ku e, odguravaju i bijeli vries koji se vješao za njega - i sada postaju i hrabriji on stade provirivati kroz vrata i prozore. Svi su bili vrsto zatvoreni kao vrata grobnice. I tišina je bila sve dublja kako je mjesec ina ja ala.

Postojao je jedan mali prozor, visoko gore, na kojemu nije bilo roleta. On pogleda prema njemu; odmjeri udaljenost od zemlje i od najbliže grane velikog drveta kestena. Onda krene pod avenijom kestena glave zaba ene o iju fiksiranih na misteriju njihovih prepletenih grana.

Kod petog drveta se zaustavi; sko i na najnižu granu, promaši je, sko i opet, uhvati i povu e cijelo svoje tijelo. Onda se uspne, pužu i i njišu i se dok je liš e, uznemireno njegovim napredovanjem, šušalo na savijenim granama, on pro e s tog drveta na sljede e - brz, siguran, ne zastajkuju i. I tako od drveta do drveta, dok nije bio na posljednjem stablu - i na grani koja se protezala dodiruju i mali prozor svojim liš em.

On se zanjiše. Grana se savije, zakrcka i slomila bi se, ali onda u jedinom mogu em trenu lopov se zanjiše naprijed, osjeti rub prozora pod svojim stopalom, pusti granu, sko i i stane, pritiješnjen uz okvir, drže i rezbareni kamen rukama. Gurne koljena kroz prozor, ekaju i da se zveket padaju eg stakla smiri u tišini, otvori prozor i ušulja se unutra. Našao se u hodniku: mogao je vidjeti dugu liniju bijelih prozora i zrake sun eve svjetlosti kako padaju preko drvena poda.

Izvadi svoju lopovsku svjetiljku - visoku i tanku poput visoke aše - upali ju i odšulja se tiho hodnikom, osluškuj i izme u koraka sve dok tišina nije bila poput zujanja u njegovim ušima.

I polako, kradomice stade otvarati vrata za vratima; sobe su bile prostrane i prazne - žuto svjetlo njegove svjetiljke koje je obasjavalo uglove re e mu to. Neki jadni, obi ni namještaj mogao je razabrati, zastore ili tu i tamo klupu, ali ne ono što je tražio. Tako je velika bila ku a da mu se naposljetku u ini da je mnogo sati lutao po njenim galerijama, šuljaju i se preko širokih stuba, otvaraju i škripava vrata u tamnim, praznim sobama ija tišina je bila još upornija u njegovim ušima.

"Ali tako je kako mi je rekao," re e u sebi, "ni žive duše nema na ovom mjestu. Starac - sluga u ovoj velikoj ku i - rekao mi je; on je znao i našao sam sve upravo onako kako mi je rekao."

Onda se lopov okrene od nadsvodene praznine velikog stubišta i u udaljenom kutu predvorja na e se kako šapu e jer mu se sada inilo da ništa ne bi poslužilo osim da ova bu na tišina bude utišana ljudskim glasom.

"Starac je rekao da e biti tako - sva praznina i ništa da ovjek profitira; i on je umro dok sam ga njegovao. Dragi Isuse! Kako nam se vra aju naša dobra djela! I rekao mi je kako je nestao posljednji iz velike obitelji a da nitko nije znao gdje. A pri e koje sam uo u gradu - kako velikaš nije nestao, ve živi ovdje skriven - to nije mogu e. U ovoj ku i je smrtna tišina."

Navlaži usne jezikom. Nepomi nost mjesta inilo se kao da ga pritiš e poput vrste stvari. "To je kao mrtvac ovjeku na ramenima." pomisli lopov i on se uspravi i šapne ponovno: "Starac je rekao: 'Vrata s urezanim grifonom i vijencem ruža i sedma ruža uva tajnu njegovog srca'."

S tim lopov ponovno krene naprijed, šuljaju i se nježno preko zraka mjesec ine niz hodnik.

A nakon dugo vremena on prona e naposljetku, uz ugao velikog kamenog stubišta iza tapiserije s paunima i borovima koja je pljesnivila, vrata, a na njima izrezbarenog grifona oko kojeg je bio vijenac ruža. Gurne prste duboko u srce svake izrezbarene ruže i kad pritisne ružu koja je bila sedma u nizu od grifona osjeti kako se unutarnji dio pomi e pod njegovim prstima kao da pokušava pobje i. I tako pritisne ja e, naslanjaju i se na vrata sve dok se ne otvore i on pro e kroz njih ogledaju i se za sobom da vidi da ga netko ne prati. Vrata se zatvore kako je ušao.

I sada je bio, inilo se, u drugoj ku i. Sobe su bile velike i plemenite kao i one u praznoj tišini koju je istražio - ali ove sobe inile su se tople životom, a ipak nisu prijetile, ni užasavale. U slaboj žutoj svjetlosti lampe iz tame dolazile su natruhe njenog okrunjenog

veli anstvenog, ekstravagantnog obilja krasnih predmeta koje nikada u svom životu nije ni sanjao, mada mu je cijeli život bio san o krasnom blagu koje bogataši skrivaju i koje, lopov koji je vješt i spretan, može uiniti svojim.

Prolazio je kroz sobe, okrećući i svjetlost svoje lampe na ovu i onu stranu iako je i tama zadržavala više nego je svjetlost otkrivala. Znao je da debele tapiserije vise sa zidova, baršunasti zastori prekrivali su prozore; njegova ruka, nestrpljivo istražujući, osjetila je bogate rezbarije na stolcima; veliki krevet je bio presvučen svilenom posteljinom istkanom zlatnom niti sa sjajnom crnom zvjezdanom napravom. Široki ormari odblijeskivali su od njegove svjetiljke s upitnim slabim bijelim smijehom srebra; visoki kabineti se nisu, sa svom njihovom rezerviranošću, suzdržali da priznaju o zlatu i iz kutija koje je dužine obasjao svojom svjetiljkom, došlo je drhtavo priznanje bogatog nakita. I sada, naposljetku, kad su se rezbarena vrta zatvorila između njega i oštre tišine napuštenih hodnika, lopov osjeti iznenadnu sreću u srcu, osjeća da je pobjegao u sigurnost. Bio je sam, a ipak na toplom i u društvu. Tišina ovdje više nije bila užasna, već tješiteljska, prijateljska.

I, dosta, sada nije bio sam. Obilno blještavilo oko njega, plijen koga su duga stoljeća stvorila da ga šećer bogata obitelji - to su bili drugovi njegova srca.

On otvori sjenilo svoje lampe i digno je visoko iznad svoje glave. Soba je i dalje zadržavala polovicu svojih tajni. Diskreciju tame trebalo je ukloniti. Mora vidjeti ovaj sjaj - ne u nezadovoljavajućim i mutnim detaljima, već osvjetljavajući veliku anstvenu masu toga svega. Oskudna zraka svjetlosti lampe ga je smetala. Skoči na stol za ručavanje i po ne paliti napola sagorene svijeće i luster. Bilo je stotine svijeća i on ih upali sve tako da se luster njihao kao golemi živ i dragulj u centru dvorane. Onda, kako se okrenuo, sve boje sobe ga zaskočile. Purpurni i zeleni bljesak delikatnog stakla, plava boja tapiserija i živ i skerlet baršunastih zastora i s bojom iskočilo i bjelilo srebra, žuta boja zlata i vatra obojena mnogim bojama crnog unutarnjeg rada i ukrašenih kovčega, dok je lopov stajao zaprepašten ushićenjem tim crnim, naglim otkrivenjem ovog prikriivenog blještavila.

Obilazio je zidove s upaljenom svijećom u ruci - vruć i vosak padao je po njegovim prstima dok je hodao - osvjetljavajući i jedan za drugim svijeće u svjećnjacima sa srebrnim staklenim sjenilima. U spavaonici se naglo povuče, licem u lice sa smrtno blijedom prilikom s crnim očiima koje su blještale prema njemu trijumfom i oduševljenjem. Onda se glasno nasmije. Nije prepoznao vlastito lice u crnim dubinama zrcala. Nije tu bilo svjeće njaka kao drugdje ili bi u protivnom prepoznao što je. Bilo je to uokvireno venecijansko staklo - udesno, sjajno, neodoljivo.

Lopov ispusti svijeću i zabaci ruke široko pokretom krajnje nevjernosti.

"Kad bih to sve mogao odnijeti! Sve, sve! Svaku krasnu stvar! Neke prodati - manje lijepe, i živjeti s drugima do konca mojih dana!"

I tada ga obuze ludilo. Tako malo toga je mogao odnijeti sa sobom; ipak sve je bilo njegovo - njegovo za uzeti - čak i ogromne tapiserije i goleme vaze od istog srebra, preteške da bi ih mogao podići i - čak i to je bilo njegovo: nije li ih pronašao, svojom vlastitom vještinom i lukavošću? Hodao je po sobama, dodirujući i jedan za drugim krasne, rijetke stvari. Milovao je zlato i dragulje. Grlio je rukama velike srebrne vaze; omatao je oko sebe teški crveni baršun zastora gdje su grilbni sjali izvezeni zlatom i drhtao sa zadovoljstvom na meki dodir njegova zagrljaja. Otkrio je, u visokom ormaru, crno oblikovane boce vina, vina kakvog nikada nije okusio i pio je polako - malim gutljajima - iz srebrnog pehara i zelenih venecijanskih čaša i čaše rijetkog ružičastog kineskog porculana, znajući i da je bilo koja od posuda iz kojih pije vrijedna dovoljno da besposlićari cijelu godinu. Za lopova koji je izumio svoj zanat dio je lopovskog znanja da zna procijeniti vrijednost stvari.

Bacao se na bogate dvosjede, sjedio na dostojanstvenim rezbarenim stolcima, taktovima se naslanjao na stolove od ebanovine. Zagnjurio svoje vruće lice u hladnu, glatku posteljinu velikog kreveta i čudio se što je još uvijek mirisna kao da je ondje slatka žena spavala prošle noći. Muvao se amo-tamo smijući se od istog zadovoljstva i radeći za sebe neobuzdani karneval zadovoljstva onime što posjeduje.

Na taj način noć do kraja i s noćima njegovo se ludilo utiša. Tako naposljetku on kreće prema blagom - ne više gledajući ga kao ljubavnik, već ga gledajući i očiima Židova - odabrao je

ono drago kamenje za koje je znao da je najvrijednije i stavi ih u torbu koju je ponio, a s njim i fini zlatni filigranski rad i vr eve iz kojih je pio vino. Mada su bili samo od srebra, nije ih htio ostaviti. Zeleno venecijansko staklo i aše je polomio jer rekao je: "Nijedan ovjek koji ima manje sre e od mene no as, ne e iz njih ikada više piti." Ali nije uništio ništa više od krasnih stvari jer ih je volio.

Onda, ostavljaju i niske, neravne ostatke svijeta i dalje upaljenima on se okrene prema vratima od kuda je došao. Bila su ondje dvojna vrata, jedna do drugih, na njima izrezbareni ljljani, izme u njih plo a na kojoj je grifon i sedam ruža bilo izrezbareno. Pritisne prstom srce sedme ruže, gotovo se i ne nadaju i da e se plo a pomaknuti i doista nije; i upravo je namjeravao potražiti tajnu oprugu me u ljljanima kad primijeti kako su se jedna od onih vrata ipak malo otvorila. I on pro e kroz njih i zatvori ih za sobom.

"Moram paziti na svoje blago," re e. Ali kad je prošao kroz vrata i zatvorio ih i digao ruku da podigne tapiseriju koja ih je izvana pokrivala njegova ruka dodirne samo prazninu, zrak, i odmah je shvatio da nije izašao kroz vrata na koja je ušao.

Kad upali svjetiljku ukaza mu se nadsvo eni prolaz iji su pod i zidovi bili od kamena i gdje je zrak bio vlažan te je smrdjelo po plijesni, kao u podrumu koji dugo nije otvaran. Sad je bio smiren i soba s vinom i blagom inila se kao jako daleko, mada su ga samo vrata i trenutak dijelili od nje i mada je nešto vina bilo u njegovom tijelu i nešto blaga u njegovim rukama. Po ne tražiti put u tihu no koja je bila vani, jer ovo se za njega inilo nebom i sigurnim, obzirom da je, nakon zatvaranja vrata, zatvorio za sobom toplinu i svjetlost i društvo. Ponovno je bio zatvoren me u zidovima i ponovno mu je prijetila navala tišine koja je bila prisutna. Ponovno mu se inilo da se mora pažljivo šuljati, mora zadržavati dah prije nego iza e iza zavoja - jer stalno je osje ao da nije sam, da je blizu njega nešto, da je dah te osobe tako er tu.

I tako je krenuo mnogim prolazima i stubama i nije mogao prona i izlaz: i nakon dugo vremena odšulja se drugim putem do vrata kojima je nesvjesno zatvorio sebe od sobe gdje je bilo mnogo svjetla, vina i blaga. Strah ga obuze na ovom tamnom mirnom mjestu i udario je rukama po vratima i glasno vikao, sve dok se eho njegova krika nije odbio od križnog svoda i prekrio ga u tišini.

Ponovno se potajno šuljao hodnicima i ponovno nije mogao na i puta osim što se, nakon mnogo lutanja, ponovno našao kod vrata od kojih je krenuo.

I sada strah od smrti stade udarati u njegov mozak kao da ga netko mlati eki em. Umrijeti ovdje poput štakora u zamci, nikad ponovno ne vidjeti sunce, nikad se ne popeti na prozor ili vidjeti krasne dragulje kako sjaje pod njegovom svjetiljkom, ve lutati i lutati me u zidovima bez kraja dok ne umre i dok štakori, primaju i ga u svoje bratstvo, ne prekriju njegovo mrtvo tijelo.

"Ro en sam kao budala." pomisli lopov.

I onda još jednom krene kroz vlagu i tamu nadsvođenih hodnika, traže i izlaz, ali uzalud.

Tek naposljetku, u uglu kod stupa, prona e mala vratašca i stube koje su vodile prema dolje. I on krene njima, lutaju i po hodnicima i podrumima, s teškom tišinom oko sebe i o ajem koji postaje dubok i hladan poput gljiva oko njegovog srca i u njegovom mozgu strah od smrti tukao je poput eki a.

Sasvim nenadano u njegovom lutanju, koje je postalo besciljno ludilo, postaju i sve manje pretraga, a sve više borba protiv ustrajne tišine, on naposljetku ugleda svjetlost - bila je to dnevna svjetlost koja je dolazila kroz otvorena vrata. Stajao je kod vrata i udisao jutarnji zrak. Sunce se diglo i dodirnuti vrhove tornjeva ku e s bijelim odsjajem; ptice su glasno pjevale. Bilo je jutro, dakle, a on je bio slobodan ovjek.

Ogledao se da na e put do parka i od tuda do slomljenog zida i bijele ceste kojom je došao mnogo vremena ranije. Jer vrata su se otvarala prema unutrašnjem zatvorenom dvorištu, koje je i dalje bilo u sjenama, mada je sunce sjalo u položaju iznad njega - dvorištu gdje je visoki korov rastao gust i vlažan. No na rosa bila je na njemu.

Dok je stajao i promatrao bio je svjestan niskog, zuje eg zvuka koji je dolazio s druge strane dvorišta. Probijao se kroz korov prema njemu i osje aj prisutnosti u tišini ponovno ga

obuze više nego ikad u tamnoj kući, mada je bio dan i ptice su veselo pjevale i dobro sunce sjalo je hrabro odozgo.

Kako je odguravao u stranu korov koji je rastao do struka on nabasa na nešto što mu se omotalo oko stopala poput zmije. Ustukne i pogleda dolje. Bio je to dugi, vrsti, teški, uvojak ženske kose. I malo dalje ležala je ženska haljina i ženina ruka te zlatna glava i njene oči; i sve oko mjesta gdje je ležala vrvjelo je mukama i crnilo se od njih.

Lopov to ugleda, okrene se i pobježe nazad do vrata i dolje niz stube i kroz labirint nadsvojenih hodnika - pobježe u tamu i praznih ruku jer kad je došao blizu onoga što je kuća u zavelo u tišinu ispuštao je lampu i blago i kao divlji pobjegao, dok ga je užas u duši tjerao naprijed. Strah je mudriji od lukavosti i tako ono što je satima tražio svjetiljkom i svom svojom lopovskom lukavošću, da pronađe put... Tražio je uzalud, u tami i na slijepo, bez razmišljanja ili volje, bez zastajkivanja ili zapreke, nađe put koji je vodio do vrata, zatvori, zastane i pobježe kroz razbuđeni vrt pun ruža i preko rosnoga parka.

Skoči sa zida na cestu i stajao je tamo oštro gledajući i desno i lijevo. Na desno cesta je bila bijela i zavijala je, poput uvijene vrpce sve do velikog, sivog brda: na lijevo, cesta je zavijala prema rijeci. Ništa se nije micalo, niti malo. Nije bilo putnika u to doba, na takvoj cesti.

IZ TAME

Možda je bio oblik ludila. Ili je možda zaista bilo ono što nazivaju opsjednutošću. Ili je možda - mada se ne pretvaram razumijeti kako - razvio, kroz intenzivnu patnju, nešto vrlo nervozne, krajnje napete prirode. Nešto ga je sigurno dovelo do Njih. A za njega Oni su bili jedno.

On mi je ispričao prvi dio priče, a posljednji sam vidio vlastitim očima.

Odlomak I

Haldane i ja bili smo prijatelji od školskih dana. Ono što nas je prvo zbližilo bila je zajednička mržnja prema Visgeru, koji je dolazio iz našeg dijela zemlje. Njegovi su poznavali naše doma, pa se odmah okomio na nas kad je došao. Bio je najnetolerantnija osoba, dječak i muškarac, kojeg sam ikada znao. Nije govorio laži. I to je bilo u redu. Ali nije se zaustavljao na tome. Kad bi ga tko pitao da li je neki drugi momak ukinuo nešto nedozvoljeno ili upleten u neku nepodopštinu on bi uvijek rekao: "Ne znam, gospodine, ali vjerujem da je." Nikad nije saznao - pobrinuli smo se za to. Ali ono u što je vjerovao uvijek je bilo u redu. Sjećam se kako mu je Haldane zavrtao ruku da kaže kako je saznao ono s trešnjama, a on je samo rekao: "Ne znam - jednostavno sam osjećao. I bio sam u pravu, vidite." Što da učinite s takvim momkom?

Odrasli smo, postali muškarci. Bar Haldane i ja. Visger je postao prevarant. Bio je vegetarijanac, trezvenjak i istunac te znanstvenik i sve one stvari koje prevaranti jesu - ali nije bio običan prevarant. Poznavao je razne stvari koje nije trebao znati, koje nije mogao znati na neki uobičajeni pristojan način. Nije bilo da je stvari saznavao. On ih je jednostavno znao. Jednom, kad sam bio jako žalostan, on dođe u moju sobu - bili smo svi na posljednjoj godini Oxforda - i priča je o stvarima o kojima sam ja jedva išta znao. Upravo zbog toga sam otišao u Indiju te zime. Dovoljno je bilo što sam bio nesretan, sve i da ta zvijer ne zna sve o tome.

Nije me bilo godinu dana. Na povratku, razmišljao sam kako će biti odlično ponovno vidjeti starog Haldanea. Ako sam imalo razmišljao o Visgeru želio sam da je mrtav. Ali nisam ga se puno sjećao.

Doista sam želio vidjeti Haldanea. Uvijek je bio radostan momak, ljubazan i jednostavan, ašan, napet i pun praktične simpatije. Iznenađeno sam vidjeti ga, da vidim

osmijeh u njegovim plavim očima, gledaju i kroz mrežicu bora od smijeha oko njih, čuti taj njegov radostan smijeh i osjetiti stisak njegovih velikih ruku. Ravno s dokova sam pošao do njegovih soba u Gray's Innu i na ohladnog, blijedog, anemijastog, sumornih očiju i mlitavih ruku, a blijede usne se osmjehnuše bez veselja i takve izgovoriše dobrodošlicu.

Bio je okružen neredom neurednog namještaja i osobnih predmeta napola upakiranih. Neke velike kutije stajale su vezane i sanduci s knjigama, puni, čekaju i da na njih budu zakucane daske.

"Da, selim se," rekao je. "Ne mogu podnijeti ove sobe. Nešto je prokletu u njima - nešto vraški grešno. Odlazim sutra."

Jesenski zalazak sunca punio je uglove sjenama. "Dobio si krzno," rekao, samo da nešto kažem, jer vidio sam veliki sanduk s krznom kako leži vezan zajedno s drugima.

"Krzna?", okrene se. "Oh, da. Puno hvala. Da. Zaboravio sam na krzna." Nasmije se, samo iz pristojnosti, pretpostavljam, jer nije bilo ni čega smiješnog u krznima. Bilo ih je mnogo i bila su fina - najbolja koja sam mogao kupiti i spakirao sam ih i poslao kad mi je srce bilo puno tuge. On je stajao promatrajući i me i ništa nije govorio.

"Dođite, idemo na večeru." rekao što sam radosnije mogao.

"Zauzet sam." odgovori nakon male stanke i baci pogled po sobi, "gledaj - strašno mi je drago što te vidim - kad bi bar ti pošao i naručio večeru - ja bih sam sišao - samo - dakle, vidiš kako je."

Otišao sam. A kad sam se vratio on je raširio prostor oko vatre i pomaknuo veliki stol tamo. Večerali smo uz svjetlost svijetle. Pokušao sam biti zabavan. On je, siguran sam, pokušao isto. Nismo uspjeli, nijedan od nas. A njegove oronule oči i promatrane su me cijelo vrijeme, osim u onim kratkim trenucima kad bi, bez da okrene glavu, pogledao preko ramena u sjene koje su se naguravale oko malog osvijetljenog prostora u kojemu smo sjedili.

Kad smo završili s večerom i kada je sluga došao i pokupio sude, vrsto pogledam Haldanea, koji je zastao u nekoj besmislenoj anegdoti, i pogledao me ispitivački. "Dakle?", rekao.

"Nisi slušao," rekao je on iznervirano. "Što je bilo?"

"Bolje ti meni reci," rekao.

Bio je tih, bacio je jedan od onih kratkih pogleda sjenama i ustao potaknuti vatru da bi znao sam - svjetlost osvijetlila svaki kutak sobe.

"Sav se raspadaš," rekao zabrinuto. "Što se događa s tobom? Vino? Karte? Kocka? Žena? Ako mi ne kažeš, bolje reci svom liječniku. Pa dragi momče, ti si propao uvijek."

"Drago mi je imati prijatelja poput tebe na ovakvom mjestu," rekao je i nasmiješi se mehano osmijehom kojeg uopće nije bilo ugodno vidjeti.

"Ja sam prijatelj kog trebaš, mislim. Misliš li da sam slijep? Nešto je pošlo po zlu i nešto si uzeo. Morfij možda? I uživao si u toj stvari sve dok nisi izgubio svaki smisao za mjeru. Van s tim, momče stari. Kladam se u dolar da nije tako strašno kako misliš."

"Kad bih ti mogao reći - ili bilo kome," rekao je on polako, "ne bi bilo tako loše koliko jest. Kad bih ikome mogao reći, tebi bih rekao. Ali kak i kako stvari stoje, rekao sam ti više nego sam ikome rekao."

Ništa više nisam mogao izvući iz njega. Ali navaljivao je da ostanem - dati mi svoj krevet, a on će spavati na podu, rekao je. Ali ja sam iznajmio sobu u Victoriji i otključao sam poštu. Stoga ga napustim, poprilično kasno - stajao je na stubama, držeći i svijetle u preko ograde da mi posvijetli silazak.

Kad sam se vratio sljedećeg jutra, on je otišao. Ljudi su unosili njegov namještaj u velika kola koja su imala natpis velikim slovima Pantehnicon.

Portiru nije ostavio nikakvu adresu i odvezao se s dva putna kovčega - do Waterlooa, portir je tako mislio.

Pa, uvijek ima pravo na monopol nad vlastitim nevoljama ako tako odluči. A bio sam i dovoljno preokupiran svojim vlastitim brigama.

Odломak II

Prošlo je ve godinu dana kad sam Haldanea ponovno vidio. U to vrijeme imao sam sobe u Albanyju i on se pojavio ondje jednoga jutra, vrlo rano, doista - zapravo prije doru ka. I ako je ranije izgledao strašno, sad je izgledao gotovo strašno. Njegovo lice izgledalo je kao da se istrošilo, poput školjke kamenice koja je godinama bila dva put dnevno bacana s mora na obalu, sva utu ena. Ruke su mu bile mršave poput pti jih kandži i drhtale su poput uhva enih leptira.

Zaželim mu dobrodošlicu s iskrenim entuzijazmom i natjeram ga da doru kuje. Ovaj put, odlu io sam, ne u postavljati pitanja. Jer vidio sam da nisu bila potrebna. On e mi re i. On e mi sada doista re i. Došao je da mi kaže, ako ni zbog ega drugog.

Upalim lampu - napravim kavu i avrljam pri tom s njim, i jeo sam i pio i e kao na njega da po ne. A ovako je po eo:

"Namjeravam." re e on, "ubiti se - oh, ne uznemiravaj se," pretpostavljam da sam rekao ili izgledao nekako, "ne u to u initi ovdje ili sada. U initu to kad budem morao - kad više ne budem mogao izdržati. Ali želim da netko zna zašto. Ne želim osje ati da sam jedino živo bi e koje zna. A u tebe mogu imati povjerenja, zar ne?"

Promrmljao sam nešto uvjeravaju i.

"Volio bih kad bi mi, ako nemaš ništa protiv, dao rije da ne eš živoj duši re i ono što u ti ispri ati, sve dok god sam ja živ. Kasnije... Možeš re i kome ho eš." Ja mu dadoh rije .

Sjedio je tih, gledaju i u vatru. Tad slegne ramenima.

" udno je kako je teško to re i," re e i nasmiješi se. " injenica je - znaš onu zvijer, Georgea Visgera."

"Da," re koh. "Nisam ga vidio od kad sam se vratio. Netko mi je rekao da je otišao na neki otok ili da propagira vegetarijanstvo me u kanibalima. Kako god on nam nije na putu, loše za njega."

"Da," re e Haldane, "on nam nije na putu. Ali ne propagira ništa. Zapravo, on je mrtav."

"Mrtav?", bilo je sve što sam zaprepašten mogao pitati.

"Da," re e, "nije to op e poznato, ali je."

"Od ega je umro?", upitam, mada nisam mario. Sama ta gola injenica bila mi je dovoljna.

"Znaš kako se taj momak volio miješati. Uvijek je sve znao. Srce srcu govori - i sve je na istac i otvoreno. Dakle, umiješao se izme u mene i još nekoga - rekao joj je hrpu laži."

"Laži?"

"Pa, stvari su bile istinite, ali on je od njih u inio laži na na in na koji ih je ispri ao - znaš." Znao sam. Kimnem. "I ona me izbacila. I ona je umrla. A nismo ak bili ni prijatelji. Nisam je mogao vidjeti... Prije... Nisam mogao ak... Oh, moj Bože... Ali otišao sam na pogreb. On je bio ondje. Pitali su ga. A onda sam se vratio u svoj stan. I sjedio sam tamo, razmišljaju i. I onda je došao on."

"On bi to napravio. Bilo je to upravo što bi napravio. Zvijer! Nadam se da si ga izbacio."

"Ne, nisam. Slušao sam što ima za re i. Došao je re i: 'Bez sumnje sve je to za dobro.' A on nije znao ništa o stvarima koje joj je rekao. Samo je naga ao. Dobro je pogodio, proklet bio. Kakvo on ima pravo poga ati? I rekao je da je sve to za dobro, jer, osim toga, bilo je ludila u mojoj obitelji. I to je otkrio tako er."

"A ima li?"

"Ako ima, ja za to nisam znao. A to je zašto je tako bilo bolje. I onda ja re koh: 'Nije bilo ludila u mojoj obitelji ranije, ali sada ga ima,' i zgrabim ga za vrat. Nisam siguran da li sam ga namjeravao ubiti. Kako god, ubio sam ga. Što si rekao?"

Nisam rekao ništa. Nije lako razmišljati o takti nim i prikladnim stvarima za re i kad ti tvoj najstariji prijatelj kaže da je ubojica.

"Kad sam uspio maknuti svoje ruke s njegova vrata - bilo je to teško kao skidanje ru ica sa galvanske baterije - on padne kao pokošen na sag. I ja vidjeh što sam u inio. Kako to da ikad otkriju ubojice?"

"Nemarni su, pretpostavljam," za uh sebe kako govorim, "izgube živce."

"Ja nisam," re e on. "Nikad nisam bio mirniji, sjeo sam u veliku fotelju i promatrao ga i razmišljao o svemu. Upravo je kretao na onaj otok - znao sam za to. Oprostio se od sviju. Rekao mi je to. Nije bilo krvi koje je trebalo ukloniti - ak ni na uglu njegovih mlohavih ustiju. Nije namjeravao putovati pod svojim imenom zbog intervju. Prtljaga gospodina Netko Nešto ne e biti podignuta, a njegova kabina bit e prazna. Nitko ne e pretpostaviti da je gospodin Netko Nešto zapravo Sir George Visger, FRS. Bilo je kao da je sve isplanirano. Nije bilo ni ega ega se trebalo riješiti osim ovjeka samog. Ni oružja, ni krvi - riješio sam ga se upravo tako."

"Kako?"

On se lukavo nasmiješi.

"Ne, ne," re e on; "tu povla im crtu. Nije da sumnjam u tvoju rije , ali ako budeš pri ao u snu ili budeš imao groznicu ili sli no. Ne, ne. Sve dok ne znaš gdje je tijelo, zar ne vidiš, sa mnom je sve u redu. ak i ako možeš dokazati da sam rekao sve ovo - što ne možeš - sve su to samo umišljaji mog jadtog, rastrojenog mozga. Vidiš?"

Vidio sam. I bilo mi ga je žao. I nisam vjerovao da je ubio Visgera. Nije bio osoba koja bi mogla biti ubojica. Stoga rekoh:

"Da, stari mom e, vidim. Gledaj sad ti. Idemo skupa negdje, ti i ja - putovat emo malo i vidjeti svijeta i zaboraviti sve o tom zvjerskom momku."

Njegove se o i zasvjetliše na to.

"Pa," re e on, "ti razumiješ. Ne mrziš me i ne povla iš se od mene. Da sam ti barem ranije rekao - znaš - kad si došao, a ja sam pakirao svoje stvari. Ali sada je prekasno."

"Prekasno? Ni najmanje," rekoh. "Do i, spakirat emo kov ege i još no as krenuti - u nepoznato, zar ne znaš."

"Upravo to radim," re e. "Ti ekaj. Kad uješ što mi se dogodilo ne eš biti tako revan da ideš na putovanje okolo sa mnom."

"Ali rekao si što ti se dogodilo," rekoh i što sam više razmišljao o tom što mi je rekao, to sam manje u to vjerovao.

"Ne," re e on polako, "ne - rekao sam ti što se njemu dogodilo. Ono što se meni kasnije dogodilo sasvim je druga ije. Jesam li li rekao koje su bile njegove posljednje rije i? Baš kad sam krenuo na njega. Prije nego sam ga zgrabio za vrat, znaš, rekao je: 'Pazi se. Nikad se ne eš mo i riješiti tijela - osim toga, bijes je grijeh.' Znaš kakav je bio, kao zvijer na stražnjim nogama. I tako sam kasnije po eo razmišljati o tome. Ali nisam o tom razmišljao godinu dana. Jer sam se lijepo riješio tijela. Ali sjedio sam u fotelji i razmišljao: 'Halo, sigurno je godinu dana prošlo od kad...' i ja izvu em džepni notes i krenem do prozora pregledati mali rokovnik koji sam nosio - po eo je padati mrak - i sigurno, u dan, bila je godina. I onda se sjetim što je rekao. I rekoh sam sebi: 'Nije bilo baš neke nevolje riješiti se tvoga tijela, ti gade.' A tada pogledam na sag i - ah!" on vrisne iznenadno ekstremno glasno - "Ne mogu ti re i - ne, ne mogu."

Sluga otvori vrata - imao je mirno lice navu eno preko znatiželjnog. "Zvali ste, gospodine?"

"Da," slažem. "Želim da odnesete poruku u banku i sa ekate odgovor."

Kad se riješimo njega Haldane re e: "Gdje sam stao?"

"Upravo si mi govorio što se zbilo nakon što si pogledao u rokovnik. Što je bilo?"

"Ništa više," re e on, lagano se smješe i, "oh, ništa više - samo to da sam pogledao na sag, a tamo je bio on - ovjek kojeg sam ubio prije godinu dana. Ne pokušavaj objasniti ili u izgubiti živce. Vrata su bila zatvorena. Prozori su bili zatvoreni. Nije bio ondje minutu ranije. A tada je bio. To je bilo sve."

Halucinacija je bila jedna od rije i koja mi je pala na um.

"Upravo tako sam i ja mislio," re e on pobjedni ki, "ali - dodirnuo sam ga. Bio je sasvim stvaran. Težak, znaš i tvr i nego su živi ljudi na dodir - više kao kamena stvar prekrivena kožom, šake su bile, ruke kao u mramornog kipa u plavom odijelu. Zar ne mrziš ljude koji nose plava odijela?"

"Postoje halucinacije dodira tako er," za uh sebe kako govorim.

"Upravo to sam i ja mislio," re e Haldane još trijumfalnije, "ali postoje granice, znaš - granice. I tako sam mislio da ga je netko izvadio - njega stavio - i stavio ga tu da me uplaši - dok sam bio okrenut, i ja se vratim na mjesto gdje sam ga sakrio i on je bio tamo - ah! - upravo kako sam ga ostavio. Samo... Bilo je to prije godinu dana. Sad su tamo dvojica."

"Dragi moj mom e," rekoh, "to je jednostavno smiješno."

"Da," re e on, "zabavno je. I ja to mislim. Osobito u no i kad se probudim i razmišljam o tome. Nadam se da ne u umrijeti u tami, Winstone: To je jedan od razloga zašto mislim da u se ubiti. Da budem siguran da ne u umrijeti u tami."

"To je sve?", upitam, siguran da je.

"Ne!", re e Haldane odmah. "Nije sve. Vratio se ponovno. Bilo je to u kupeu vlaka. Zaspao sam. Kad sam se probudio on je ležao na sjedalu nasuprot meni. Izgledao je isto. Izbacio sam ga na liniji Red Hill tunela. I ako ga ponovno vidim, ubit u se. Ne mogu to podnijeti. To je previše. Radije me nema. Što god da je na sljede em svijetu nema stvari poput tih. Mi ih ostavljamo ovdje, u grobovima i lijesovima i... Misliš da sam lud. Ali nisam. Ne možeš mi pomo i - nitko mi ne može pomo i. On je znao, vidiš. Rekao je da se ne u mo i riješiti tijela. I ne mogu ga se riješiti. Ne mogu. Ne mogu. Znao je. Uvijek je znao stvari koje nije mogao znati. Ali ja sam zaustavio njegovu igru. Naposljetku, ja sam imao asa kao aduta i upotrijebio sam ga u njegovom sljede em triku. Dajem ti asnu rije , Winstone. da nisam lud."

"Stari moj," rekoh, "ne mislim da si lud. Ali mislim da su ti živci jako rastrojeni. I moji su pomalo, tako er. Znaš li zašto sam otišao u Indiju? Bilo je to zbog tebe i nje. Nisam mogao ostati i gledati to, mada sam ti želio sre u i sve to; znaš da jesam. A kad sam se vratio, ona... I ti... Riješimo se toga obojica," rekoh. "Ti više ne eš zamišljati stvari jer imaš mene s kim možeš razgovarati. A uvijek sam govorio da nisi ni upola tako loš stari tikvan."

"Svi ao si joj se," re e on.

"Oh, da," rekoh, "svi ao sam joj se."

Odlomak III

Tako smo skupa otišli van zemlje. Bio sam pun nade za njega. Uvijek je bio tako izvrstan momak - tako razuman i jak. Nisam mogao vjerovati da je poludio, nestao zauvijek, mislim, tako da više nikada ne e biti u redu. Možda me upravo vlastita nevolja nau ila da ne vidim pravo stanje stvari. Kako god, odveo sam ga da oporavi zdravlje svog uma, baš kako bih ga odveo da oja a nakon groznice. A ini se da je ludilo prolazilo i u mjesec ili dva bili smo sretni i ja sam mislio da sam ga izlije io. I bilo mi je neizmjereno drago jer staro je naše prijateljstvo i jer je ona voljela njega, a ja sam joj se svi ao.

Nikad nismo govorili o Visgeru. Mislio sam da je zaboravio sve o njemu. Mislio sam da shva am kako se njegov um, prenapet od tuge i bijesa, fiksirao na ovjeka kojeg je mrzio i istkao stravi nu mrežu užasa oko te ogavne osobe. A morao sam ukrotiti i vlastite nevolje. A bili smo veseli kao dje aci u pijesku sve te mjesece.

Na kraju puta do emo u Bruges, a Bruges je bio krcat zbog izložbe. Mogli smo dobiti samo jednu sobu i jedan krevet. Bacali smo novi za krevet, a onaj koji izgubi trebao je provesti no u naslonja u. Posteljiniu smo podijelili jednako.

Ve er smo proveli u kafi u i završili u predvorju na pivu, bilo je kasno i bili smo pospani kad smo se vratili nazad u Grande Vigne. Skinem klju s avla u portirovoj sobi i mi krenemo gore. Malo smo pri ali, sje am se, o gradu i zvoniku i venecijanskom aspektu kanala na mjese ini i Haldane onda ode u krevet a ja se za ahurim u svojoj deki i dobro zamotan ugnijezdim u naslonja u. Nije uop e bilo udobno, ali bio sam dovoljno umoran i skoro sam zaspao kad me Haldane probudi i obavijesti o svojoj oporuci.

"Ostavljam sve tebi, stari mom e," re e on. "Znam da ti mogu vjerovati da eš se oko svega pobrinuti."

"Da," rekoh, "a ako nemaš ništa protiv razgovarat emo o tome ujutro."

Pokušao je nastaviti dalje i o tome kako sam bio prijatelj i sve to, ali ja ga ušutkam i reko mu da spava. Ali ne. Nije mu bilo dobro, re e. I bio je žedan kao kraba. I primijetio je kako u sobi nema boce s vodom. "A voda u bokalu je kao blijeda juha," re e.

"Oh, dobro," reko ja. "Upali svije u i odi po vodu onda, za ime Božje, i pusti me da spavam."

Ali on re e. "Ne - ti je upali. Ne želim izlaziti iz kreveta u mraku. Mogao bih - mogao bih stati na nešto, mogao bih - ili se sudariti s ne ime što nije bilo tamo kad sam ušao u krevet."

"Prokletstvo," reko, "sudarit eš se sa svojom bakom." Ali upalim svije u svejedno. On je sjedio na krevetu i promatrao me - vrlo bijedo - njegova kosa sva raš upana od jastuka, a njegove o i bljeskale su i sjale.

"Tako je bolje," re e. A onda: "Ovaj - pogledaj tamo. Oh - da - vidim. U redu je. udno je kako ozna avaju plahte ovdje. Bože ako nisam mislio da je to krv na trenutak." Plahta je bila ozna ena, ne na rubu, kako su plahte ozna ene kod ku e, ve u sredini kad je bila okrenuta prema dolje, s velikim, crvenim križnim bodom.

"Da, vidim," reko, "to je udno mjesto za stavljanje oznaku."

"Ima udna slova na njoj," re e on. "G. V"

"Grande Vigne," reko. "Kojim slovima misliš da bi ozna ili? Požuri."

"Do i i ti," re e on. "Da, doista to zna i Grande Vigne, naravno. Volio bih kad bi i ti pošao. Winstone."

"Idem onda ja," reko i okrenem se sa svije om u ruci. Bio je van kreveta i blizu mene u trenu. "Ne," re e on, "ne želim ostati sam u mraku." Re e on baš kako bi to u inilo uplašeno dijete.

"Dobro onda, po i sa mnom," reko. I mi krenusmo. Pokušao sam se našaliti, sje am se, o dužini njegove kose i izgledu njegove pidžame - ali bilo mi je mu no od razo arenja. Jer bilo mi je jasno, ak i tada, da su sve moje vrijeme i trud bili uzalud ba eni i da ipak nije bio izlije en. Spustili smo se što smo tiše mogli i uzeli vr za vodu s velikog stola gdje ru amo u sali. Prvo mi se uhvatio za ruku, a onda je uzeo od mene svije u i polako je krenuo, štite i svjetlo rukom i gledaju i pažljivo okolo, kao da je o ekivao da e vidjeti nešto što je o ajni ki želio izbje i. I naravno, ja sam znao što je to nešto. Nije mi se svi alo kako je krenuo. Ne mogu izraziti kako jako mi se to nije svi alo. A on je pogledavao preko ramena tu i tamo, baš kao prve ve eri nakon što sam se vratio iz Indije. Ono što mi je osobito išlo na živce bilo je to da jedva da sam mogao prona i put nazad u našu sobu. A kada smo se tamo vratili, dajem svoju rije , o ekivao sam da emo vidjeti ono što je on o ekivao vidjeti - ono ili nešto sli no, kako leži na sagu. Naravno, nije bilo ni ega.

Ugasim svije u i vrš e se omotam dekama - nosio sam ih sa sobom tijekom ovog našeg izleta. Namjestio sam se u fotelji kad Haldane progovori.

"Uzeo si sve deke," re e on.

"Ne, nisam," reko, "samo one koje sam ve imao."

"Onda ne mogu prona i svoje," re e i mogao sam uti kako mu zubi škrgu u. "A hladno mi je. Ja sam... Za Boga miloga, upali svije u. Upali. Upali. Nešto strašno..."

Nisam mogao prona i šibice.

"Upali svije u, upali svije u," on je govorio i njegov glas se slomio kao što se dje a ki znao ponekad u crkvi. "Ako to ne u iniš on e do i po mene. Tako je lako do i bilo kome u mraku. Oh, Winstone, upali svije u, za ljubav Božju! Ne mogu umrijeti u mraku."

"Palim je," reko divlje i pipao sam za šibicama na ormaru mramornog pokrova, na okviru kamina - svugdje osim na sredini stola gdje sam ih ostavio. "Ne eš umrijeti. Ne budali, sve je u redu. Upalit u je u sekundi."

On re e: "Hladno je. Hladno je. Hladno je," upravo tako, tri puta. I onda glasno vrisne, kao žena - kao dijete - kao zec kad ga psi dohvate. uo sam ga ve jednom da tako vrišti.

"Što je?," povi em, jedva manje glasno. "Za ime Božje, stišaj se. Što je?" Tišina je bila prazna.

Tada, vrlo polako: "To je Visger," re e on. Govorio je zagušeno, kao kroz neki veo.

"Gluposti. Gdje?," upitam, i tada moja ruka padne na šibice dok je pani no govorio.

"Ovdje," on oštro vrisne, kao da je poderao veo, "Ovdje, kraj mene. U krevetu." Ja upalim svije u. Po em do njega.

Bio je zgr en na rubu kreveta. Protegnut na krevetu pokraj njega nalazio se mrtvac, blijed i vrlo hladan.

Haldane je umro u mraku.

Bilo je to vrlo jednostavno.

Došli smo u pogrešnu sobu. ovjek kojemu je soba pripadala bio je ondje, na krevetu koga je unajmio i za koga je platio prije nego je umro zbog bolesti srca ranije tog dana. Francuski trgova ki putnik za sapune i parfeme: njegovo ime, Felix Leblanc.

Kasnije, u Engleskoj, raspitao sam se. Tijelo muškarca bilo je na eno u Red Hill tunelu - trgovac imenom Simmons koji je mnogo pio zbog propasti posla. Boca mu je bila stisnuta u mrtvoj ruci.

Zbog razloga koje sam imao pobrinuo sam se da policijski inspektor bude sa mnom kad sam otvarao kutije koje mi je Haldane oporu no ostavio.

Jedna od njih bila je velika, obložena metalom, u kojima sam mu poslao krzna iz Indije - kao svadbeni poklon. Bože pomози nam! Bila je vrsto zatvorena.

Unutra nisu bile kože životinja. Ne. Tijela dvojice muškaraca. Jedan je bio identificiran, nakon nekih problema, kao gradski torbar - koji je patio od napada. inilo se da je i umro od jednog. Drugo tijelo bilo je Visgerovo, sasvim to no.

Objasnite kako ho ete. Ponudio sam vam, sje ate se, odabir objašnjenja kad sam po eo ovu pri u. Ja sam nisam pronašao objašnjenje koje e me zadovoljiti.

IZ MRTVIH

1.

"Bila istina ili ne, tvoj brat je pravi zlotvor. Nijedan muškarac - pošten muškarac - ne bi rekao takve stvari."

"Nije mi rekao. Kako se usu uješ tako što i pretpostaviti? Našla sam pismo u njegovom stolu; a budu i da mi je ona prijateljica, a tvoja dragana, nisam smatrala da u u initi išta loše ako pro itam nešto što je ona napisala mome bratu. Vрати mi nazad pismo. Luda sam što sam ti uop e rekla." Ida Helmont ispruži ruku za pismom.

"Ne još", rekoh i odem do prozora. Sumorno crvenilo londonskog zalaska sunca izgaralo je na papiru dok sam itao lijepi rukopis - rukopis koji sam dobro poznavao i vlasnicu ije ruke sam cjelivao:

Dragi - doista - doista te volim; ali to nije mogu e. Moram se udati za Arthura. Moja ast je u pitanju. Kad bi me bar raspustio te dužnosti - ali nikad ne e. Voli me budalasto. A što se mene ti e - tebe volim - tijelom, duhom i dušom. Ne postoji nitko u mom srcu sem tebe. Mislím na tebe cijele dane i sanjam o tebi no u. Ali moramo se rastati. Zbogom - tvoja, tvoja, tvoja.

Zaista sam vidio taj rukopis dovoljno esto. Ali ta strast je bila sasvim nova za mene. To nikad nisam vidio.

Okrenem se od prozora. Moja dnevna soba izgledala mi je udno. Tu su moje knjige, moja svjetiljka za itanje, moja netaknuta ve era na stolu, kako sam je ostavio kad sam ustao da pri krijem svoje iznena enje posjetom Ide Helmont - Ide Helmont, koja me sada šutke gledala.

"Pa, zar mi ne eš zahvaliti?"

"Zabila si mi nož u srce i tražiš da ti zahvalim?"

"Pardon", re e ona podižu i glavu. "Nisam u inila ništa osim što sam ti pokazala istinu. Za to ne o ekujem nikakvu zahvalnost - smijem li pitati, iz puste znatiželje, što namjeravaš u initi?"

"Tvoj e ti brat re i..."

Ona ustade, vrlo blijeda i njene o i postadoše kao divlje. "Ne eš valjda re i mom bratu?"

Krene prema meni - njena zlatna kosa gorila je u svjetlosti zalaze eg sunca.

"Zašto si tako ljut na mene?", upita. "Budi razuman. Što sam trebala u initi?"

"Ne znam."

"Da li bi bilo u redu da ti nisam rekla?"

"Ne znam. Znam samo da si mi ugasila sunce i da se još uvijek nisam priviknuo na tamu."

"Vjeruj mi", re e, prilaze i mi i stavljaju i svoje ruke nježno dodiruju i moja ramena, "vjeruj mi, ona te nikad nije voljela."

Postojala je blagost u njenom tonu koja me je i iritirala i sokolila. Polako se okrenem, a njene ruke padoše joj uz bokove.

"Oprosti mi", rekoh. "Loše sam se ponio. Bila si u pravu kad si mi došla i nisam nezahvalan. Ho eš li mi poslati pismo?" Sjedoh i po nem pisati:

Razrješavam te tvoje dužnosti prema meni. To je jedini dar koji ti mogu dati, a koji e te zadovoljiti

Arthur

Ispružim papir gospo ici Belmont, ali ona ga nije gledala. Savijem ga, zape atim, stavim marku i napišem adresu.

"Zbogom", rekoh tada i predam joj pismo. Kako su se vrata zatvorila za njom ja se bacim na stolac i zapla em poput djeteta ili lude koja je izgubila svoju igra ku - malu, tamnokosu ženu koja je voljela nekog drugog "tijelom, duhom i dušom".

Nisam uo kako su se vrata otvorila ili korake na podu i stoga me prepadne glas iza mene koji je rekao. "Tako si strašno nesretan? Oh, Arthure, nemoj misliti da mi te nije žao!"

"Ne želim da me itko žali, gospo ice Belmont", rekoh. Na trenutak je ušutjela. A onda brzim, naglim, nježnim pokretom ona se sagne nad mene i poljubi me u elo - i onda sam uo kako se vrata polako zatvaraju. Tada sam shvatio da me lijepa gospo ica Belmont voli.

U po etku mi je ta ideja samo laskala - svijetli oblak na sivom nebu - ali sljede eg dana um se probudio i rekao: "Da li je gospo ica Belmont govorila istinu? Da li je mogu e da -"

Bio sam odlu an vidjeti Elviru, saznati s njenih usana da li je taj nesretni udar došao, ne od nje, nego od žene koju je ljubav možda nagnala da izigra poštenje.

Hodao sam od Hampsteada do ulice Gower. Dok sam tako hodao tim dugim putem vidio sam lik u ruži astom kako izlazi iz jedne od ku a. Bila je to Elvira. Hodala je preda mnom do ugla ulice Store. Tamo se srela s Oscarom Helmontom. Okrenuše se i sretnu me licem u lice i vidio sam sve što sam trebao vidjeti. Voljeli su jedno drugo. Ida Helmont govorila je istinu. Ja se naklonim i pro em dalje. Nije prošlo ni šest mjeseci i oni su se oženili, a prije nego je godina minula, ja oženim Idu Helmont.

Što se dogodilo, ne znam. Možda je bila rije o kajanju što sam, makar i samo pola dana, sanjario o tome da bi mogla ute i laži da bi zadobila ljubav ili je bilo zbog njene ljepote ili slatkog laskanja da mi je sklona žena koja je polovicu svojih poznanika imala pod stopalom, ne znam: kako god, moje se misli okrenuše njoj kao svom prirodnom domu. Moje srce, tako er, krene tim putem i ne dugo zbilo se da sam je volio kako nikada nisam volio Elviru. Neka nitko ne sumnja da sam je volio - kao što nikada ne u voljeti - neka mi je Bog na pomo i!

Nije bilo nikoga poput nje. Bila je hrabra, lijepa, duhovita i mudra i nadasve predivna. Bila je jedina žena na svijetu. Bila je iskrena - imala je najve e srce - i sve to inilo je da se druge žene ine malenima i ogavnima. Voljela me i ja sam obožavao nju. Oženio sam ju, ostao sam uz nju tri zlatna tjedna i onda ju napustio. Zašto?

Jer mi je rekla istinu. Bilo je to one noć i - kasno - sjedili smo kao i svake večeri na verandi u kući uz morskobalu promatrajući i mjesecinu na vodi i slušajući i tih zvuk mora koje udara o pijesak. Nikad nisam bio tako sretan, nikada više neću biti tako sretan, nadam se.

"Moj dragi, moj dragi", reče ona, naslanjajući svoju zlatnu glavu na moje rame. "koliko me voliš?"

"Koliko?"

"Da - koliko jako? Želim znati koliko mjesta zauzimam u tvome srcu. Da li sam za tebe više nego bilo tko drugi?"

"Ljubavi!"

"Više nego ti sam?"

"Više nego život."

"Vjerujem ti", reče ona. Tada duboko udahne i uzme moje ruke u svoje. "Neće se ništa promijeniti. Ništa na nebu ili zemlji neće se sada postaviti između nas."

"Ništa", rekoše. "Ali, draga moja, što je?"

Jer drhtala je i bila je vrlo blijeda.

"Moram ti reći", reče ona. "Sada od tebe ništa ne mogu tajiti, jer tvoja sam - tijelom, duhom i dušom." Ta fraza mi je bila poznata.

Mjesecina je sjala na njenoj zlatnoj kosi, njenoj mekoj, toploj, zlatnoj kosi i njenom blijedom licu. "Arthure", reče, "sjećaš li se kako sam došla u Hampstead s onim pismom."

"Da, moja slatka i sjećam se kako si -"

"Arthure!", reče ona naglo i tiho, "Arthure, ono pismo bilo je lažno. Ona ga nikad nije napisala. Ja -"

Ona zastane jer sam ustao i odbacio njene ruke sa sebe i zurio u nju stojeći tako. Bog mi pomogao! Mislio sam da je ono što osjećam bijes zbog laži. Sada znam da je to bila samo povrijeđena taština koja me je dokrajčila. Ideja da sam prevaren, da sam zavaran i da je od mene napravila budalu. Da sam oženio ženu koja me prevarila. U trenutku više nije bila žena koju sam obožavao - bila je samo žena koja je falsificirala pismo i prevarila me kako bih ju oženio.

Progovorim: odrekнем se: rekoše da više nikada s njom neću razgovarati. Osjetim da imam svako pravo biti bijesan. Rekoše da nemam više što raditi s lažljivicom i krivotvoriteljicom.

Ne znam da li sam očekivao da će se baciti na koljena i moliti za oprost. Mislim da sam imao neku nejasnu ideju da bi joj u budućnosti s određenim dostojanstvom mogao oprostiti i sve zaboraviti. Nisam mislio ono što sam rekao. Ne, oh, ne, ne; nisam mislio ni riječi. Dok sam to govorio čeznuo sam vidjeti ju da plače i pada na koljena, da bih je mogao podići i ponovno omotati ruke oko nje. Ali ona nije pala pred mene; stajala je tiho me gledajući. "Arthure", reče ona i ja zadržim dah. "dozvoli da ti objasnim - ona - ja -"

"Nema se tu što objašnjavati", rekoše ljutito i dalje s tim budalastim osjećajem da je ovakvo ponašanje vrlo plemenito s moje strane, jedna od onih stvari koja se osjećaju kad te netko nazove jadnim grešnikom. "Ti si lažljivica, krivotvoriteljica i to je dovoljno za mene. Nikad više neću razgovarati s tobom. Uništila si mi život."

"Zaista to misliš?", upita ona, prekidajući i me i nagingu i se naprijed da me pogleda. Suze su joj klizile niz obraze, ali nije plakala.

Oklijevao sam. Želio sam je privući u naručje i reći: "Kakve veze ima ta stara priča sad? Položi svoju glavu ovdje, draga i plači i znaj da te volim." Ali umjesto toga ne rekoše ništa.

"Da li to misliš?", bila je uporna.

Onda položi ruku na moju ruku. Želio sam primiti je i povući prema sebi.

Umjesto toga, otresem je i rekoše: "Da li mislim? Da - naravno da mislim. Molim te, ne diraj me. Uništila si mi život."

Ona se bez riječi okrene, ode u našu sobu i zatvori vrata.

Želio sam poći za njom, reći joj da je sve oprosteno, opraštam joj. Umjesto toga otišao sam na plažu i šetao pod grebenima. Mjesecina i samo ona, me utim, dovedu me pameti. Što god da je učinila, napravila je jer me voljela - znao sam to. Otišao sam u kuću i reći joj to - reći da što god da je napravila, ona je moj život, blago srca mog. Istina, moja idealna slika o njoj

bila je razbijena, bar sam osjećao da bih trebao misliti da je razbijena, ali, čak i ako je, što je svijet pun žena u usporedbi s njom? I biti voljen tako... Zar to nije slatka hrana taštine? Biti voljen više od vjere i svih tradicija poštenja i časti? Požurim nazad, ali moje zamjeranje i loša narav natjerala me da odem daleko i povratak je bio dug. Bio sam odvojen od nje tri sata do vremena kad otvorim vrata kuće u kojoj smo živjeli. Kuća je bila u mraku i vrlo tiha. Skinem cipele, uspnem se uskim stubama i tiho otvorim vrata naše sobe. Možda je zaspala plaću i ja u se nagnuti nad nju i probuditi je i moliti za oprost. Da, sada je bio red na to.

Uđem u sobu - dođem do kreveta. Nije bila tamo. Na prvi pogled sam primijetio da nije bila u sobi. Nije bila u kući, saznao sam u dvije minute. Potratio sam dragocjeni sat tražeći ju po gradu prije nego sam našao cedulju na svom jastuku:

"Zbogom! U ini najbolje što ti je ostalo od ostatka života. Ja ti ga više ne mogu vratiti."

Otišla je. Pojurim u grad najranijim jutarnjim vlakom, otkrivši samo to da njeni poznanici ne znaju ništa o njoj. Oglasi nisu urodili plodom. Samo je skitnica rekao da je vidio bijelu damu na grebenu i ribar mi je donio njen rupčić, s njenim imenom, koji je pronašao na plaži. Pretražio sam zemlju uzduž i na široko, ali morao sam se naposljetku vratiti u London. Mjeseci su prolazili. Ne želim govoriti o tim mjesecima, jer me čak i sjećanje na onu patnju tjera na nesvjesticu i stvara bolove u srcu. Policija, detektivi i novinari su me skroz iznevjerili. Njeni prijatelji nisu mi mogli pomoći i bili su štoviše ogorčeni na mene, osobito njen brat koji je sada sretno živio s mojom prvom ljubavi.

Ne znam kako sam prebrodio sve te duge tjedne i mjesece. Pokušao sam pisati; pokušao sam govoriti; pokušao sam živjeti životom razumnog ljudskog bića. Ali bilo je nemoguće. Nisam mogao izdržati društvo svoje vrste. Gotovo dan i noć sam vidio njeno lice - gotovo sam čuo njen glas. Šetao sam dugo zemljom i njen lik je uvijek bio iza sljedećeg zavoja - na sljedećoj istini u šumi. Ali nikad je nisam vidio, nikad zapravo čuo. Vjerujem da nisam bio sasvim pri sebi u to vrijeme. Naposljetku, jednog jutra, kad se vratili s jedne od onih dugih šetnji koje nisu imale nikakva cilja osim da me iserpe, sretnem djevojčaka s telegramom i uzmem crvenu kuvertu iz njegovih ruku.

Na ružičastom papiru unutra je pisalo :

Dođi i odmah k meni umirem moraš doći. Ida.

Farma Apinshaw, Mellor, Derbyshire

Vlak je išao u dvanaest za Marple, najbližu postaju. Krenem njime. Kažem vam da postoje stvari o kojima se ne može pisati. Moj život u tim dugim mjesecima bio je jedan od njih, to putovanje drugi. Kakav je njen život bio u tih mjeseci? To me je pitanje brinulo, kao što nekoga uznemiri do temelja prizor kirurške operacije ili rana na nekome tko mu je drag. Ali glavni osjećaj je bio radost - strahovita, neopisiva radost. Bila je živa. Vidjet ću je ponovno. Uzeo sam telegram i pogledao ga: "Umirem." Jednostavno nisam vjerovao u to. Nije mogla umrijeti dok ne vidi mene. A ako je živjela sve ove mjesece bez mene kako bi me mogla napustiti sada kad sam ponovno s njom, kad zna kakav sam pakao prošao bez nje i kakav raj će biti naš ponovni susret. Mora živjeti; ne mogu joj dozvoliti umrijeti. Dugo sam se vozio preko tamnih bregova, lamnih, naguranih, beskonačno zamornih. Naposljetku zaustavimo se pred dugom, niskom zgradom gdje su samo jedno ili dva svjetla slabo svjetlila. Istrinim van.

Vrata se otvore. Zasljepi me svjetlost i povučeni se unatrag. Jedna žena je stajala na vratima.

"Jeste li vi Arthur March?", upita ona.

"Da."

"Zakasnili ste. Mrtva je."

2.

U em u ku u, do em do vatre i mehani ki podignem ruke prema njoj i mada je bila svibanjska no bio sam hladan kao kost. Neki su ljudi stajali oko vatre i svjetlost je treperila. Tada mi pri e starica, sa sjevernja kim instinktom gostoljubivosti. "Možebit ste umorni", re e ona, "zbunjeni možebit. 'O ete aja?" Ja se po nem smijati. Proputovao sam tristo kilometara da vidim nju. Ona je mrtva, a nude mi aj. Povukoše se od mene kao da sam divlja zvijer, ali ja se nisam mogao prestati smijati. Tada netko položi ruku na moje rame i povede me u tamnu sobu, upali lampu, posjedne me na stolac i sjedne nasuprot meni. Prima a soba bila je gola, hladno namještena stolcima od rogoza i ispranim ru nim radom. Zadržah dah i iznenada postanem ozbiljan gledaju i ženu koja je sjedila nasuprot meni.

"Ja sam njegovateljica gospo ice Ide", re e ona, "ona mi je rekla da pošaljem po vas. Tko ste vi?"

"Njen muž -"

Žena me pogleda tvrdih o iju u kojima se iznena enje borilo sa zamjeranjem.

"Onda neka vam Bog oprost!", re e ona. "Što ste napravili ne znam, ali bit e teško oprostiti vam, ak i za njega."

"Recite mi", zapo eli, "moja žena -"

"Da vam kažem!" Gorko predbacivanje u ženinom glasu nije me vrijeme alo. Što je to bilo prema samopredbacivanju koje je žderalo moje srce svih ovih mjeseci. "Da vam kažem! Da, re i u vam. Vaša žena vas se sramila toliko da mi nikada nije rekla da je udana. Dozvolila je da mislim što god želim o njoj prije nego to. Tek je došla tu i rekla je: 'Sestro, pobrinite se za mene, u smrtnoj sam nevolji. I ne dozvolite da itko zna gdje sam.' tako je rekla. A ja, budu i da sam udana za poštena ovjeka i dobrostoje a, bila sam sposobna u initi to, uz blagoslov."

"Zašto prije niste poslali po mene?", krik patnje bilo je ono stoje izašlo iz mene.

"Ja nikada ne bih poslala po vas. Ona je to u inila. Oh, kad samo pomislim da je Svevišnji Bog u inio muškarce sposobnima da u ine takve strahote ženskom svijetu! Mladi ovje e, ja ne znam što ste joj u inili da vas je morala napustiti; ali sigurno je bilo okrutno, jer ljubila je tlo po kojem ste hodali. Obi avala je sjediti svaki dan gledaju i vašu sliku, razgovaraju i s njom, ljube i ju, kad je mislila da je ne vidim, i plakala je dok i mene ne bi u inila takvom. Obi avala je plakati po cijelu no . A jednoga dana, kad sam joj rekla da zahvali Bogu što joj je pomogao u njenoj nevolji, izvadila je sliku vašeg lica, doista je, sa sirotim malim osmijehom na licu, "Ovo je moj Bog, sestro!" rekla je ona.

"Nemojte više!", rekoh slabo, dižu i ruke da se oslobodim te patnje. "Nemojte više. Ne više."

"Ne više!", ponovi ona. Ustane se i po ne hodati gore-dolje po sobi prekrizanih ruku. "Ne, doista! Ne, ne u; ali ne u vam ni oprostiti! Re i u vam, u mojim ste molitvama bili cijelo vrijeme dok sam mislila kako ste svjetlost ljubavi moje drage. Ne u vas izbaciti iz njih sada, kad znam da je bila vaša supruga, kao što ste vi izbacili nju kad vam je dosadila i ostavili ju da si poždere srce od ežnje za vama. Oh! Molim Boga na nebesima da vam uzme danak za sve ono što ste joj u inili. Ubili ste moju lijepu. Cijena koju trebate platiti, mladi u, treba biti ispla ena do posljednjeg nov i a. Oh, Bože na nebesima, u ini neka pati! Neka osjeti to!"

Udarala je nogama o pod dok je prolazila pokraj mene. Sjedio sam miran. Ugrizao sam se za usnicu tako da sam osjetio krv na jeziku, toplu i slanu.

"Nije bila za vas", zapla e žena, hodaju i brže gore-dolje izme u stolaca od rogozine i stola. "Svaka budala s pola oka to može vidjeti. Vi je niste voljeli i sada ništa ne osje ate; ali jednog dana marit ete za nekoga i tada ete znati kako se ona osje ala - ako ima pravde na nebu."

Ja tako er ustanem, krenem preko sobe i naslonim se na zid. uo sam njene rije i bez da sam ih razumio.

"Zar ne osje ate ništa? Zar ste od kamena? Do ite i pogledajte je kako tiho leži. Više ne strahuje od takvih poput vas. Više ne e sjediti i gledati kroz prozor bez rije i - samo da joj suza dostiže suzu, polako, polako, padaju i joj u krilo. Do ite i pogledajte ju; do ite i vidite

što ste u inili, lijepi moj - i onda možete i i. Nitko vas ne želi ovdje. Ona vas ne želi više. Ili se možda želite uvjeriti da je zakopana u zemlju? Sigurna sam da želite navaliti velik spomenik iznad nje - da budete sigurni da više nikada ne e ustati." Okrenem se prema njoj. Njeno je lice bilo blijedo od tuge i bijesa. Šake su joj bile stisnute u kandže.

"Ženo," rekoh, "imajte milosti." Ona se zaustavi i zagleda u mene.

"Eh?", re e.

"Imajte milosti!", ponovim.

"Milosti! O tome ste ranije trebali razmišljati. Vi za nju milosti niste imali. Voljela vas je - umrla je vole i vas. Da nisam krštena ubila bih vas zbog toga - kao štakora - jer to jeste! To bih u inila, makar zbog toga poslije visjela."

Zgrabim ženu za ruke, vrsto ih stegnem, mada se borila i opirala.

"Zar ne razumijete?", rekoh divlje. "Voljeli smo jedno drugo. Ona je umrla vole i me. Ja sam živio vole i nju. A nju vi žalite. Re i u vam da je sve to bila greška - glupa, glupa greška. Odvedite me do nje i za ime Božje pustite me nasamo s njom."

Oklijevala je; tada re e, glasa koji je bio samo za nijansu manje tvrd: "Pa, hodite onda ovamo."

Krenemo prema vratima. Kako ih je otvorila, tihi, slabašni krik dopre do mojih ušiju. Moje srce stane.

"Što je to?", upitam zaustavivši se na pragu.

"Vaše dijete", re e ona kratko.

I to! Oh, moja ljubavi! Oh, moja jadona ljubavi! Sve te duge mjesece!

"Govorila je da e poslati po vas kad se riješi svoje nevolje," re e žena dok smo se penjali uz stube. "Željela bih da vidi svoje djetesce, sestro', govorila je, 'naše djetesce. Sve biti u redu kad se dijete rodi,' govorila je, 'Znam da e mi do i. Vidjet ete.' Ja nikad nisam ništa rekla, ne misle i da ete do i ako vas je napustila i ne sanjaju i da ste vi njen muž i da možete biti bez nje i sata - nje kakva je bila. Tiho!"

Ona izvadi ključ iz džepa i gurne ga u bravu. Otvori vrata, a ja sam ju pratio. Bila je to velika, tamna soba puna staromodnog namještaja i mirisa lavande, kanifora i narcisa. Veliki krevet s etiri stupa bio je prekriven bijelim.

"Janje moje - moje siroto, lijepo janje!", re e žena, po evši plakati po prvi put dok je povla ila plahtu. "Zar nije prekrasna?"

Stajao sam uz krevet. Zurio sam dolje u lice svoje žene. Baš kao što sam je vidio da leži na jastuku pored mene rano izjutra, kad bi se vjetri i zora prikrali s mora. Nije izgledala kao da je mrtva. Usne su joj još bile crvene i inilo se kao da joj slabašna boja po iva na obrazima. inilo mi se, tako er, da u je ako je poljubim probuditi i da e staviti svoju malu ru icu na moj vrat i položiti svoj obraz uz moj - i da emo jedno drugome re i sve i plakati zajedno, shvatiti i biti utješeni. Zato stanem i položim svoje usne na njene dok se stara njegovateljica povla ila nazad. Ali crvene usne bile su kao mramor i ona se nije budila. Ne e se probuditi nikada više. Ponovno vam kažem, ima stvari o kojima se ne može pisati.

3.

Kasno te no i u velikoj sobi, punoj teškog tamnog namještaja, s krevetom s etiri stupa s kojega su visjeli teški, tamni zastori - kreveta koji je bio potpuna suprotnost onoga iz kojega su me naposljetku izvukli.

Dali su mi jesti, ino mi se, i stara je njegovateljica bila ljubazna prema meni. Mislim da je sada vidjela da nije ona koja je mrtva ta koju treba žaliti.

Naposljetku, ležao sam u velikom krevetu i slušao zvukove iz ku e kako postaju slabiji i nestaju, kratki pla mog djeteta bio je posljednji zvuk. Donijeli su mi dijete i držao sam ga na rukama te povio sam glavu nad njegovu si ušno lice i krhke prsti e. Tada ga još nisam volio. Rekoh sebi da mi je ono uzelo njen život. Ali srce mi re e da sam ja taj koji je to u inio. Visoki sat iznad stuba otkucavao je satove - jedanaest, dvanaest, jedan, a ja još uvijek nisam mogao zaspati. Soba je bila tamna i vrlo mirna.

Još uvijek nisam mogao pogledati na svoj život u miru. Bio sam otrovan tugom - potpuno pijan od nje koja je milosnija od trezvenosti koja je slijedi.

Sad sam ležao miran kao mrtva žena u susjednoj sobi i promatrao ono što je ostalo od mog života. Ležao sam mirno i razmišljao i razmišljao i razmišljao. I u tim satima osjetih gorinu smrti. Bilo je vjerojatno oko tri kad prvi put postadoh svjestan tihog glasa koji nije bio otkucaj sata. Rekoh da prvi put postadoh svjestan, a ipak sigurno sam znao da sam taj zvuk i ranije čuo, ali sam bio odlučan ne čuti ga, jer dolazio je iz susjedne sobe - sobe u kojoj je ležao leš.

I nisam želio čuti taj zvuk, jer znao sam da zna i da nisam pri sebi - strahovito nervozan - kukavica i zvižer. To je znao da ja, nakon što sam ubio svoju ženu jednako kao da sam joj zabio nož u grudi, da sam pao tako nisko da se bojim njena mrtvog tijela - mrtvog tijela koje je ležalo u susjednoj sobi do moje. Uzglavlje kreveta bilo je uz isti zid: i kroz taj zid zamišljao sam da sam čuo tihi, jedva čujni zvuk. Stoga kada kažem da sam ga postao svjestan mislim to da sam, naposljetku, čuo zvuk tako jasno da nije bilo mjesta sumnji. Natjeralo me da sjednem na krevetu i grašci znoja skupili su mi se na čelu i padali na moje ledene ruke dok sam zadržavao dah i slušao.

Ne znam koliko dugo sam sjedio ondje - ništa više nisam čuo - i naposljetku moji napeti mišići se opustiše i ja se zavalim natrag na jastuk.

"Ludo!", rekoh sebi. "Mrtva ili živa, nije li ona tvoja draga, srce tvoga srca? Zar ne bi gotovo umro od sreće da ti se vrati? Moli Boga da dopusti njenom duhu da se vrati i da ti kaže da ti oprašta!"

"Želim da se vrati", odgovorih glasno, dok je svaki dio mog tijela i uma drhtao i treperio negirajući to.

Zapalim šibicu, upalim svijeću i disao sam slobodnije dok sam promatrao ulaštenu namještanju - uobičajene detalje uobičajene sobe. Tada se sjetim nje, kako leži tako blizu mene, tako tiha pod bijelom plahtom. Ona je mrtva; neće se probuditi ili pomaknuti. Ali što ako se pomakne? Pretpostavimo da odbaci sa sebe plahtu i ustane, prede preko sobe i dohvati kvaku na vratima?

Kako to pomislim za ujem - isto, bez greške za ujem - kako se vrata samrtne odaje otvaraju. Za uho polagane korake u hodniku, polagane, teške korake. Za ujem kako ruka dodiruje moja vrata izvana, nesigurna ruka koja traži kvaku.

Bolestan od užasa ležao sam stišćući plahtu objema rukama.

Dobro sam znao što će ući kad se vrata otvore - ta vrata koja sam fiksirao o čemu ima. Užasavao sam se gledati, a ipak se nisam usuđivao skrenuti pogled. Vrata se polako otvaraju polako, polako i lik moje mrtve žene ući unutra. Kreću ravno prema krevetu i stane u njegovom podnožju u svojoj samrtnoj odori, s bijelim povojem ispod brade. Oko njega je bio miris lavande, kamfora i bijelih narcisa. Oči su joj bile širom otvorene i promatrale me s neizrecivom ljubavlju.

Mogao sam kliknuti iz glasa.

Moja žena progovori. Bio je to isti dragi glas koji sam tako volio čuti, ali sad je bio vrlo slab i tih i ja sam drhtao dok sam ga slušao.

"Ne bojiš me se, dragi, zar ne, mada sam mrtva? Čula sam što si rekao kad si došao, ali nisam mogla odgovoriti, pa sam se vratila iz mrtvih da ti to kažem. Nisam bila tako loša kao što si smatrao. Elvira mi je rekla da voli Oscara. Napisala sam ono pismo samo da bi tebi bilo lakše. Bila sam previše ponosna da ti kažem kad si bio onako bijesan, ali više nisam ponosna. Ponovno me voliš, zar ne, sad kad sam mrtva. Svi uvijek opraštaju mrtvacima."

Siroti glas duha bio je šuplji i slab. Podli užas me paralizirao. Ništa nisam mogao odgovoriti. "Reci da mi opraštaš", tanki, monotoni glas nastavi, "reci da me ponovno voliš."

Morao sam progovoriti. Kukavica kakva sam bio, uspijem zamucati: "Da, volim te. Uvijek sam te volio, Bože pomози mi."

Zvuk mog glasa ohrabri me i ja završim glasnijim tonom nego sam po čuo. Lik uz krevet zanjise se malo, nesigurno.

"Pretpostavljam", ona reče klonulo, "da bi se bojao, s obzirom da sam sada mrtva, da dođem i poljubim te?"

Ona u ini pokret kao da e mi pri i.

Tada sam kriknuo glasno i ponovno pokrih lice plahtom i omotam je oko glave i tijela i držao sam je koliko sam dugo mogao. Istog trena zavlada tišina. Za ujem svoja vrata kako se zatvaraju i zvuk stopala i glasova, i za ujem kako nešto teško pada. Odmotam svoju glavu iz plahte. Moja soba bila je prazna. Vratila mi se razum. Sko im iz kreveta. "Ida, draga moja, vrati se! Ne bojim te se! Volim te. Vratila se! Vratila se!"

Pojurim do vrata i otvorim ih. Netko je nosio svjetiljku niz hodnik. Na podu, ispred vrata smrtne oda je - ležao je leš u svojoj samrtnoj odori.

Mrtva, mrtva, mrtva.

Sahranjena je na groblju Mellor i nad njenim grobom nema nadgrobnog spomenika. Sada, da li je bila rije o katalapsiji, kako lije nik kaže, ili mi se moja ljubav vratila iz mrtvih, meni koji sam je volio, nikad ne u saznati; ali ovo znam, da bi da sam ispružio svoje ruke prema njoj dok je stajala uz moj krevet - da sam joj rekao: "Da, ak i iz groba, moja draga - iz samog pakla, vrati se, vrati mi se nazad!", da sam imao mjesta u svom kukavnom srcu za bilo što osim bezo nog užasa koji je u tom satu ubio moju ljubav, ja sada ne bih bio ovdje sam. Ustuknuo sam od nje - bojao sam je se - nisam ju primio u svoje srce. I sad mi više nikada neće do i. Zašto želim živjeti?

Vidite, tu je dijete. Sada ima etiri godine i do sada nikada nije progovorilo ili nasmijalo se.

DETEKTIV

I.

Odluio je. Ne e gledati unatrag, ne e biti slabosti, nikakvih budalastih milosrdnosti. Civilizacija nema mjesta za njega u svojoj shemi stvari, a on e, za uzvrat, pokazati tom kljusetu da je sposoban za shemu u kojoj njoj nema mjesta, njoj i njenom lažnom nakin urenom podmetanju kamenja pod kruh, zmija pod jaja. Što je to no pošlo po zlu nije bitno. Bila je vjerojatno u tome djevojka; prijatelj još vjerojatnije. Gotovo sigurno novac i ponos i stara mržnja prema aritmetici odigrala je svoju ulogu. Njegova je majka sada bila mrtva, a otac još duže. Nije imao nikog bližeg do praujaka koji bi mario gdje ide ili što radi; da li uspijeva ili propada, da li živi il' je mrtav. Bilo je prolje e. Njegove misli su se s ežnjom okrenule ugodnoj zelenoj zemlji, bujnim dolinama, rascvalim vo njacima, pticama u gnijezdu, rascvalom grmlju i cestama koje zavijaju polako, ugodno, me u njima. Sje anje mu se vratio na jedan drugi proljetni dan kad je besposli ario, kad je pronašao etiri drozdova gnijezda, poljsku kokoš i pokušao izvu i vodomara na pole inu latinske proze; vozio se na struji mlina izme u svjetlucavog liš a i lažno svjetlucavog staklenog svjetlucanja vode. Bio izba en iz škole sljede eg dana i njegova je majka plakala kad joj je rekao. Sje ao se kako je rekao: "Bit u dobar, oh, majko, bit u!", i onda dodao s jednom od onih udnih naglih opreznosti koje obrubljuju vijore u odje u njegove impulzivne duše: "Ili u bar pokušat biti dobar."

Dakle, pokušao je. Više od godinu dana je pokušavao, trpe i strpljivo teški jaram knjigovodstvenih knjiga i cjenika, zamoran život u uredu koji je praujak pronašao za njega. Bilo je zato enih ptica u postolarevom domu na selu koje su slatko pijukale u svom zatvoru i mu ile se da izvuku vodu za pi e iz okovanih naprstaka. Ponekad je mislio kako je i on poput tih zato enih ptica, naprežu i se i naprežu i zauvijek u toj strašnoj mašineriji koja je mrmljaju i tjerala da se napreže za malo hrane svakog dana koja ga je održavala u životu. A cijelo vrijeme šume i polja i duge bijele ceste su dozivale, dozivale.

A sad je šef bio neugodniji nego ina e i mladi je stajao na vrhu stuba, glade i svileni šešir koji je bar tome poslužio i sje aju i se do u detalje neobi ne šefove neugodnosti. Pogreška od dvije funte i sedam penija u jednoj koloni, takva trivijalna pogreška i dvije

stotine funti u drugoj, o ita pogreška koja se lako da ispraviti, inspirirala je rije i koje su pjevale nesložno u njegovoj pobunjenoj duši. Iznenada baci šešir u zrak, udari ga dok je padao, crnog i svjetlucavog i pošalje ga u vrtnji niz stube. De ko iz ureda izjuri van, tankog vrata, crvenih o iju, jako otvorenih mlohavih usta.

"Moj šešir!", bio je njegov nenamjerni prigodni idiom.

"Ispri ajte me, moj šešir," re e mladi umiljato. Ali mladac je bio istinski šokiran.

"Ho u re i, gospodine Sellinge," re e on ozbiljno, "nikad ne e biti isti, ne e taj šešir. Gla anje ne e pomo i, ne, niti prešanje."

"Bates," mladi duhovito odgovori s jednakom dozom ozbiljnosti, "Nikad više ne u nositi taj šešir. Makni tu svoju servilnu tjelesinu. Idem re i šefu."

"O vašem šeširu?," mladac upita bez daha, nepovjerljiv.

"O mom šeširu," odgovori Sellinge.

Šef ga je pogledao pomalo blijedo. inovnici koji su dobili ono, za što je dobro znao da zovu grubljom stranom njegova jezika, rijetko su se vra ali riskirati još jednu porciju. A sad je ovaj beznadni mladi nesposobnjakovi , ovaj besposli ar koji ne zna za poštovanje s kolonama hrama dobara D i P stajao pred njim i jednostavno bio tu da nešto kaže.

"Onda, Sellinge," re e malo se mršte i, ali ne previše, da ga na bi uplašio kod isprike koja je bogatija od one koju je Sellinge dao kad je sreo njegovu grublju stranu. "Onda, što je?"

Sellinge, kratko, s poštovanjem, ali kristalno jasno re e stoje. A šef je slušao, jedva vjeruju i svojim poštovanim ušima.

"I tako," pri a se završi, "ja bih otišao odmah, molim, gospodine."

"Da li shva ate, mladi u," glava firme re e teško, "da odbacujete svoju karijeru?"

Sellinge objasni da shva a.

"Svoju dušu, rekli ste?," dostojanstveni pretpostavljeni ga je gledao kroz svoje zlatno uokvirene nao ale. "Nisam u svom životu uo za takvo nešto!"

Sellinge je e kao s poštovanjem i Glava ku e je iznenada izgledao stariji. Neobi no smeten. Šef nije navikao da se duše spominju osim u nedjelju. Ipak, momak je bio prane ak njegova starog prijatelja, vrijednog i korisnog poslovnog prijatelja, ovjeka za koga bi mu bilo nezgodno da ga uvrijedi ili zasmeta. To je stvarno zna enje prijateljstva u svijetu posla. Stoga on re e: "Hodite, hodite, Sellinge; razmislite o tome. Imao sam priliku da prigovorim, ali nisam prigovorio nepravedno, ne nepravedno, mislim. Vaše mogu nosti u ovom uredu - što ste ono rekli?"

Mladi krene re i, ljubazno, što je mislio o uredu.

"Ali, Bože blagoslovi mi dušu," re e stariji ovjek, posve smu en ovom nemogu om pobunom. "Što vi ho ete? Do ite sad," re e , sje aju i se korisnosti njegova štovanog praujaka i popuštaju i kako se sje ao, "ako ovo nije dovoljno dobro za vas, astan inovni ki ured i sve mogu nosti napredovanja, sve mogu nosti," on ponovi zamišljeno, nesvjestan svega onoga stoje njegova grublja strana rekla: "Ako to nije dovoljno za vas, što jest? Što biste vi htjeli?," upita on s pateti nom mješavinom beznadnosti, izrugivanja i sigurnosti da se na njegovo pitanje ne može odgovoriti.

"Ja bih htio," re e Sellinge polako, "biti skitnica ili lopov..."

("Dobra nebesa!", re e šef.)

"... Ili detektiv. Ho u hodati okolo i radit stvari. Ho u -"

"Detektiv?," upita šef. "Da li ste ikad -"

"Ne," re e Sellinge, "ali bih mogao."

"Novi Sherlock Holmes, eh?," re e šef, zapravo se podsmjehuju i.

"Nikada," re e inovnik vrsto i namršti se. "Mogu li sada i i, gospodine? Nemam rezervirano mjesto u lopovskom ili detektivskom poslu pa u zato biti skitnica, bar ovo ljeto. Možda u oti i u Kanadu. Žao mi je što ovdje nisam bio uspješan. Bates vrijedi dvostruko koliko sam ja bio pla en. On nikad ne posr e u svojoj vjeri. Za Batesa je sedam puta devet uvijek šezdeset tri."

Ponovno šef pomisli na svog korisnog prijatelja iz grada.

"Zaboravite Batesa," re e on. "Da li su vrata zatvorena? Dobro. Sjedite, izvolite, gospodine Sellinge. Moram vam nešto re i."

Sellinge je oklijevao, gledaju i okolo po sumornom, kožom presvučenom namještaju, istrošenom turskom tepihu, crnim, sjajnim kutijama za isprave i policama sumornih plavih i žutih papira. Sme i pravokutni prozor uokvirivao je komadi plavog neba i komad prljavog zida od cigli susjednog ureda. Mali zalutali oblak, izrazito bijeli i sjajni, po eo je prelaziti preko komadi a neba.

"To je vrlo ljubazno od vas, gospodine," re e Sellinge, u umu odlu niji nego ikad, "ali ja ne bih promijenio svoju odluku ni za deset puta od onoga što sam dobivao."

"Sjednite dolje," re e šef ponovno. "Uvjeravam vas da vam ne namjeravam pove ati pla u, niti vas tjerati da se predomislite. Samo želim predložiti alternativu, jednu od vaših alternativa," re e on uvjerljivo.

"Oh!", re e Sellinge. sjedaju i naglo, "koju?"

2.

A sad vidite kako se san ostvaruje. Mladi sa suncem izbljedjeloin kosom koji izgleda kao da nikad nije upoznao sjajni crni simbol civilizacije, izama velikih i prašnih, a na le ima puna oprema slikara uljem; sve malo previše novog, ali zadovoljavaju e i potpuno. Sad hoda po istoj bijeloj prašini ceste i letimi no baci pogled u desno i lijevo, grli zelena polja i šume s uvjerljivom žudnjom sretnog ljubavnika. Jedina mrlja na lijepom polju života koje se prostire pred njim su šefove oproštajne rije i.

"To je vrlo jednostavan posao za nekoga tko ho e biti detektiv. Samo otkrijte da li je stari momak lud ili ne. Dobro se snalazite s nižim staležom, kažete mi. Dakle, neka vam po nu pri ati i ako to otkrijete, dakle, pred vama bi mogla biti karijera. Dugo sam ve bio nezadovoljan s obi nim istražnim agentom. Da, tri funte na tjedan i troškovi. Ali razumni. Ništa prve klase, znate."

Toliko naglas. U sebi je rekao: "Budala je ponekad korisna, ako je poštena. A ako ništa ne otkrije ne e nam biti gore nego ranije, i ja u mo i objasniti njegovom ujaku da sam mu doista dao izuzetne prilike. Izuzetne."

Sellinge tako er, hodaju i izme u prašinom zasutim bijelo rascvjetalim živicama osjeti kako je ova prilika izuzetna. Cijelog života ljudi su mu govorili stvari i polovi na priznanja dvojice ljudi esto su predstavljala kompletnu sferu znanja, samo ako onaj kome se ukaže povjerenje ima mo da poveže rastavljene polovice. Ovu mo je Sellinge imao. Znao je mnogo stvari; male skandale, župne intrige i komplikacije sela gdje je ro en bile su mu jasnije nego glavnim akterima. Veselio se stanovanju u selskoj pivnici i polaganom ogovaranju na klupi kraj vrata.

Selo (sad mu je bio blizu) bilo je visoko i raštrkano, pokazuju i svoje udno ure ene krovove me u treperavim drve em vo njaka, sagu zelenih praznina. "Pet zvona" bio je na lijevo, ajni vrt pokraj njega, hladan i privla an.

Sellinge u e kroz tamni pješ ani prolaz gdje se slabi miris duhana od prošle no i i jutarnjeg piva natjecao sa svježom snagom grmlja zidnog cvije a u plavoj posudi u prsten oblikovanoj šipki.

U deset minuta dobio je sobu, mali vru i bijeli tavan pod krovom i otkrio je kako je Squire živio u velikoj ku i i da ima mnogo pri a, bilo je, ali ne treba vjerovati svemu što uje, ni pola onome što vidi, što se manje govori bolje je, a ku a jest vrijedna da je se pogleda ili tako priaju oni koji kad mare za takva stara drevna srušena mjesta. Ne, nije da možete u i unutra. Nekad je bilo otvoreno etvrtkom, ku a i okoliš, ali sad je zatvoreno za posjete ve mnogo godina. Tako er, mada je izgledalo blizu, ku a je dobrih sedam kilometara uz cestu.

"I Squire je jako dobar ljudima u selu," debela gazdarica ugodnog lica iza bara je nastavljala: "dobro pla a, doista, i ako je itko u nevolji uvijek posegne rukom u džep. Ne vjerujem da potroši pola na sebe koliko dade. Bit e jadan dan za Javington kad se njemu što dogodi, gospodine, vjerujte vi meni. Nema štete u tome da vidite ku u, gospodine, ali da vidite njega, on nikad nikoga ne prima. Dakle, slušajte", za uje se zvuk potkova i kota a na cesti, "pogledajte van, gospodine, brzo!"

Sellinge pogleda van i ugleda staromodnu ko iju i par brzih konja, u ko iji sjedokosog starca bijela mršava lica i blijedih maglovitih o iju.

"To je on," re e gazdarica saginju i se dok je ko ija prolazila. "Da, sedam kilometara uz cestu, gospodine."

Ujarmljen svojim kutijama s bojama i štafelajem mladi detektiv krene. Nije u njemu bilo tajnovitosti mladog detektiva s pozornice. Njegova maska bila je savršena, poglavito zato jer nije bila maska. Krinka je visjela preko njegove duše koja se pretvarala da je zadatak opasan i težak. Privla nost detektivske karijere nije za njega bila više od ideje pronalaženja kriminalaca, dramati nog stava pojedinca koji hoda po svijetu s lažnom bradom i kutijom šminke u jednoj ruci i svojim životom u drugoj. Otkriti istinu o ekscentri nosti starog gospodina bio je drugi par rukava, ali to još za našeg junaka nije izgubilo oblik, niti boju. Htio je biti skitnica ili detektiv i evo ga, bio je oboje. ovjek mora zaraditi za kruh i koji je bolji na in od ovoga?

Glatki istrošeni prijelaz preko ceste bio je uvod u puteljak gotovo skriven travom za sjeno, buktinja crvene kiselice, zlatice, velikih ivan ica u pernatoj pjeni rasevjetale trave. Drvo prijelaza bilo je toplo pod njegovom rukom i trava koju je nalazio na putu zasipala mu je izme svojim sitnim sjemenkama.

Nakon toga došla je šuma i ze ja rupa i niska svježa trava osušena na kredi koja ju je tanko pokrivala. Sunce je jako sjalo na crvenkasto-zlatnom nebu. Putnik je dahtao za zaklonom. Vidjela se u daljini poput fatamorgane u pustinji, grupa borova, ravna bjelina vode jezerca i mala ku a. ovjek bi mogao do te ku e i po eti - pri ati.

Fiksirao je o i na nju i po eo hodati, kožni pojasevi vru i na njegovim ramenima, ru ka hrastovog štapa vru a u njegovoj ruci. Onda iznenada ugleda na brijegu, blijedo iza borova, nekoga kako se spušta niz puteljak. Znao je kakav je magnet selja kom umu onaj postavljeni štafelaj. To bi možda naposljetku mogao biti bolji na in. Nikad umjetnik nije tako naglo pripremio scenu koja bi trebala privu i oko promatra a sa sela, eznutljivo, ali neminovno približavanje selja kih koraka.

U tri minute sjedio je na svom logorskom stolcu, platno pred njim, njegova paleta napola pripremljena. etiri minute trebalo mu je da stavi ve u koli inu plave na platno. Ljubi aste tako er u petoj minuti, prije nego je nebo okrenulo te boje prema zapadu, ljubi astu i štoviše udnu prijete u nijansu koju nazivaju izgorenom sjenom i srednjim kromom i daškom cinobera. Siva figura koja je napredovala nestala je me u borovima. Ljutito istisne zelenu na pozadinu; ovjek bar mora zapo eti sliku. A sunce je nepodnošljivo istraživalo svaki komadi dok je sjedio izvan sjene ekaju i da ovaj drugi do e.

I onda, iznenadnije nego potres ili ro enje ljubavi, mo ni, srljaju i vjetar pade na njega, ulovi platno i štafelaj, ak i paletu s bojama i hrastov štاپ i zavitla ih poput liš a u jesenskom ekvinociju. I njegov šešir ode, mada nije bilo bitno i nedirnuta knjiga za skice zavijori bijela u vjetru koji, papiri su svjedo ili sljede i dan, putovaše brzinom od osam kilometara na sat.

udesna ljubi asta i bakrena na zapadu navali preko neba, divlji prolom kiše udarao mu je po licu i rukama. Lovio je kutiju s bojama, koja se zaglavila pred ulazom u ze ju rupu, uhvati platno, ije lice je ležalo u blizini grma trnjine i pojuri u najbliže sklonište, ku u me u borovima. Padalo je tako da je ovjek morao sagnuti glavu ili biti zaslijepljen i tako nije vidio dok nije udahnuo plijesan trulog praga da njegov zaklon nije od onih iju gostoljubivost treba priželjkivati.

Mala je to koliba bila, davno ve napuštena; zidovi i strop naduti i bezbojni od vlage, njeni rešetkasti prozori sa zastorima koje su inile samo paukove mreže, podovi sa sagom od prašine i nanijetih suhих borovih iglica, a u njegovom srcu gnijezdo davno odletjelih ptica palo je u pepeo vatre koje je davno nestalo. Zasljepljuju i udari munja zabljesnuli su ga i probao je kvaku vrata, a vrata, vise i na jednoj rdavoj šarci, popustiše pred njegovim stiskom kad je prvi smrskavaju i udar groma zatutnjao i zatresao iznad njega.

Ali zaklon kao zaklon, mada je vjetar nanosio kišu gotovo horizontalno kroz otvorene prozore i preko sobe. Posegnuo je kroz prozor i pod cijenu da mu rukav kaputa postane sasvim mokar povu e izbjeljele zelene kapke i vrsto ih zatvori. Onda istraži gornje sobe. Rupe na slamnatom krovu popustile su pod vremenom i kapi i kapi vode, koje istroše i

kamen, istrošile su daske poda, pa su se opasno ugibale pod njim. Na pola puta mala terasa na iskrivljenom stubištu inila se najsušnijim mjestom. On ondje sjede le ima uz zid i osluškivao je treskove i udarce groma, promatrao kroz prozor na krovu munju kako para oblake, otimaju i se i prijete i poput jezika zmije.

Nijedan ovjek koji nije sanjalica ne odabere simboli ki ritual udaranja visokog crnog šešira niz stube ureda koji treba napustiti. Sellinge, slušaju i isprva veli anstveni orkestar, prebaci se sa slušanja u sanjarenje i sanjarenje se stopi sa snom bez snova.

Kad se probudio znao je odmah da nije sam u maloj zaboravljenoj ku i. Skitnica možda, netko nepozvan, zasigurno. Nije imao vremena reagirati na tu misao prije nego ju je druga nadvladala. On je bio taj koji je skitnica, koji je nepozvan. Ovaj drugi je možda lokalna policija. Da li ste ikada pokušali objasniti nešto policiji u selskom kraju? Bilo bi bolje tiho ležati, zadržati dah i tako, možda, izbje i ispitivanje koje mu ne bi bilo u korist i moglo bi, kad bi se uzelo u obzir ono za inije tragao, moglo biti avolsko.

I tako je ležao tiho, osluškuju i. Gotovo ništa. Druga osoba, tko god da bila, gotovo se nije micala; ili su pokreti bili zagušeni mrmljanjem groma i šibanjem kiše, jer Sellinge nije prespavao oluju. Ali njena silina se smanjila dok je spavao i naposljetku veliki grom zamre u polaganom zlovoljnom gun anju i divlja se kiša smiri do ustrajnog pljuskanja na slamnati krov u uglovima, na stube i tavan, iji pod mu je bio u razini o iju. A ispod, kroz pljuskanje kiše, mogao je uti meke pokrete. Tako meke, da ih je njegovo napregnuto uho jedva ulo, dok ga naglo druga iji koraci na zemlji ispod podsjetu na uobi ajene zvukove koje ljudska bi a ine dok se kre u.

Koraci na zemlji ispred bili su teški i pljuskavi u vlažnom blatu; dodir na slomljenim vratima bio je grub i grubo slomi jedinu šarku koja je bila ispravna. Koraci na daš anom po u u donjoj sobi bili su glasni i odjekivali su. Oni drugi zvukovi bili su kao pola žamora ljetne šume u ušima nekoga tko napola spava. Ovo je bio definitivni, neosporan zvuk londonske gužve.

Iznenada svi zvukovi prestadoše na trenutak i u tom trenutku Sellinge na e vremena poželjeti da nikad nije našao ovaj zaklon. Najdivljije, najvlažnije, najolujnije vrijeme vani pod nebom inilo se boljim nego ova mala, mra na ku a koju je dijelio s dvojicom drugih. Jer bila su dvojica. Znao je i prije nego je muškarac progovorio. Ali nije znao da je onaj drugi, prvi koji je ušao i koji se meko kretao, bila žena i kad to shvati on osjeti, u oduševljenju nemo nog predbacivanja, sram ove situacije i nemogu nosti da joj umakne. Morao je prisluškovati. Nekako nije mogao pomisliti kako je prisluškovanje slu ajno detektivska karijera. I nije mogao u initi ništa da u ini stvari boljima, da ih, neminovno, ne bi u inio gorima. Da se sada otkrije tisu u puta bi ustostru io sve što je pokušao umanjiti. Zbog prvih rije i koje do oše do njega od dvoje ispod koje su bile ljubavne rije i, tihe, strastvene i nježne, izgovorene glasom muškarca. Nije uo što je žena odgovorila, ali ima na ina da se odgovori, a da se ne uje.

"Ostani gdje si," za uje ponovno muškar ev glas, "i dozvoli da ostanem tu uz tvoje noge i obožavam te."

I ponovno: "Oh. moja ljubavi, moja ljubavi, vidjeti te ovakvu. Ovo je toliko druga ije od onoga što smo mislili da e biti; ali raj je naprama bilo emu na svijetu."

Sellinge pretpostavi da je žena odgovorila, mada nije uo rije i, jer muškarac nastavi: "Da, znam da ti je teško do i i dolaziš tako rijetko. A ak i kad nisi ovdje, znam da razumiješ. Ali život je jako dug i hladan, draga. Kažu da je smrt hladna. Život je taj koji je hladan, Anna."

Onda glas prede u šapat, voljenje, milovanje, jedva artikulirano i sjene postanu dublje, produbljuju i se usred ku e. Ali vani je postajalo svjetlije, jer se mjesec digao i oblaci i kiša su nestali, zalazak sunca i izlazak mjeseca pretapali su se na istom nebu.

"Ne još; još me ne eš otjerati," on za uje. "Oh. ljubavi moja, toliko je malo vremena i sav život bez tebe. Ah! Dozvoli da još malo ostanem uz tebe."

Strast i žudnja u glasu uzbudi slušatelja da odgovori na strast milosr em. I on je itao o ljubavi, razmišljao o njoj, sanjao o njoj: ali nikad nije uo da govori; nije znao da joj glas može biti ovakav.

Slabi šapat zvukova do e do njega; ženin odgovor mislio je, ali tako tih da je bio izgubljen prije nego ga je dosegao kao šapat bršljanovih grana na prozoru. Nježno se pridigne i odšulja na rukama i koljenima do prozora na gornjoj sobi. Njegovi pokreti nisu napravili zvuka koji bi se dolje mogao čuti. Ondje se osjetio sretnijim, gledaju i u isto, hladno bude e svjetlo i tako er bio je što je dalje mogao biti u granicama ku e, od dvoje sirotih ljubavnika.

Ipak, uo je posljednje rije i muškarca, titraju e u agoniji smrtnog rastanka.

"Da, da, oti i u. Onda. Oh, moja draga, draga ljubavi; zbogom, zbogom!"

Zvuk koraka na podu dolje, slomljena vrata na šarkama se otvore i zatvore ponovno izvana i on za uje kako željezni zapor pada na mjesto. Pogleda kroz prozor. Posljednja indiskrecija gledanja nije bila ništa prema indiskreciji slušanja što se ranije doga alo i on je želio vidjeti tog ovjeka prema kojemu je cijela njegova duša bila sklona u simpatiji i žaljenju. Mislio je kako mu nikada ranije nikoga nije bilo toliko žao.

On pogleda prema mladi u pognutom pod težinom tuge, a ugleda starca pognutog pod težinom godina. Srebrno bijela bila mu je kosa pod mjese inom, rijetka i zaustavljala se na ramenima, iscrpljenih koraka i drhtavom rukom on je zatvarao vrata malog ogra enog zemljišta koje je bilo vrt. Figura tužnog starca nastavi dalje sama kroz sjene borovih stabala.

Bio je to lik starca koji je u staromodnoj ko iji prošao ispred "Pet zvona", lik koji je došao promatrati i špijunirati. Dakle, špijunirao je... I pronašao je - što?

Nije e kao da još netko otvori ta vrata i iza e van u mjese inu ispod prozora. Kasnije je mislio kako je i onda znao da nitko drugi ne e iza i. Krene niz stube u tami, ne mare i za zvuk svojih stopala na škripavim daskama. Upali šibicu i podigne je i pogleda uokolo po maloj goloj sobi s jednim zatvorenim prozorom i jednini vratima, tako er zatvorenima. I nikoga nije bilo ondje, nikoga uop e. Soba je bila prazna i hladna kao prošlogodišnje gnijezdo.

Iza e van vrlo brzo i nestane, ne zaustavljaju i se zatvoriti vrata ili lesu ili pokupiti kutiju s bojama i platno s dna stuba gdje ih je ostavio. Brzo se vratio u "Pet zvona" i bilo mu je drago zbog svjetla i razgovora, mirisa, prizora i zvukova živih muškaraca i žena.

Sljede eg dana je postavio pitanje; ovaj puta k eri ku e okruglog lica.

"Ne," re e mu ona, "Squire nije oženjen," i re e još, "da postoji nekakva pri a..."

Navalio je za pri om i naposljetku je dobio.

"Nema toga mnogo. Kažu da je, kad je Squire bio mladi , nešto petljao s lugarovoin k eri u kolibi. Možda ste je primijetili, gospodine, ono staro porušeno mjesto me u borovima."

Da, slu ajno je primijetio.

"Nitko ne zna što je to no bilo," djevojka mu re e, "sve koji su tamo bili ve dugo vremena pokrivaju ivan ice, osim Squirea. Ali on je otišao i dogodila se nesre a; bio je zba en s konja i nije se vratio ku i kad su ga o ekivali i djevojku su našli utopljeni u jezeru blizu mjesta gdje je živjela. A Squire više nikada nije bio isti ovjek. Neki kažu da se zadržava oko one stare kolibe u vrijeme kad je mjesec pun. I kažu - ali, sad, ja ne znam, to su budalasti razgovori i nadam se da ne marite za ovo što vam govorim. ovjek se raspri a."

Oprez se rodio u toj djevojci, sad je postao jak i nije mogao doznati ništa više.

"Sje ate li se djevoj ina imena?", naposljetku upita, shvativši da su svi napori protiv diskrecije ove mlade žene uzaludni.

"Dakle, ja nisam bila ro ena, niti su me još planirali," re e mu ona, nasmije se i zazove preko puteljka sa svježim pijeskom: "Majko, kako se zvala ona djevojka, znaš, ona u kolibi koja se -"

"Ššš!", odgovori maj in glas, "drži jezik za zubima, Lily, to su budalasti razgovori."

"U redu, majko, ali koje joj je bilo ime?"

"Anna," re e glas s puteljka.

"Poštovani gospodine," glasio je Sellingeov izvještaj napisan sljede eg dana, "istražio sam i nisam našao temelja pretpostavci da je gospodin u pitanju ništa drugo do zdravog uma. Vrlo ga cijene u selu i jako je ljubazan prema siromašnima. Ostajem ovdje o ekuju i vaše instrukcije."

Dok je ostao tamo ekaju i instrukcije istražio je susjedstvo, ali nije našao ništa interesantno osim groba na sjevernoj strani crkvenog dvorišta, groba koji nije bio označen nadgrobni spomenikom, već je svaki dan bio prekrivan svježim cvijećem. Bio je tako prekrivan svaki dan, zvonar mu je rekao, već pedeset godina.

"Dugo vremena, pedeset godina." reče uvijek, "dugo vremena, gospodine. Odvjetnik u Londonu, on plaća za cvijeće, ali pričaju -"

"Da," reče Sellinge brzo, "ali ljudi svašta pričaju, zar ne?"

"Nešto od toga je ipak istina." reče zvonar.

BROJ 17

Zijevnuo sam. Nisam si mogao pomoći. Ali monotoni, bezosjećajni glas je nastavljao. "Govore i s novinarskog gledišta - moram vam reći, gospodo, da sam jednom bio na položaju reklamnog rednika u Bradfordovom Dnevniku vunenih dobara - i govore i s tog stajališta smatram da su sve najbolje priče o duhovima bile pisane ponovno i ponovno; i ako bih se ostavio svog puta i prepustio se literarnoj karijeri nikada se ne bih zavaravao s duhovima. Realizam je ono što se danas traži, ako želite biti moderni." Krupni trgovac zastane da ulovi dah.

"Nikad ne znate, kad je publika u pitanju," reče mršavi, ostarjeli putnik, "to je posao s maštarijama. Nikada ne znate kako će biti. Bez obzira da li je noj u obliku sata ili teška svila ili određeni oblik bojanog stakla ili kutija za cigarete koja izgleda kao sirovi odrezak, nikad ne znate da li imate sreće."

"To ovisi o tome tko ste," reče sitni uvijek u kutu, kod vatre. "Ako imate u sebi pravu silu možete uiniti da stvari krenu, bez obzira da li je riječ o satu mačkici ili imitaciji mesa, a s pričama, pretpostavljam, isto je tako - realizam ili priče o duhovima. Najbolja priča o duhovima bila bi ona realna, ja mislim."

Krupni trgovac je došao do daha.

"Ja sam ne vjerujem u priče o duhovima," govorio je s ozbiljnom bezosjećajnošću, "ali čudna se stvar dogodila drugom rođaku tete moje žene - vrlo razumne žene s kojom nema gluposti. Duša istine i časti. Ne bih vjerovao da je ona jedna od onih vaših prevrtljivih, vrste koja umišlja."

"Nemojte nam pričati tu priču," reče melankolici uvijek, komercijalist željeznom robom, "bojati ćemo se otići u krevet." Napor s dobrom namjerom nije urodio plodom. Krupni trgovac nastavi kako sam i znao da hoće; riječi su mu se cijedile iz usta kako je njegovo tijelo curilo sa stolca. Počnem razmišljati o svojim poslovima, vraćaju mi se sobi s trgovcima da bih uo završetak.

"Sva vrata su bila zaključana i ona je bila sigurna da je vidjela visoku, bijelu figuru kako prolazi pokraj nje i nestaje. Ne bih vjerovao da..." I tako dalje da capo, od "da nije bila druga rođakinja" do "duša istine i časti".

Ja ponovno zijevnem.

"Jako dobra priča," reče pametni uvijek uljak kraj vatre. Bio je putnik, poput nas ostalih; njihova prisutnost u sobi toliko nam je govorila. Bio je poprilično tih tijekom večere, a kasnije, dok su crveni zastori bili navučeni i crveno-crna tkanina prostrta između posuda od mahagonija, on je šutke uzeo najbolji stolac u najtoplijem uglu. Svi smo napisali svoja pisma i krupni putnik nam je neko vrijeme dodijavao prije nego sam shvatio da je to najbolji stolac i da ovaj tihi uvijek sjajnih oči, sitan i svijetloput sjedi na njemu.

"Jako dobra priča," reče on, "ali nije ono što ja zovem realizmom. Niste nam dovoljno rekli, gospodine. Niste nam rekli kad se to dogodilo ili gdje ili koje godine ili koje je bila boje kosa drugog rođaka vaše tete. Niti kažete što je to ona vidjela, niti kakva je bila soba gdje je to vidjela, niti zašto je vidjela, niti što se kasnije zbilo. Ne bih htio govoriti ništa protiv ničije

tetke po ženi, u prvom ili drugom koljenu, ali volio bih uti pri u o tome što je neki ovjek vidio sam."

"I ja tako er," re e krupni trgovac frk u i, "kad je ujem."

On ispuše nos zvu e i poput prkosne trube.

"Ali," re e ovjek ze jeg lica, "danas znamo, napretkom znanosti i svim tim stvarima, znamo da ne postoje takve stvari kao što su duhovi. Oni su halucinacije; to je ono što su oni - halucinacije."

"ini se da nije važno kako ih zovete," onaj je sitni požurivao. "Ako vidite stvar koja je stvarna koliko ste vi sami, stvar koja vam smrzne krv u žilama i ini vas bolesnim i ludim od straha - dakle, zovite ga duhom ili zovite ga halucinacijom, ili zovite ga Tommy Dodd; nije ime ono što je bitno."

Postariji trgovac se nakašlje i re e: "Mogli biste to nazvati i drugim imenom. Mogli biste nazvati -"

"Ne, ne biste," re e mali ovjek, užurbano, "ne kad je ovjek kome se to dogodilo apsolutni trezvenjak ve pet godina sve do današnjeg dana."

"Zašto nam ne ispri ate?"

"Možda i bih," re e on "ako se ostatak društva slaže. Samo upozoravam vas to nije ona kao-netko-zamislio-da-je-nešto-vidio-kao-nalik vrsta pri e. Ne, gospodo. Sve što u vam ispri ati je jednostavno, izravno i jasno kao red vožnje - ak i jasnije nego neki. Ali ne bih želio pri ati vam, osobito ne ljudima koji ne vjeruju u duhove."

Nas nekolicina rekosmo da vjerujemo u duhove. Krupni ovjek frkne i pogleda na svoj sat. A ovjek u najboljem stolcu zapo e.

"Malo smanjite svjetlo, ho ete li? Hvala. Da li itko od vas pozna Herberta Hatterasa? On je bio na ovoj ruti dobar broj godina. Ne? Dakle, nije bitno. On je bio dobar momak, vjerujem, s dobrim zubima i crnim brkovima. Ali ja ga sam nisam znao. Bio je prije mog vremena. Dakle, ovo što u vam ispri ati zbilo se u odre enom komercijalnom hotelu, ali ne u re i njegovo ime, jer se takve stvari pro uju i, u svakom slu aju, to je dobra i pristojna ku a i svi moramo od ne ega živjeti. Bio je to samo dobar, jednostavni staromodni hotel, kao što je i ovaj. esto sam ga koristio od onda, mada me nikada više nisu stavljali u onu sobu. Možda su je zatvorili nakon što se ono dogodilo.

"Dakle, po elo je time što sam sreo starog školskog prijatelja u Boulter Locku jedne nedjelje, sje am se. Jones se zvao, Ted Jones. Obojica smo imali kanue. Otišli smo na aj u Marlow i po eli pri ati o svemu i sva emu i starim vremenima i starim stvarima; i da li se sje aš Jima, i što se dogodilo s Tomom i tako dalje. Oh, znate. I dogodilo se da sam pitao za njegova brata, Fred mu je bilo ime. A Ted problijedi, gotovo ispusti šalicu i re e: "Ne eš re i da nisi uo?"

"Ne," rekoh, iste i aj koji je rasuo svojim rup i em. "Ne, što?," rekoh.

"Bilo je strašno," pri a on. "Pozvali su me telegramom i ja sam ga kasnije vidio. Što god da je ili nije u inio sebi, nitko ne zna; ali našli su ga kako leži na podu prerezanog vrata." Razloga tom brzopletom inu nisu mogli saznati, re e mi Ted. Upitam ga gdje je to bilo i on mi re e ime tog hotela - ne u ga imenovati. I dok sam suosje ao s njim i odvla io mu pažnju starim vremenima i time kako je siroti stari Fred bio takva stara dobra ina i sve to, ja ga upitam kako je soba izgledala. Uvijek volim znati kako izgledaju mjesta gdje su se stvari dogodile.

Ne, nije bilo ni ega osobitog oko sobe, samo to da je imao francuski krevet s crvenim zastorima koji su ga zatvarali; i veliki ormar od mahagonija, velik kao odar, sa staklenim vratima; i umjesto pomi nog, ogledalo u rezbarenom crnom okviru koje je bilo pri vrš eno na zidu izme u prozora, i sliku "Belshazzarove gozbe" iznad kamina. Izvolite, molim?" On se zaustavi jer je debeli trgovac otvorio usta i ponovno ih zatvorio.

"Mislio sam da želite nešto re i," sitni ovjek nastavi. "Dakle, razgovarali smo o drugim stvarima i rastali se i nisam više o tome razmišljao dok me posao nije doveo do - bolje da ne kažem ni ime grada - i ja otkrijem da je moja firma rezervirala upravo onaj hotel - gdje je siroti Fred našao svoju smrt, znate - da u njemu odsjednem. I morao sam tamo odsjesti jer su mi svu poštu ondje slali. I, kako god, vjerojatno bih tamo otišao iz radoznalosti.

Ne, nisam vjerovao u duhove u to vrijeme. Bio sam poput vas, gospodine." On ljubazno kimne prema debelom trgovcu.

"Ku a je bila prepuna, bilo nas je dosta u sobi - vrlo ugodno društvo, baš kao ve eras; i po eli smo pri ati o duhovima - baš kako i mi sad. I ondje je bio momak s nao alama, sjede i upravo ovdje, sje am se - veteran putovanja; i on re e, baš kao što bi bilo tko od vas: 'Ja ne vjerujem u duhove, ali ne bih spavao u sobi broj 17 ni za što'; i, naravno, mi ga upitamo zašto, 'zato,' re e on, posve kratko, 'eto zašto'."

Ali kad stanemo navaljivati on nam re e.

"Jer je to soba gdje si svi de ki prerežu grlo," re e on. "Prvi je to po eo momak zvan Bert Harreras. Našli su ga okupanog u vlastitoj krvi. I od onda svakog ovjeka koji ondje spava na u prerezanog grla."

"Upitam ga koliko ih je ondje spavalo. 'Dakle, samo dva nakon prvog,' re e on; 'zatvorili su je nakon toga.' Oh, jesu li?, upitah ja. Dakle, onda su je ponovno otvorili. Jer broj 17 je moja soba!"

Kako su me samo oni momci pogledali.

"Ali ne namjeravate spavati ondje?', jedan od njih re e. I ja objasnim kako nisam platio pola dolara za spavaonicu u kojoj u biti budan."

"Pretpostavljani da ih je potražnja natjerala da je ponovno otvore," momak sa nao alama re e. "To je misteriozan doga aj. Postoji neki tajni užas u sobi koji mi ne možemo shvatiti," re e on, "a re i u vam još jednu udnu stvar. Svaki od onih sirotih momaka bio je trgovac. To je ono što mi se ne svi a. Bio je Bert Hatteras - on je bio prvi i momak zvan Jones - Frederick Jones i onda Donald Overshaw - bio je Škot, trgovac dje jim donjim vešom."

"Dakle, sjedili smo tamo i još malo pri ali i da nisam bio trezvenjak ne znam koliko sam mogao pretjerati, gospodo - da, upravo pretjerati; jer što sam više razmišljao, to mi se manje svi ao broj 17. Nisam pažljivo promotrio sobu, osim što sam vidio da se namještaj promijenio od vremena sirotog Freda. I zato se iskradem uskoro i odem do staklenog ormara pod arkom gdje su sjedili recepcioneri - upravo kao i ovdje, takav je hotel bio - i ja rekoh: "Gledajte, gospo ice; imate li još koju slobodnu sobu osim sedamnaestice?"

"Ne," re e ona, "mislim da nemamo."

"Što je onda ono?", rekoh i pokažem na klju na plo i koji je jedini preostao.

"Oh," re e ona, "to je šesnaestica."

"Da li je itko u šesnaestici?", upitah. "Da li je udobna?"

"Ne," re e ona. "Da, sasvim je udobna. Odmah je uz vašu - ista vrsta sobe."

"Onda bih radije šesnaestieu, ako nemate ništa protiv," rekoh i vratim se drugima osje aju i se vrlo pametnim.

"Kad sam se vratio u krevet zaklju am vrata i, mada nisam vjerovao u duhove, poželim da sedamnaestica nije vrata do i poželim da nema vratiju izme u tih dviju soba, mada su vrata bila zaklju ala i klju je bio na mojoj strani. Imao sam samo još jednu svije u osim dvije na stoli u, koje nisam upalio: skinem ovratnik i kravatu prije nego sam primijetio da je namještaj u mojoj sobi zapravo namještaj koji je nekad bio u sedamnaestici; francuski krevet s crvenim zastorima, ormar od mahagonija velik kao odar i rezbareno ogledalo iznad stoli a izme u dva prozora i 'Belshazzarova gozba' iznad kamina. I tako dakle, mada nisam dobio sobu gdje su si trgovci prerezali grla, dobio sam njen namještaj. I na trenutak inilo mi se da je to još gore. Kad sam pomislio što bi taj namještaj samo mogao ispri ati, kad bi mogao otvoriti..."

"Bila je to smiješna stvar za u initi - ali tu smo svi prijatelji i meni ne smeta priznati - pogledao sam pod krevet i u veliki ormar i pogledao sam u uski ormari koji je tamo bio, gdje bi tijelo moglo biti postavljeno uspravno -"

"Tijelo?", ponovim ja.

" ovjek, ho u re i. Vidite, inilo mi se da ili su oni jadni momci bili ubijeni od strane nekoga tko se sakrio u broju 17 ili je ondje bilo nešto što ih je tako prestrašilo da su si prerezali grla; i duše mi, ne mogu vam re i koja mi se ideja manje svi ala!"

On zastane i stade namjerno puniti lulu. "Nastavite," netko re e. I on nastavi.

"Sada, primijetite ete," re e, "da je sve što sam vam ispri ao do mog odlaska u krevet bilo samo prepri avanje. Stoga vas ne tražim da vjerujete - mada bi tri mrtvozorni ka

izvještaja bila dovoljna da pokolebaju veinu, rekao bih. Ipak, ono što u vam sada reči je moj dio priče - ono što se meni samome dogodilo u toj sobi."

Ponovno zastane, držeći lulu u ruci nezapaljenu.

Bila je tišina koju sam narušio. "Dakle, što se dogodilo?", upitam.

"Morao sam se boriti sam sa sobom," reče on. "Podsjećao sam sebe da to nije ta soba, nego da se događalo u susjednoj. Popušio sam jednu ili dvije lule i čitao jutarnje novine, oglase i sve. I naposljetku odem u krevet. Ostavio sam svijetla da gori, to priznajem."

"Da li ste spavali?", upitam.

"Da. Spavao sam. Kao top. Probudilo me lagano kucanje na vratima. Sjednem. Mislim da nikad u životu nisam bio tako uplašen. Ali natjerao sam se šaptom upitati: "Tko je tamo?" Nebo zna da nisam očekivao da će itko odgovoriti. Svijetla se ugasila i nastala je mrkla tama. Za u se tiho mrmljanje i šuškanje izvana. I nitko ne odgovori. Rekoh da sam očekivao da nitko neće. Ali proistim grlo i povijem: "Tko je tamo?", zaista glasno. "Ja, gospodine," reče glas. "Voda za brijanje, gospodine; šest je sati, gospodine."

"Bila je to sobarica."

Trenutak olakšanja preplavi sve u našem krugu. "Nije vam neka priča," reče krupni trgovac.

"Niste ju još čuli," reče pripovijedaču suho. "Bilo je šest sati u zimsko jutro i bila je mrkla tama. Moj vlak kretao je u sedam. Ustao sam i počeo se odijevati. Moja jedna svijetla nije bila od neke koristi. Zapalio sam dvije na stoli u da se vidim obrijati. Ipak, nije bilo vode za brijanje pred mojim vratima. A hodnik je bio taman kao ugljeno grotlo. Stoga se po nem brijati s hladnom vodom; uvijek i to ponekad mora, znate. Prešao sam po licu i krenuo uz bradu kad ugledam kako se nešto miče u ogledalu. Hoću reći nešto što se kretalo zrcalilo se u ogledalu. Velika vrata ormara iznenada se otvore i u dvostrukom zrcalu mogao sam vidjeti francuski krevet s crvenim zastorima. Na njegovom rubu sjedio je muškarac u košulji i hlačama - uvijek s crnom kosom i brkovima, s najužasnijim izrazom očajanja i straha na licu kojeg sam ikad vidio ili o kome bih mogao sanjati. Stajao sam paraliziran, promatrajući ga u ogledalu. Nisam se mogao okrenuti niti da si spasim život. Iznenada on se nasmije. Bio je to stravičan, tihi osmijeh u kojem je pokazao sve zube. Bili su veoma bijeli i ravni. A sljedeći tren on si prereže vrat od uha do uha, tamo pred mojim očima. Da li ste ikad vidjeli uvijek kako si reže grlo? Krevet je ranije bio sasvim bijeli."

Pripovjedaču odloži lulu i prođe dlanom po licu prije nego je nastavio.

"Kad sam smogao snage pogledao sam okolo. Nikoga nije bilo u sobi. Krevet je bio bijel kao ranije. Dakle, to je sve," reče on naglo, "osim što sada, naravno, razumijem kako su oni siroti momci sreli svoju smrt. Svi su vidjeli onaj užas - duh onog sirotog prvog momka, pretpostavljam - Berta Hatterasa, znate; i od šoka ruka bi im zadrhtala i njihovi bi vratovi bili prerezani prije nego su se mogli zaustaviti. Oh! Uzgred, kad sam pogledao na sat bila su dva sata; ipak nije bilo nikakve služavke. Sigurno sam to sanjao. Ali nisam sanjao ostalo. Oh! I još jedna stvar. Bila je to ista soba. Nisu zamijenili sobu, samo su zamijenili broj. Bila je to ista soba!"

"Gledajte sad" reče krupni muškarac, "ta soba o kojoj govorite. To je moja soba - šesnaestica. Ima i isti namještaj kao onaj koji ste opisali i istu sliku i sve."

"Oh, ima li?", reče pripovjedaču, izgledalo je kao da mu je malo neugodno. "Žao mi je. Ali sad smo pustili mačku iz vrećice i nema pomoći. Da, bila je to ova kuća, ta o kojoj sam govorio. Pretpostavljam da su ponovno otvorili sobu. Ali vi ne vjerujete u duhove; s vama će sve biti u redu."

"Da," reče krupni muškarac i naposljetku ustane i napusti sobu.

"Ide vidjeti da li može zamijeniti sobu. Vidjet ćete da je tako," reče uvijek saze jim licem, "i ne uđim se."

Krupni muškarac se vrati i sjedne u svoj stolac. "Dobro bi mi došlo piće," reče posežući za zvonom.

"Mogao bih napraviti puno, gospodo, ako mi dozvolite," reče naš sitni pripovjedaču. "Prilično se ponosim svojim punom. Otići u dobara i donijeti što je potrebno."

"Mislio sam da je rekao da je trezvenjak," re e krupni putnik kad je ovaj otišao. A onda naši glasovi po eše zujati kao gnijezdo p ela. Kad se naš pripovjeda ponovno vratio - pola nas odjednom progovori.

"Jedan po jedan," re e on blago. "Ne razumijem što govorite."

"Želimo znati," reko, "kako to da - ako je to što su vidjeli duha natjeralo sve one momke da si prerezu grlo od iznena enja dok su se brijali - kako to da vi niste prerezali vaše grlo kad ste to vidjeli?"

"Trebao sam," odgovori on ozbiljno, "bez imalo dvojbe - trebao sam si prerezati grlo, samo," on baci pogled na našeg krupnog prijatelja, "ja se uvijek brijem brija im aparatom. Putujem s njim," doda polako i razreže limun.

"Ali - ali," re e krupni muškarac, kad je uspio progovoriti kroz našu viku, "ja sam otišao i odjavio svoju sobu."

"Da," re e sitni ovjek, stiš u i limun, "ja sam upravo prebacio svoje stvari u nju. To je najbolja soba u ku i. Uvijek mislim kako je vrijedno malo truda da bi ju se dobilo."

Edith Nesbit je svjetski poznata kao spisateljica izvrsnih dječjih romana, po kojima su u novije doba snimljeni i filmovi, no njen mračni dio opusa, horor-priče, kao da su namjerno zanemarene i potiskivane. Riječ je o izvrsnim predstavnicima ne samo žanra već djelima koja svojim dubom i jačinom snažnog, a jednostavnog izričaja, ne mogu ostaviti ravnodušnim ni jednog čitatelja. Priče u kojima se zrcali ljudski život, njegova tragedija, kao i sreća i radost življenja, nemjerljivi su prilog horor literaturi koji nikako ne smije biti zaboravljen.